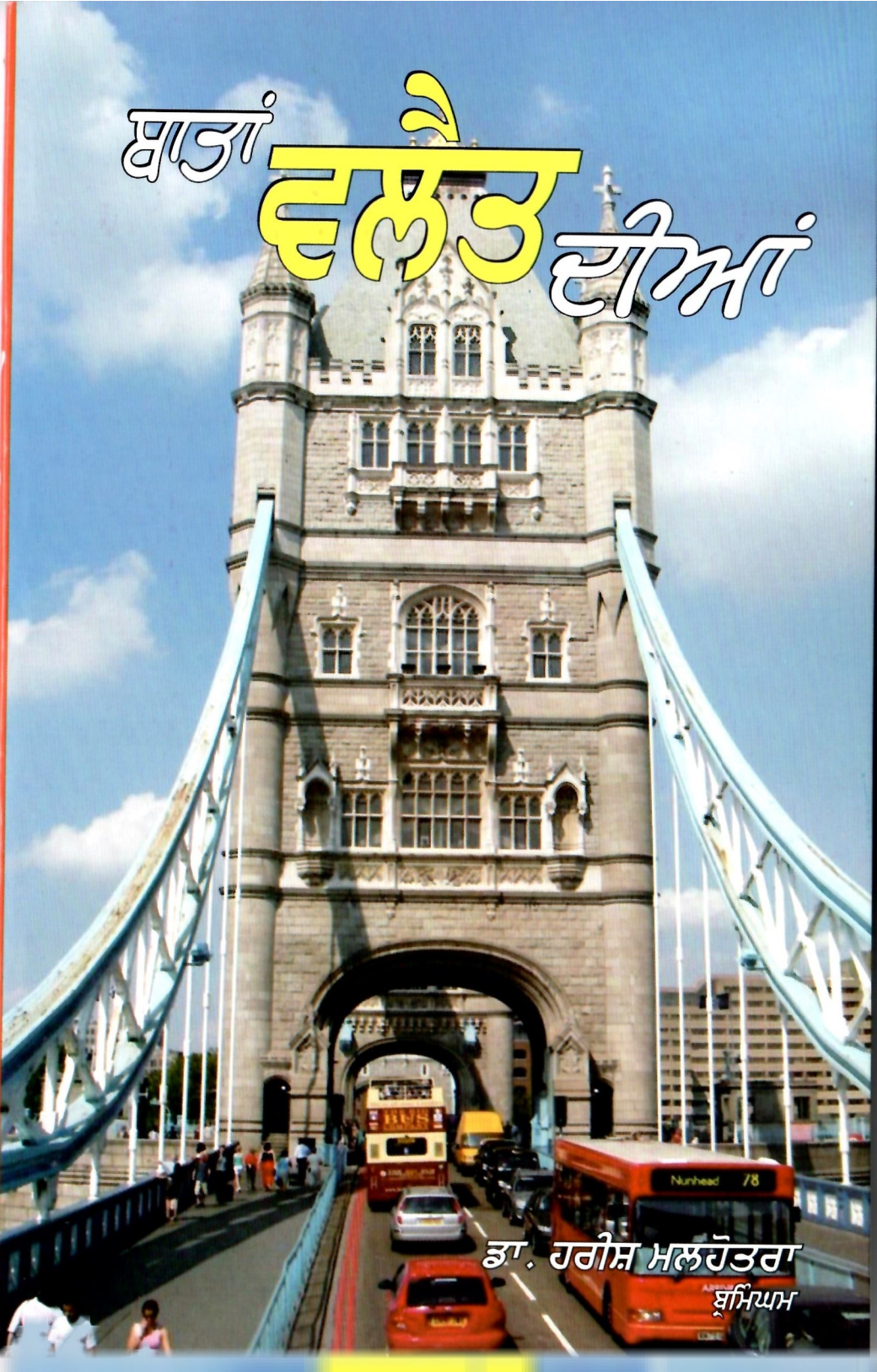

ਸਾਡੀ ਵਲੋਂ ਦੀਆਂ

ਡਾ. ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ
ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ

ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ

ਪੰਜਾਬੀ

❖ ਜਾਅਲੀ ਦੁਨੀਆਂ (1987) ਵਾਰਤਕ-ਦੀਪਕ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, ਜਲੰਧਰ (ਈਸਟ ਮਿਡਲੈਂਡਜ਼ ਆਰਟਸ ਕੌਂਸਲ ਵੱਲੋਂ ਸਰਵੋਤਮ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਐਮ. ਏ. ਦੇ ਕੋਰਸ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

❖ ਵੱਖਰੀ ਨਸਲ (1991) ਵਾਰਤਕ-ਰਵੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਏ ਲੇਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

❖ ਮਸਲੇ ਪਰਵਾਸੇ (1994) ਵਾਰਤਕ ਰਵੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

❖ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ (1996) ਵਾਰਤਕ ਰਵੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

❖ ਗੋਰੀ ਧਰਤੀ ਮੇਰੇ ਲੋਕ (1996) ਵਾਰਤਕ ਲਿਟਰੇਚਰ ਹਾਊਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

❖ ਬਰਤਾਨਵੀ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ (2000) ਵਾਰਤਕ ਲਿਟਰੇਚਰ ਹਾਊਸ

❖ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਕਤਲ (2009) ਵਾਰਤਕ ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲਾ ਪੰਜਾਬ

❖ ਝਮੇਲਾ ਰੱਬ ਦਾ (2011) ਵਾਰਤਕ ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲਾ ਪੰਜਾਬ

❖ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਭੇਦ (2013) ਵਾਰਤਕ ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲਾ ਪੰਜਾਬ

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ

❖ The chapter, "Residential care for ethnic Minority children in the Book, "Meeting the needs of ethnic Minority children" (1996) (Eds) Dr. Dwivedi, K and Varma, London: Jessica Kingley publishers.

❖ Racism in Britian (1997) Chandigarh, Kafle Parkashan

❖ Racism in education (2000) Peterborough: Proprint.

❖ Dreamland (2002) Delhi : National Book Shop.

ਹਿੰਦੀ

❖ ਧਰਮ ਕੇ ਨਾਮ ਪਰ ਦਰਿੰਦਗੀ (2008) ਵਾਰਤਕ-ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲਾ ਪੰਜਾਬ

ਬਾਤਾਂ ਵਲੈਤ ਦੀਆਂ

(ਲੇਖ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਡਾ. ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ਬ੍ਰਮਿਘਮ

ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਬਰਨਾਲਾ।

“ਬਾਤਾਂ ਵਲੈਤ ਦੀਆਂ”

ਡਾ. ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ਬ੍ਰਿਸਿੰਘਮ

24 Friary Gardens

Handsworthwood

Birmingham. B 21 8 ET

ENGLAND U.K.

Mobile - 07763013424

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 2014

© ਲੇਖਕ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਤਰਕਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਪੁਰਾਣੀ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ, ਕੱਚਾ ਕਾਲਜ ਰੋਡ, ਬਰਨਾਲਾ।

ਫੋਨ : 01679-241744, 233244 ਫੈਕਸ : 241744

Email: tarksheel@gmail.com

www.thepunjabi.com

ਛਾਪਕ : ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ।

ਕੀਮਤ : 70/-

© 2014 All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without publisher's prior written consent on any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

ਸਮਰਪਤ

ਮੇਰੇ ਗਰੈਂਡ ਚਿਲਡਰਨ :

ਈਵਾ

ਅਤੇ

ਲੂਕਸ ਨੂੰ

ਲੇਖਕ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੇਰਵਾ

ਜਨਮ : ਜੁਲਾਈ 7, 1951

ਜਨਮ ਸਥਾਨ : ਲੱਲੀਆਂ ਕਲਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ

ਪਤਾ : 24 Friary Gardens Handsworthwood
BIRMINGHAM B21 8ET ENGLAND U.K.

Tel : Mobile - 07763013424

STUDY : * B.SC. D.A.V. College Jalandhar (Pb.)
1972
* M.A. Warwick University U.K. 1991
* Ph.d Birmingham University U.K. 1997
* Diploma in socialwork - (1984)
Birmingham City University U.K.
* Diploma in Aromatherapy
* Diploma in Indian Head Massage
* Diploma in Body Massage
From City College Birmingham U.K.
1997-1998

ਕਿੱਤਾ : * ਸੀਨੀਅਰ ਗੌਰਮਿਟ ਅਫਸਰ ਬ੍ਰਿਸ਼ਿਯਮ ਸਿਟੀ ਕਾਉਂਸਲ
* ਸੀਨੀਅਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੈਕਚਰ

ਨੋਟ : ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਐਮ. ਏ. ਕੋਰਸ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਐਮ. ਫਿਲ ਅਤੇ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਏ ਲੇਵਲ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੇਰਾ ਯਕੀਨ

ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਾ ਖੋਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੱਕਾਂ ਨਾਲ ਨਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਹੱਕਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖੋਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਕ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਨਫਰਤਾਂ ਤੋਂ ਖਿਲਾਸੀ ਦਵਾ ਕੇ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਲ ਸੇਧਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਈਏ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸੰਸਾਰ ਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਣ ਦਾ ਹੋਰਵਾ ਮੈਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀਅ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰਹੇਗਾ।

- ਡਾ. ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ਬ੍ਰਿਸ਼ਿਯਮ
ਇੰਗਲੈਂਡ ਯੂ. ਕੇ.
ਮੋਬਾਇਲ : 00447763013424

ਤਤਕਰਾ

1. ਸਮਲਿੰਗ	9
2. ਵਿਪਰੀਤ ਲਿੰਗ	14
3. ਵੇਰਵੀ ਜ਼ੁਬਾਨ: ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	18
4. ਕੌਮਨਿਸਟ ਮੁਲਕ	23
5. ਅਰੈਂਜ਼ਡ ਮੈਰਿਜ਼	29
6. ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਵਾਜ਼ਤ 'ਚ ਪਲ ਰਹੇ ਬੱਚੇ	33
7. ਅਪਾਹਜ਼ ਗੱਭਰੂ-ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ ਨਰੜ-ਵਿਆਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੋਸ਼ਣ	39
8. ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਨਾਂ ਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ ਕਤਲ	42
9. ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ	45
10. ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਬਹਾਨੇ ਆਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀ	51
11. ਸੈਲੀਬਰਟੀ ਬਿੰਗ ਬ੍ਰਦਰ, ਨਸਲਵਾਦ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ	58
12. ਵਲੈਤੀ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖਸ਼ੂਟ	64
13. ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦ	67
14. ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ	72
15. ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਸਲੇ	75
16. ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ	78
17. ਢਕੌਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦਾ	82
18. ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ	88
19. ਨਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਭਰੂ	92

ਸਮਲਿੰਗ

ਜੁਲਾਈ 2 ਤੋਂ 9 ਜੁਲਾਈ 1989 ਤਕ ਸ਼ੈਫੀਲਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਖੇ “ਅੰਤਰ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ-ਗੱਲਬਾਤ” (CROSS-CULTURAL COMMUNICATION) ਬਾਰੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਸੀ। ਇਹ 19ਵੀਂ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ “ਕਾਰਲ ਆਰ. ਰੋਜ਼ਰਜ਼” ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਖੁੱਦ ਕਾਰਲ ਰੋਜ਼ਰਜ਼ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ ਚਾਰਲਜ਼ ਡੈਵਿਨਸ਼ਾਇਰ ਦੁਆਰਾ 1969 'ਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਪਰਸਨ ਸੈਂਟਰਡ ਅਪਰੋਚ (PERSON-CENTRED APPROACH) “ਇਕ ਅਦਾਮੀ ਤੇ ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ” ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਤੇ ਇਹ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ 'ਚ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸੁਖਾਲ ਆ ਸਕੇ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੁਰਾਕਾਉ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਫਰਾਂਸ, ਜਰਮਨੀ, ਇੱਟਲੀ, ਨੈਦਰਲੈਂਡਜ਼, ਸਕਾਟਲੈਂਡ, ਸਪੇਨ, ਸਵੀਡਨ, ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ, ਆਇਰਲੈਂਡ, ਹੰਗਰੀ, ਗਰੀਸ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਸ਼ੁਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਇਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਮੇਢੇ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਫੀਤੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲੋਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ।

ਇਸ ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਚ ਜਦ ਮੈਂ ਐਤਵਾਰ ਘੁਸਮੁਸੇ ਜਹੇ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬੱਗੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਮਘਟ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਦਾਰੂ ਨਾਲ ਕੁੱਕੜ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਉੱਡ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਗੁਆਚਾ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਝਾਕਣ ਤੇ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਜਾਣੂੰ ਚੇਹਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਵੇ ਇਕ ਦੇਸੀ ਮੁਟਿਆਰ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਜਾ ਟਿਕੀ, ਜਿਹਨੇ ਫੌਰਨ ਅੱਖ ਦੱਬ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ “ਹਾਏ” ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਖਾਣੇ ਵਾਲੀ ਪਲੇਟ ਚੁੱਕ ਜਾ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੀ ਇਕ ਹੋਰ ਦੇਸੀ ਮੁਟਿਆਰ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਣ ਗੱਭਰੂ ਲੰਦਨ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਮਹਿਕਮੇ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਲੱਤਾਂ ਚਰੁੰਡਦਿਆਂ ਅਤੇ ਵਾਇਨ ਦੇ ਸਿੱਪ ਲੈਂਦਿਆਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਇਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਇਕ ਗੋਰਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮੇਰਾ ਨਾਂ “ਕਰਿਸ” ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਾਊਥ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਮੈਂ ਫਿਰ “ਕਰਿਸ” ਅਤੇ ਸਾਊਥ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀ ਚੀਰਫਾੜ ਤੇ ਹੀ ਲਾਇਆ। ਬੰਦਾ ਉਹ ਸ਼ੁਗਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਫਤਾ ਭਰ ਮੈਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਵਰ ਲੈਣ ਗਿਆ ਗੁਸਲਖਾਨੇ 'ਚ ਰੋਜ਼ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਰਲ ਕੇ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਖੌਰੂ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। “ਕਰਿਸ” ਮੈਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਕੇ ਬਾਂਗਾਂ ਦੇਣ ਵਾਂਗ ਗਾਉਂਦਾ। ਮੈਂ ਹੱਸ ਹੱਸ ਦੂਹਰਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ। ਯੋਰਕ ਦੇ ਟੂਰ ਤੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਖਰਮਸਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਜਿਹਦਾ ਇਕ (HOMOSEXUAL) ਸਮਲਿੰਗ

“ਨਿੱਕ” ਨੇ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ। ਉਹਨੇ “ਕਰਿਸ” ਦੀ ਝਾੜ ਖਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ “ਕਰਿਸ” ਇਕ ਜਰਮਨ ਨੱਢੀ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਤਾਇਆ

ਪੱਛਮੀ ਜਰਮਨੀ, ਅਮਰੀਕਾ, ਪੋਲੈਂਡ, ਹੰਗਰੀ, ਪੁਰਤਗਾਲ, ਨੈਦਰਲੈਂਡਜ਼, ਬਰਤਾਨੀਆ, ਇਟਲੀ, ਗਰੀਸ, ਫਰਾਂਸ ਤੇ ਆਸਟਰੀਆ ਦੇ 181 ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮੇਲਾ ਬੜਾ ਦਿਲਚਸਪ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਨੂੰ 10 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 10 ਵਜੇ ਤੱਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਅਜੇ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਦਿਨ ਸੀ ਕਿ ਚਾਰ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਉਹਨਾ ਦਾ ਰੋਸ ਸੀ ਕਿ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਘੱਟ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਹੀ ਟੋਲਾ ਸੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਅਫਰੀਕਣ ਗੱਭਰੂ “ਸਟੀਵ” ਅਤੇ ਕਾਲੀ “ਜੈਸਿਨ” ਨੇ ਗਰਜ਼ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਬੋਲਿਆ। ਕਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਾਨਫਰੰਸ ‘ਚ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਹ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਰ ਕਿਉਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਡਰਾਮਾ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਦੁਪਿਹਰ ਬਾਦ “ਸਟੀਵ” ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ‘ਚ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ। ਸਟੀਵ ਕਿਹਾ “ਮੈਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ‘ਚ ਜੰਮਿਆ, ਪਲਿਆ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਗੁਆਚਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੱਗੇ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।” ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ‘ਤੇ ਭਰਪੂਰ ਬਹਿਸ ਹੋਈ। ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰ ਬਰਾਈਨ ਬੋਰਨ ਨੇ ਬੜਾ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿਤਾ, “ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਗਿਲਾਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਬੜੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ ਹਨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਲਿਆਂ ‘ਤੇ। ਰਹਿੰਦੀ ਖੂੰਹਦੀ ਕਸਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ੀਮਤੀ ਬੈਚਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਇਕੋ ਇਕ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਜਰਮਨੀ ‘ਚ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਚਾਲਾਂ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।” ਹੁਣ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲੋਹਾ ਗਰਮ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਮੌਕਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੁਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਮਾਈਕ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਅਫਰੀਕਣ ਅਤੇ ਕਰੇਬੀਅਨ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ‘ਤੇ ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਢਾਹੇ ਹਨ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਾਲਜਾ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ‘ਚ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। 1948 ‘ਚ ਜਦ ਆਇਰਲੈਂਡ ‘ਚ ਭੁਖਮਰੀ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਆਇਰਲੈਂਡ ‘ਚ ਆਲੂ ਭੇਜਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਥੋਂ ਆਲੂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਭੇਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਤਹਾਸ ਦਾ ਇਕ ਪਹਿਲੂ ਹੀ ਹੈ। ਆਇਰਲੈਂਡ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਘਟਦੀ ਹੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖ ਲਉ। ਉਥੇ ਦੇ ਅਸਲੀ “ਐਬਰਿਜ਼ਨੀਜ਼ ਲੋਕਾਂ” ‘ਤੇ ਸਿਤਮ ਢਾਹੁਣ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ‘ਚ ਗੱਡ ਕੇ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੋਲੇ ਖੇਡਿਆ

ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੌਣ ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਸਿੱਟਦਾ ਹੈ। ਅਫਰੀਕਣ ਅਤੇ ਕਰੇਬੀਅਨ ਕਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਾਰ ਕੁੱਟ, ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਲਿਆਉਣ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ‘ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਬ੍ਰਿਸਟਲ ਅਤੇ ਲਿਵਰਪੁਲ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਲੱਗਣ ਵਾਂਗ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚਮੜੀਆਂ ਉਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਣ ਲਈ ਗਰਮ ਸਲਾਖਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਰੱਖੇ ਗੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਗਲ ਵਜੋਂ ਹੀ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੇਰੂੰ ਖੇਰੂੰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਅਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਕਾਲਿਆਂ ਵਿਚ “ਇਕੋ ਇਕ ਮਾਪਿਆਂ” ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਡਾਰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਲੰਬੀ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਕਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਇਨਕ ਪਾਵਲ ਨੇ ਹੋਕਾ ਦੇ ਕੇ ਇਥੇ ਸੱਦਿਆ ਸੀ। ਗੰਦੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਨੂੰ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਸਲਵਾਦ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ‘ਚ ਫਸਿਆ ਪਿਆ। ਜਦ ਅਫਰੀਕਣਾਂ ਅਤੇ ਕਰੇਬੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਤਕਰੀਬਨ 400 ਵਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ “ਇੰਡੀਅਨ ਸਬ ਕੰਟੀਨੈਂਟ” ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਧਰਮ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ‘ਚ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੱਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ।

ਲੈਸਟਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਡਾਕਟਰ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ‘ਤੇ ਦੁਹਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, “ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬੈਚਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕਈ ਕਾਲੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਵਿਖਰੇ ਪਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਨਸਲਵਾਦੀ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਇਹਨਾਂ ਖੂਨ ਟੈਸਟ ਦਾ ਵੀ ਵੋਂਗ ਰਚਿਆ ਪਰ ਉਹਦੇ ‘ਚ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਾਈ।”

ਅਲਜ਼ੇਰੀਆ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲ ਤੋਂ ਫਰਾਂਸ ਰਹਿੰਦੇ ਡਾਕਟਰ ਵਰਨਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਕਾਫੀ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਫਰਾਂਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਪਾਸਪੋਰਟ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਲਜ਼ੇਰੀਅਨ ਹਾਂ।” ਨੌਟੀਘੰਮ ਤੋਂ ਵਿਉਪਾਰੀ ਪੈਟਰਿਕ ਐਸ਼ਬੀ ਨੇ ਬੜੀ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਕਹੀ, “ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਬੜਾ ਕੂੜ ਦਾ ਪਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਸੇ ਦਾ ਮੈਂ ਜੁੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਅਪਰਾਧੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਤਹਾਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਧੱਕਾ ਮੁੜ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਦੀ “ਆਪਣੀ ਖਾਸ ਸ਼ਨਾਖਤ” ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।”

ਮੈਂ ਮਾਇਕ ਦੁਬਾਰਾ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਪੈਟਰਿਕ ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਸੇ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।” ਇਸ ਬਹਿਸ 'ਚ ਕਈ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਪਿਹਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਆਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਘੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕੀਤੀ। ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਕਾਲੀ “ਜੈਸਿਨ” ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਹਰੀਸ਼ ਮੈਂ ਫਾਰਮ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ “ਕੈਰੇਬੀਅਨ ਖਾਣਾ” ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਦਾ ਇਥੇ ਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ।” ਮੈਂ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਕੁਆਰਡੀਨੇਟਰ ਕੌਲਿਨ ਲੈਗੋ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਗਰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਪਰ ਉਹ ਬਾਦ 'ਚ ਆਪ ਹੀ “ਕੌਲਿਨ” ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦੁਪਿਹਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਭ ਕਾਲਿਆਂ “ਕੈਰੇਬੀਅਨ ਖਾਣਾ” ਜਾਣ ਕੇ ਲਿਆ ਕਿ ਕਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਿਲਸਲਾ ਫਿਰ ਬਾਕੀ ਦਿਨ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ “ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਾਰ” ਵਿਚ ਦਾਰੂ ਦਾ ਦੌਰ ਰੋਜ਼ ਚਲਦਾ ਅਤੇ ਆਏ ਲੋਕ ਦੇਰ ਗਈ ਰਾਤ ਤੱਕ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤਿਆਂ ਆਪਸੀ ਨੇੜਤਾ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੌਜਾਂ ਵੀ ਲੁੱਟਦੇ ਸਨ। ਇਹਦਾ ਸਾਫ਼ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਰਾਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਜੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਅਤੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਰੋਲਾ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਟਾਇਲਟਸ ਵਿਚ ਨਿਰੋਧ ਵੀ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਨਿਰੋਧ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਵੀ ਟਾਇਲਟਸ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਬਾਕਸ ਤੋਂ ਖੀਂਦੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਵੀ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਰੱਖੇ ਚੁੱਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਸਵੇਰ ਕਾਲਾ ਸਟੀਵ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, “ਕਿਵੇਂ ਅਜੇ ਕਿਸੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਕਿ ਨਹੀਂ?” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਦੇਖ ਕੇ ਵੈਸੇ ਹੀ ਇਸ ਚਿੱਟੇ ਚੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਮੁਸ਼ਕ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਦਿਨ 'ਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਨਹਾਈਏ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ।” ਜਦ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਲੋਟੇ ਖੈਰ ਪਈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਦੰਦੀਆਂ ਕੱਢਦਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਲਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੰਦਨ ਤੋਂ ਆਈ “ਤਾਸੀਮ” ਨਾਲ ਗੁਲਸ਼ਰੇ ਉਡਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਡਿਸਕੋ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਗਾਣਿਆਂ ਤੇ ਵਾਹਵਾ ਨਾਚ ਹੋਇਆ। ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਤੱਕ ਖੌਰੂ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਗੋਰੀ ਜੇਨ ਨਾਲ ਨੱਚਦਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਗੋਰੀ ਜੇਨ ਦੱਸਿਆ, “ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕਈ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੈਕਸ ਵੀ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਂਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਦਿਲ ਆਉਣ ਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਬੀ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹਦਾ ਕੋਈ ਐਡਾ ਵਾਵੇਲਾ ਨਹੀਂ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਦ 'ਚ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮਰਸਮ ਤਾਂ ਚਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੈਕਸ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਹਾੜ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਮਨ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ।” ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਪੂਰਬੀ ਸਭਿਅਤਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ

ਤਾਂ ਸੱਭੋਂ ਕੁੱਝ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਹੈ ਅੰਦਰਗਤ। ਪਾਖੰਡ ਉਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਕਸ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਕਾਫੀ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸੈਕਸੀ ਮਾੜੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਉਥੇ ਦਾ ਮੀਡੀਆ ਇੰਨਾ ਤਾਕਤਵਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕੇ। ਨਾਲੇ ਉਥੇ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਵਰਗੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹੋ ਗੱਲ ਸਮਲਿੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਤੇ ਅਰਬ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਸਮਲਿੰਗਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਖ, ਜਿਥੇ ਕਈ ਕਈ ਔਰਤਾਂ ਦਾ “ਹਰਮ” ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਕਈ ਕਈ ਲੈਰੇ ਮੁੰਡੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੈਕਸ ਹਵਾਸ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਇੰਨਾ ਪੀਡਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਲੋਕ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਸੈਕਸੀ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਵੀ ਬੇਸ਼ਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਪਰਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਨੌਰਵੇ, ਸਵੀਡਨ ਅਤੇ ਡੈਨਮਾਰਕ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਹਨ ਜਿਥੇ “ਮਰਦ ਸਮਲਿੰਗ” ਅਤੇ “ਔਰਤ ਸਮਲਿੰਗ” ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਿਆਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨੂੰ ਇਕ ਆਮ ਵਰਤਾਵ ਵਾਂਗ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। “ਹਰਮਜ਼ਾਦਾ” ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਸਕੈਂਡੇਨੇਵੀਅਨ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੈਅਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਵੈਸੇ ਦੇਖਿਆ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਚੌਧਰੀਆਂ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਘੜ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਠੋਸੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ ਐਸੀਆਂ ਗਲਤ ਮਲਤ ਅਤੇ ਗੈਰਤਰਰੀਣ ਗੱਲਾਂ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਿਚ ਤੁੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਫੈਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਘਟਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁੱਝ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਉਧੇੜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।”

ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬਹਿਸ ਇਕ ਦਿਨ ਦੁਪਿਹਰੋਂ ਬਾਦ ਮੇਰੇ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਗਰੁੱਪ ਵਿਚ ਵੀ ਚੱਲ ਪਈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਤਕਰੀਬਨ 16 ਲੋਕ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੌਮੀਅਤ ਅਤੇ ਸੈਕਸ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾੜਕੂ ਜਹੇ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਆਇਆ ਕਾਉਂਸਲਰ ਐਂਜਲੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ, “ਮੈਂ ਸਮਲਿੰਗ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਏਡਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ 'ਚ ਮੈਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਉਥੇ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਰਵੱਈਆ ਹੋਵੇਗਾ।” ਐਂਜਲੋ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਮੈਂ ਵੀ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, “ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਤੇ ਠੱਸੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗਾਂ 'ਚ ਤੁੰਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਾਲਿਆਂ, ਔਰਤ ਜਾਤ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, “ਸਮਲਿੰਗ ਮਰਦ, ਔਰਤਾਂ”, ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਐਂਜਲੋ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਦਾ ਲੜਾਂਗਾ। ਇਹ ਹੀ ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਲਕਸ਼ ਹੈ।”

ਵਿਪਰੀਤ ਲਿੰਗ

ਐਂਜਲੋ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਣ ਹੌਂਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਸਮਲਿੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਲਤ ਮਲਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਮਲਿੰਗ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਭੈੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਡਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।” ਐਂਜਲੋ ਬੋਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਸਮਲਿੰਗ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਹੀ ਐਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਲਟ ਸੈਕਸ ਪ੍ਰਤੀ “ਸੈਕਸੀ ਪਿਆਰ” ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਔਰਤ ਸਮਲਿੰਗਾਂ ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਬਣਤਰ ਅਤੇ (BIOLOGICAL) ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲ ਦੇਈਏ? ਸਾਡਾ ਵੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਜੀਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ।” ਐਂਜਲੋ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰੋਣਹਾਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਚਾਰ ਵਿਪਰੀਤ ਲਿੰਗ ਦੇ ਵਸਤਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ (TRANVESTITE) ਯਾਦ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਰਿਜ ਗਾਈਡੈਂਸ ਕਾਉਂਸਲ ਵਾਲਿਆਂ ਇਕ ਵਾਰ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਚ ਸੌਂਦਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਰੇ ਟਰਾਂਸਵੇਸਟਾਈਟ (TRANVESTITE) ਵੀ ਮਰਦ ਸਨ ਅਤੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, “ਸਮਾਜ ਸਾਨੂੰ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਗਿਣਤੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦੋ ਕਰੋੜ ਬਾਲਗ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਗਿਣਤੀ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਲੱਖ ਤੱਕ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਮੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਮੈਡੀਕਲ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸ਼ਾਇਦ 500 ਹੋਣ। ਸਾਡਾ ਮਰਦ ਜਾਂ ਔਰਤ ਸਮਲਿੰਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸੈਕਸ ਵੱਲੋਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਪਾਲਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਵੀ ਸਾਡੀ ਸਰੀਰਕ-ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਹੈ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ, ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਅਪਾਹਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਮਾਜ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਰਸ਼ੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਡਰ ਡਰ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਇਸ ਵਰਤਾਵ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੀ “ਸੈਕਸ ਤਾਕਤ” ਅਤੇ “ਸੈਕਸ ਖਾਹਿਸ਼” ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਹੋਣ ਦਾ ਜਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਰਗੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਲੋਕ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੈਕਸੁਅਲ ਵਰਤਾਵ ਆਮ ਵਾਂਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਰਤਾਵ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ਾ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤਲਾਕ ਵੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ

ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ। ਪਤਨੀਆਂ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਸਾਡੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੇਚੀਦਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਔਰਤ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕੀ ਇਸ ਮਾਹੌਲ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ “ਸੈਕਸੀ-ਸ਼ਿਨਾਖਤ” ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਵਿਪਰੀਤ ਲਿੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵਾਲੇ ਲੋਕ (TRANVESTITE) ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਸੰਦ ਲੋਕ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਬੜਾ ਘੱਟ ਵਾਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਗਰ ਕੋਈ ਮਰਦ, ਔਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਰੇਆਮ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰੇ ਤਾਂ ਪਛਾਣ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਕਚਿਹਰੀ 'ਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।” ਮੈਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਿਥੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਦਮੀ ਔਰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਸਲਵਾਰਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਹਿੰਸਿਆਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਮਰਦ ਘੱਗਰੀ (SKIRIT) ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸਾੜੀਆਂ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੀਂ ਟਰਾਂਸਵੇਸਟਾਈਟ (TRANVESTITE) ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਹਾਂ। ਟਰਾਂਸਵੇਸਟਾਈਟ (TRANVESTITE) ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, “ਮਰਦ, ਆਮ ਕਰਕੇ ਔਰਤ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤਿਆਂ ਸੁਭਾਅ ਵੱਲੋਂ ਮਾਰਖੁੰਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਇਸ ਵਰਤਾਵ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਆਮ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵੰਡ 'ਚ ਉਥਲ ਪੁੱਥਲ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਯੂਨੀਸੈਕਸ (UNISEX) ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬੜਾ ਰੌਲਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ, ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ, ਵਧਾਈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਆਦਿ ਵਿਚ “ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੁਹਿੰਮ” ਨੇ ਕਾਫੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਘਰ ਕਰੀ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੇ ਅਤੇ ਔਰਤ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।” ਆਖੀਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀ “ਬਿਊਮੋਂਟ ਸੁਸਾਇਟੀ” ਦਾ ਪਤਾ ਦਿਤਾ :

BEAUMONT SOCIETY

BOX NO. 3084

LONDON WC IV 6XX

ਹੁਣ ਚਾਹ ਪੀਣ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਵਾਪਿਸ ਆਉਣ ਤੇ ਸਭ ਚੁੱਪ ਸਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਚੋਰ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਤੋੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਦੁਵਿਧਾ 'ਚ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗਰ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਜੋ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਚੁਣਿਆ ਅਤੇ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਧੋਖਾ ਦੇ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਜਦ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਖੂਨ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ “ਨਾਤਾ” ਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੁਦ ਚੁਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਜਦ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ

ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਦਬਾਅ ਕਰਕੇ ਉਹਦਾ “ਨਾਤਾ” ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੁਵਿਧਾ ਦਾ ਕੀ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੇਕਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਮਾਂ ਪਿਉ, ਭੈਣ ਭਰਾ, ਚਾਚੇ, ਤਾਏ, ਭੂਆ, ਮਾਮੇ ਆਦਿ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਕੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੱਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੱਲਾ ਇਹ “ਸਕੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ” ਹੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰੀ ਇਸ ਦੁਵਿਧਾ ਨੇ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਦੋ ਕੁ ਮਿੰਟ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਮੈਂ ਜਦ ਉਠਿਆ ਤਾਂ ਧੁੱਪ ਵਾਹਵਾ ਨਿੱਖਰੀ ਪਈ ਸੀ। ਖਿੜਕੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਘਾਹ ਉਪਰ ਕੰਧ ਨਾਲ ਢੇਹ ਲਾਈ ਜਨੇਵਾ ਤੋਂ ਆਈ “ਫਰਾਂਸੋਇਸ” ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸਰਸਰੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਆਪਣੀ “ਦੁਵਿਧਾ” ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੂੰ “ਫਰਾਂਸੋਇਸ” ਦਾ ਜਆਬ ਸੁਣ ਹੈਰਾਨੀ ਵੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ”, ਮੈਂ ਹਾਲੈਂਡ ਦੀ ਜੰਮਪਲ ਹਾਂ ਪਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਜਨੇਵਾ ‘ਚ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਡੱਚ, ਫਰੈਂਚ, ਅਤੇ ਸਵਿਸ ਵੀ ਬੋਲ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਘਰਦਿਆਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਖਾਸਾ ਦੁੱਖੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਦੌੜ ਗਈ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਤਲਾਕ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਮੇਰੇ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਬੱਚਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪੰਜਾਹਵਿਆਂ ਨੂੰ ਢੁੱਕਣ ਵਾਲੀ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਨਾ ਲੱਗਦੀ ਹੋਵਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਸਬਕ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਸ (CONTROL) ‘ਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ। ਬਾਗਾਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ‘ਚ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ “ਵਰਤ” ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ।” ਮੈਨੂੰ ਸਡੋਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ “ਫਰਾਂਸੋਇਸ” ਹੁਣ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਨਫਰੰਸ ‘ਚ ਦੁਭਾਸ਼ੀਆ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਚੁਭਾਸ਼ੀਆ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ “ਫਰਾਂਸੋਇਸ” ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਤੇ ਕੁੱਝ ਹਿਲਜੁਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ‘ਚ ਤੋੜਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਹੀ ਟੁੱਟਾ ਕਿ “ਫਰਾਂਸੋਇਸ” ਵਾਲਾ ਇਲਾਜ ਵਧੀਆ ਹੈ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅੱਠ ਤੋਂ ਦਸ ਵਜੇ ਤੱਕ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵਰਕਸ਼ੌਪ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮੇਲੇ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਾਲੇ, ਔਰਤਾਂ, ਅਤੇ ਅਪਾਹਜ਼ ਆਦਿ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਕ ਵਰਕਸ਼ੌਪ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੋ ਫਿਲਮਾਂ, “ਏ ਟੇਲ ਔਫ ਓ” (A TALE OF "O") ਅਤੇ “ਕਰੌਸ ਕਲਚਰਲ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ” (CROSS CULTURAL COMMUNICATION) ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਲਮਾਂ ਜੋ ਕਿ 20-25 ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਨੇ ਗਰੁੱਪ ਦੇ 15 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਧੱਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਜਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਉਪਰ ਵੱਧ

ਘੱਟ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰਖੁੰਡੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਬਹਿਸ ਨੇ ਨਸਲਵਾਦ ਵੱਲ ਮੋੜਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੈਂ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, “ਨਸਲਵਾਦ ਗੈਰਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਆਪਣੇ ਜਾਤੀ ਮੁਢਾਦ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਹਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਬੱਗੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕ (ਕਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਇਥੇ ਭਾਵ ਅਫਰੀਕਣ, ਕੇਰੈਬੀਅਨ, ਇੰਡੀਅਨ ਸਬਕੰਟੀਨੈਂਟ ਅਤੇ ਗੈਰ ਯੂਰਪੀਅਨ ਲੋਕ ਹੈ। ਬੱਗੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਇਕ “ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ” ਹੈ) ਮਿਲ ਕੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ-ਮਗਰ ਇਹ ਗੱਲ ਦਿਮਾਗ ‘ਚ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ ਕਿ ਨਸਲਵਾਦ ਦੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਸਮੱਸਿਆ ਬੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ; ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਦਾ ਪੱਛਮੀ ਸੰਸਾਰ ਨਸਲਵਾਦ, ਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਮਿਲਵੀਂ ਉੱਪਜ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਬਸਤੀਵਾਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਸਲਵਾਦ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਹਨ (1) ਨਸਲੀ ਨਫਰਤ (2) ਸ਼ਬਦ “ਕਾਲਾ” ਦੀ ਭੇੜੀਆਂ ਬੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝ ਪਾਉਣੀ ਜਾਂ ਮੇਲ ਕਰਨਾ। ਕਾਲੇ ਐਕਟਰ ਓਸੀ ਡੇਵਿਸ (OSSIE DAVIS) ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, “ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜ਼ਬਾਨ ਮੇਰੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਲੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਦੇ 60 ਤਰੀਕੇ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਬੱਗੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਜ਼ਰਮ ‘ਚ 60 ਤਰੀਕਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮੱਦਦ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।” ਜੋ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਗੋਰੇ ਜਾਂ ਚਿੱਟੇ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵਾਈਟ ਲਾਈ (WHITE LIE) ਅਤੇ ਵਾਈਟ ਵਾਸ਼ (WHITE WASH) ਆਦਿ ਭਾਵੇਂ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋੜ ਨੁਕਸਾਨ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਜਿਵੇਂ ਵਾਈਟ ਫੈਦਰ (WHITE FEATHER) ਅਤੇ ਵਾਈਟ ਲਿਵਰਡ (WHITE LIVERED) ਭਾਵੇਂ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ “ਭੇੜ” ਦੀ ਬੂਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਸਗੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਬੁੱਝਦਿਲੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਇਨ ਦਾ ਰੈੱਡ (IN THE RED) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ (IN THE WHITE) ਇਨ ਦਾ ਵਾਈਟ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਨ ਦਾ ਰੈੱਡ (IN THE RED) ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਾਸ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ “ਇਨ ਦਾ ਬਲੈਕ” (IN THE BLACK) ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰੋਜ਼ਟ ਥੀਸੋਰਸ (ROGET THESAURUS) ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਵਾਈਟਨੈਸ WHITENESS ਦੇ 134 ਸਮਾਨਾਰਥਕਤਾ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 10 ਸ਼ਬਦ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵਾਈਟ ਲਾਈ (WHITE LIE) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਲੈਕਨੈਸ (BLACKNESS) ਦੇ 120 ਸਮਾਨਾਰਥਕਤਾ (SYNONYMS) ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 60 ਸ਼ਬਦ ਨਾਂਹਪੱਖੀ ਹਨ। 20 ਸਮਾਨਾਰਥਕਤਾ ਵਾਲੇ ਐਸੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਨਸਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਡਾਰਕੀ (DARKY) ਨਿਗਰ (NIGGER), ਨਿਗਰਸ (NEGRESS) ਅਤੇ ਬਲੈਕਮੂਰ (BLACKAMOR-) ਆਦਿ।” ਮੇਰੇ ਇਸ ਵਿਖਾਨ ਨੇ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦੰਦ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ।

ਵੇਰੜੀ ਜ਼ਬਾਨ: ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ

ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਗਰੁੱਪ 'ਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਜਰਮਨੀ ਤੇ ਫਰੈਂਚ ਦਾ ਰੇੜਕਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਤਰਜੁਮਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸਿਰਫ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚੀਰਫਾੜ ਨੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲੈ ਲਿਆ। ਮੇਲੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਚੋਂ ਕਈ ਐਸੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਕੱਲੀ ਜਰਮਨ ਤੇ ਜਾਂ ਇਕੱਲੀ ਫਰੈਂਚ ਜ਼ਬਾਨ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਮੇਲੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜੇ ਗਏ ਛੋਟੇ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਫ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਰਮਨੀ ਅਤੇ ਫਰੈਂਚ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਵਾਲਾ ਨੁਕਤਾ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਸੀ। ਜਰਮਨ ਅਤੇ ਫਰੈਂਚ ਲੋਕਾਂ ਇਸ ਦਾ ਬੜਾ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ। ਕਾਲਾ ਸਟੀਵ ਵੀ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਅਸਲੀ ਬੋਲੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਖੋਹ ਲਈ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਸਾਡੇ ਤੇ ਠੋਸ ਦਿੱਤੀ। ਇਹੋ ਹਾਲ ਇਹਨਾਂ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇਕ ਗਿਣੀ ਮਿਥੀ ਚਾਲ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਹੀ ਲਗਾਮ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।” ਸਟੀਵ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਮਾਇਕ ਫੜ ਲਿਆ, “ਬਹੁਤਿਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰਮ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਇਕ ਵਧੀਆ (SUPERIOR) ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨੂੰ ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਫਖਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਜਾਂ ਸਮਝਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਸਲਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਲਾਮ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਅਜੇ ਤਕ ਵੀ ਅਸਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਬਾਨ ਘਟੀਆ ਜਾਂ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ ਸਾਧਨ (MEDIUM) ਹੈ। ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ 75 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸ਼ਬਦ ਐਂਕਸਫੋਰਡ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਜੱਬੋ; ਪਜ਼ਾਮਾ; ਸ਼ੈਪੂ; ਜੰਗਲ; ਨੇਵੀ; ਖਾਕੀ; ਕੈਰਾਵਾਨ; ਸਲਾਦ, ਜਗਰਨਟ, ਮੋਰੀਬੰਦ, ਕੱਪ ਔਫ ਚਾਹ ਆਦਿ ਆਦਿ। ਸੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜ਼ਬਾਨ ਇਕ ਵੇਰੜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਹੈ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ਬਰੀ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਜ਼ਬਾਨ ਠੋਸੀ ਗਈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿਰਫ ਫਰੈਂਚ, ਜਰਮਨ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਸਟਰੇਨੀਅਨ ਜਾਂ ਹੰਗਰੇਨੀਅਨ

‘ਚ ਵੀ ਤਰਜੁਮਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।” ਇਕ ਅੱਧਖੜ ਜਿਹੀ ਗੋਰੀ ਉੱਠੀ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪੀਤੀ ਬੋਲੀ, “ਇਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਹੈ, ਇਥੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੀ ਬੋਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ?” ਮੈਂ ਮਾਈਕ ਦੁਬਾਰਾ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਸ਼ਾਇਦ ਬਹੁਤਿਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਯੂਰਪੀਨ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹੀ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਇਕ ਜ਼ਬਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਬੋੜੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਨ ਜੋ ਕੋਈ ਦੂਸਰੀ ਜਾਂ ਤੀਸਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹੋਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਬੋਲੀਆਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹ ਜਾਂ ਲਿਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਣ-ਕੈਰੇਬੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਰਗਰੇਟ ਬੈਚਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਇਮੀਗਰੇਂਟਸ ਨੇ ਸਾਡਾ ਮੁਲਕ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।”

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਅਫਰੀਕਣਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਤੇ ਕੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਵੀ ਜਦ ਦੋ ਚਾਰ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ 'ਚ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ “ਫੱਨੀ ਬੋਲੀ” ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਦ ਮੈਂ ਇਹ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹਿੰਦੂ ਉਹਨਾਂ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਸਿੱਕਾ ਭਰਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਦਲਿਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਸੁਣ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਜਾਂ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਨਲਾਇਕੀਆਂ ਇਥੇ ਦੱਸ ਕੇ ਮੈਂ ਅਸਲੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਹਾ, “ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ; ਵੈਲਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਵੈਲਸ਼ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਵੈਲਸ਼ ਅਤੇ ਸਕੋਟਿਸ਼ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਗਲਤ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵੇਲਸ਼ ਅਤੇ ਸਕੋਟਿਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਸੁਖਾਲੇ ਹਨ? ਕੀ ਇਹਦਾ ਕਾਰਣ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ?” ਹੁਣ ਉਸ ਅੱਗ ਬੁਝਲਾ ਹੋਈ ਗੋਰੀ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹੰਗਰੀ ਤੋਂ ਆਈ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਜੋ ਬੈਠੀ ਕੁੜ ਰਹੀ ਸੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬੁਤਾਸਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਬੋਲੀ, “ਮੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮੁਹਾਰਤ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ 'ਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਘਟੀਆਪਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੱਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਖੂਨ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵੀ। ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਪਰ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਉਪਰ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਸਜਾ ਭੁਗਤਣ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਤਰਜੁਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ 'ਚ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣ। ਅਗਰ ਮੈਂ ਹੰਗੇਰੀਅਨ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਗੇ?”

ਜਦ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਗੀਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਵਰਗਾ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਖੁਦ ਕਈ ਵਾਰ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਦ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮੁੱਕ ਗਈ ਸੀ। ਕਲਚਰ ਦੇ ਕਈ ਪਹਿਲੂ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਤਰਜੁਮਾ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲਣ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤਰਜੁਮਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਅਜੇ ਦੂਜੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਇੰਨੀ ਮੁਹਾਰਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਦਿਮਾਗ ਲੜਖੜਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਗੁੱਸਾ ਵੱਧਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਕਾਲੇ ਸਟੀਵ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਔਫ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਬਾਇਓਕੈਮਿਸਟ ਐਲਨ ਵਿਲਸਨ ਨੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 200000 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕਾਢ ਅਫਰੀਕਣ ਔਰਤ ਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਬੱਚੇ ਯਾਨਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅਫਰੀਕਣ ਲੋਕ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਯੋਰਪ ਨੂੰ ਫਤਿਹ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਕਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕ ਅਤੇ ਯੋਰਪੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਅਜੇ ਕੋਈ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਿੱਖੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਐਲਨ ਵਿਲਸਨ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਤੇ ਹੋਈ ਹੋਰ ਖੋਜ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਦੋਹਰ ਪਾਈ ਹੈ ਕਿ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣਾ ਅਫਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕ ਅਤੇ ਯੋਰਪੀਅਨ ਲੋਕ ਭਾਵੇਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਐਸਾ ਢੰਗ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਬੋਲੀ ਬੋਲ ਸਕਣ। ਵਿਲਸਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਤੱਤ ਮੀਟੋਚੋਂਡਰੀਅਲ ਡੀ. ਐਨ. ਏ. (MITO CHONDRIAL DNA) ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਅਫਰੀਕਣਾਂ, ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਯੋਰਪ ਉਪਰ ਹੱਲੇ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਅਫਰੀਕਣ ਆਦਮੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਫਰੀਕਣ ਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਹੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਫਰੀਕਣ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਅਫਰੀਕਣ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਏਸ਼ੀਅਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਯੋਰਪੀਅਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਸਟੈਨਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਲੂਇਗੀ ਲੂਸਾ ਕਾਵਾਲੀ ਸੋਰਜ਼ਾ (LUIGI LUCA CAVALLISFORZA) ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਅਫਰੀਕਾ 'ਚ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਉਥੇ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣਾ ਵੀ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਇਆ ਸੀ।” ਡਿਊਜ਼ਬਰੀ ਜਿਥੇ ਨਸਲਵਾਦ ਬਾਰੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਵਾਹਵਾ ਰੋਲਾ ਪਿਆ ਸੀ ਤੋਂ ਆਈ ਟੀਚਰ ਜ਼ੀਨ ਬਾਰਲੋ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਲਾਲ ਹੋਈ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਮੈਂ ਨਸਲਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਦਾ ਲੜਦੀ

ਰਹੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਮੁਹਿੰਮਾਂ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਏਸ਼ੀਅਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਸਿਖਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਨਫਰਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਸਲਮ ਫੋਕਰਵਾਧਾ ਮੇਰੀਆਂ ਹੀ ਮੁਟਿਆਰ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਭੈੜਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਨ ਬਚਾਉਂਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕੀ ਖੱਟਿਆ? ਜੇਕਰ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕਸੂਰ ਹੈ।” ਜ਼ੀਨ ਹੁਣ ਫੁੱਟ ਫੁੱਟ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋ ਗੋਰੀਆਂ ਜਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਦਾਸ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ੀਨ ਇਥੇ ਟਪਲਾ ਖਾ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਲੇਬਲ” ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਾਧੀਕ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਜ਼ੀਨ ਵਧਾਈ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਸਲਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ ਅਤੇ ਲੜਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੀਨ ਨੂੰ ਗੁਆਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੜੇ ਬੜੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਨਸਲਵਾਦ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਨੂੰ ਗੈਰ ਕਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੁਸਲਮ ਫੋਕਰਿਆਂ ਅਗਰ ਜ਼ੀਨ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਦਾ ਜੀਉਣਾ ਹਰਾਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਹੀ ਇਕੋ ਰੱਸੇ ਬੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਜੇਲ੍ਹਾਂ, ਸੁਧਾਰ ਘਰ ਅਤੇ ਡੀਟੈਂਸ਼ਨ, ਸੈਂਟਰ ਵਗੈਰਾ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਕਾਲਿਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਗੋਂ ਗੋਰੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਲਈ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰ ਦੇ ਕੰਮ 'ਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਸਿੱਖਾਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਫੋਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੁੜੀਆਂ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਇਆ ਹੈ। ਬਦਮਾਸ਼ ਅਤੇ ਚੋਰ ਤਬਕਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੀ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ, ਧਰਮ, ਰੰਗ, ਨਸਲ ਜਾਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਭੈੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ। ਇੱਕੋ ਰੱਸੇ ਬੰਨਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਂਗ ਵਰਤਾਵ ਕਰੇ। “ਬਸ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਿਆਣਾ ਨਹੀਂ” ਵਾਲੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨੇ ਹਿਟਲਰ ਅਤੇ ਪੌਲ ਪੌਟ ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਗਲਤ ਨਤੀਜੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਖਬਰਦਾਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਅਸੀਂ ਜਨੂੰਨੀ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਵਹਾਅ ਵਿਚ ਨਾ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਈਏ। ਦੁਨੀਆ ਜੇਕਰ ਵਧੀਆ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਧੂਲਾਣੇ ਨੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੱਚ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰੇ।”

ਹੁਣ ਖਾਣੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਹਜ਼ੂਮ ਕੰਨਟੀਨ ਵੱਲ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ, ਸਟੀਵ, ਜੈਸਿਨ, ਨਾਸੀਮ, ਡਾਕਟਰ ਅਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਬੀਨਾ

ਮੇਰੇ ਦੁਆਲੇ ਝੁਰਮਟ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, “ਹਰੀਸ਼ ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਆਂ ਖਰੀਆਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ।” ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਪੈਂਟੇ ਕੁ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਦੀ ਭਰੇ ਬੈਲੇ ਵਾਂਗ ਸੀ ਜਿਹਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਮੈਨੂੰ ਬੈਲੇ ਦੀਆਂ ਤਣੀਆਂ ਜਿੰਨੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਗਲਬਾਤ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਭਲੇਮਾਣਸੀ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਫੜ ਲਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਸਾਊ ਲੱਗਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਛੁਰਾ ਵੀ ਮਾਰ ਦਿਉ, ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਦੇ ਨਾ ਮੰਨੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਤੁਸੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।” ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਸ਼ਰਮਾ ਗਈ ਅਤੇ ਹੱਥ ਛੁਡਾ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਕਹਿ ਗਈ, “ਤੈਨੂੰ ਅਜੇ ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਪਤਾ ਜਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।”

ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਕਾਲੇ ਇਕੱਠੇ ਇਕ ਮੇਜ਼ ਦੁਆਲੇ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਮੈਂ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, “ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਲੁਕ ਲੁਕਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੋਰੇ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵੀ ਧੁਰ ਤੱਕ ਧੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਦਿਮਾਗੇ ਇਹ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਰ ਕਾਲਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗੋਰਾ। ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹਦਾ ਇਕ ਕਾਰਣ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਸਿੰਦੇ ਦਰਾਵੜ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਏਰੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਬੱਗਾ ਸੀ। ਏਰੀਅਨ ਧਾੜਵੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਰਾਵੜਾਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨਫਰਤ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਪਾਖੰਡ ਦੇ ਜੂਲੇ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਨਿਜ਼ਾਤ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।” ਸਟੀਵ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਫਰੀਕਾ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਤਮ ਬੁੱਧ ਦੇ ਵਾਲ ਅਫਰੀਕਾ ਵਾਂਗ ਘੁੰਗਰਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਵੀ ਅਫਰੀਕਾ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਉਹ ਦ੍ਰਾਵੜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਸਨੀਕ ਹਨ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਸਟੀਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੱਡਾ ਗੱਡਾ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿੰਨੀ ਇਹਦੀ ਧਾਂਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਈ। ਸ਼ਾਇਦ ਬੁੱਧ ਦਰਾਵੜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਆਰੀਆ ਨੂੰ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ।”

ਕੌਮਨਿਸਟ ਮੁਲਕ

ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਇਕ ਉਤਾਵਲਾਪਣ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਮਨਿਸਟ ਮੁਲਕਾਂ ਹੰਗਰੀ, ਪੋਲੈਂਡ ਅਤੇ ਆਸਟਰੀਆ ਆਦਿ ਤੋਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਰਵੱਈਆ ਹੈ ਜੋ ਭੰਡੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੁਆਲਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਤਾਲੋਂ ਤਾਲ ਸੀ।

ਹੰਗਰੀ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 8 ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਹੋਸਟਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਹੰਗਰੀਅਨ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਈਵਾ ਘੰਟਾ ਕੁ “ਬਾਰ” ਵਿਚ ਠਹਿਰੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਬਾਦ 'ਚ ਉਹਦੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਇਆ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਯੋਰਕ ਦੇ ਟੂਰ ਤੇ ਜਾਣ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਬਿਤਾਉਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਲੈ ਸਕਾਂ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਈਵਾ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਨਾਲੋਂ ਫਰਕ ਸੀ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਈਵਾ ਸ਼ੀਟਕ ਜਿਹੀ ਬੜੀ ਦਿਲ ਖਿੱਚ ਔਰਤ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਚਮਕ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਟਪਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੀਆਂ ਅਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨੱਖਰੇ ਨੇ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ।

ਯੋਰਕ ਦੇ ਟੂਰ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਨਾਲ ਦੀ ਸੀਟ ਉੱਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕਿੱਸਾ ਲੈ ਬੈਠਾ। ਈਵਾ ਬੋਲੀ, “ਹੰਗਰੀ ਨੂੰ ਅਗਰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨਾਲ ਹੀ ਤੋਲੀਏ ਤਾਂ ਬੜਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਹੰਗਰੀ 'ਚ ਲੋਕ ਅੱਕੇ ਪਏ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਭਾਵੇਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਹੈ ਪਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਰਹੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਮੀਟ ਵਗੈਰਾ ਲਈ ਕਈ ਕਈ ਘੰਟੇ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਥੇ ਦੁਕਾਨਾਂ, ਸਟੋਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰੇਆਮ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਇੰਨੀਆਂ ਕਦੇ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਇੰਨੀਆਂ ਥੋੜੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਇਕੋ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਡਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਦੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਆਦਤ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੰਗਰੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ 'ਚ ਤਰੇੜਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤਲਾਕ ਦੀ ਦਰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੀ ਹੰਗਰੀਅਨ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਬਿਲਕੁਲ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ। ਉਹ

ਸਿਸਟਮ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹਨ।” “ਪਰ ਉਥੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹਰ ਇਕ ਲਈ ਮੁਫਤ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਵੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਹਰ ਕੋਲ ਸਿਰ ਲੁਕੋਣ ਲਈ ਘਰ ਹੈ।” ਮੈਂ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਈਵਾ ਬੋਲੀ, “ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਕੋਈ ਦਿਸ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈਣਾ ਹੀ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਾ। ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਕਾਮਰੇਡ ਘੁਲਾਟੀਏ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ ਅਤੇ ਜੁੱਲੀ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਹੋਰ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।” “ਈਵਾ ਇਹ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਲਾਲਚ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦਾ ਸਮਾਜ ਹੈ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਸਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।” ਮੈਂ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਈਵਾ ਬੋਲੀ, “ਹਾਂ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਸਸਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ, ਬਿਜਲੀ, ਗੈਸ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਰਚ ਬੜਾ ਘੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ‘ਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਅਤੇ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਬੜਾ ਸਸਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵੀ ਬੜੀਆਂ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਖ਼ੀਦਣ ਜੋਗੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਗਰ ਫਰਿਜ਼, ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਖ਼ੀਦਣ ਲਈ ਮਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਗੱਲ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਵੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦੀਆਂ। ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਆਮ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਕਾਫੀ ਨੀਵਾਂ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ ਉਥੇ ਵੀ ਕਈ ਜਮਾਤਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵੀਂ ਜਮਾਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਤੀ ਪਾੜਾ ਉਥੇ ਅਜੇ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਦਾ ਸਫਾਇਆ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗਲਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੂਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸਾ ਜੰਗੀ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਫੌਜਾਂ ਉਪਰ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਬੇਚੈਨੀ ਵੱਧਣ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ੁੱਮ ਸਰਕੀ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਗੁਰਬਾਚੇਵ ਦੇ ਰਾਜਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਿਆ ਹੈ। ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਵੀ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹਰ ਹਰਕਤ ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰੱਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।” ਮੈਂ ਇਹ ਸਭ ਸੁਣ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਚ ਮਰ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੱਛਮੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਪਰ ਜਿਥੇ ਇਹ ਸਮਾਜਵਾਦ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਉਥੇ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਈਵਾ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਤਾਣੇ ਬਾਣੇ ‘ਚ ਉਲਝ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਉਪਰਲੀ

ਮੱਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਹੰਗਰੀ ਜਾਵਾਂਗਾ ਵੀ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਈਵਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਉਲਝਣ ਬੁੱਝ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੰਗਰੀਅਨ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਦੇਖੀਂ। ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।” “ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖਾਂਗਾ।”

ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਮੈਂ ਪੋਲੈਂਡ ਤੋਂ ਇਕੋ ਇਕ ਆਈ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਬੋਜ਼ੇਨਾ ਹਾਨਿਕ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਬੋਜ਼ੇਨਾ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਵਾਂਗ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਬੜੀ ਭਲੀਮਾਣਸ ਲੱਗਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵੀ ਵਾਰਵਾ ਬੋਲ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਬੋਜ਼ੇਨਾ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਉਹ ਕੁਝ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਜੋ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਈਵਾ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਾਨਣਾ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਸੋਚਿਆ ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਆਸਟ੍ਰੇਨੀਅਨ ਨਾਲ ਵੀ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਯੋਰਕ ਸ਼ਹਿਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੋਜ਼ੇਨਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨੂੰ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੈਰ ਕਰੇਗੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਠੀਕ ਹੈ। ਨਕਸ਼ੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹਨ। ਅਗਰ ਭੁੱਲ ਵੀ ਗਏ ਤਾਂ ਰਲ ਕੇ ਕੋਚ ਲੱਭ ਲਵਾਂਗੇ ਪਰ ਸੜਕਾਂ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਗਿਆਨ ਬੜਾ ਪਤਲਾ ਹੈ।” “ਹਾਂ, ਹਾਂ ਰਲ ਕੇ ਆਪਾਂ ਕੋਚ ਲੱਭ ਲਵਾਂਗੇ।” ਬੋਜ਼ੇਨਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਕਿਹਾ।

ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦੋ ਗਾਈਡ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਚ ਦੀਆਂ ਸੁਆਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਡੇ ਵਾਲਾ ਗਾਈਡ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਗਿਰਜਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲੈ ਗਿਆ। ਗਿਰਜੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਇਕ ਇਕ ਪੈਂਡ ਫੀਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗਿਰਜੇ ਅੰਦਰ ਜਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾ। ਗੱਲ ਇਕ ਪੈਂਡ ਕੋੜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਗੜੇ ਗਿਰਜੇ ਤੋਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਬੋਜ਼ੇਨਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਤੇ ਮੈਂ ਪੈਂਡ ਗਾਈਡ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਗਿਰਜਾ ਕਾਫੀ ਲੰਬਾ ਚੌੜਾ ਅਤੇ ਉੱਚਾ ਸੀ। ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਵੀ ਥਾਂ ਥਾਂ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਉੱਲਝਵੇਟੇ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਥੇ ਆ ਫਸਿਆ ਹਾਂ। ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇੰਨਾ ਪੈਸਾ ਇਥੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਪੈਸਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਤੇ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਜਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਹੀ ਹੋਰ ਖੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਕਹਿ ਲਉ ਜਾਂ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗਾਈਡ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਅਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਪਰ ਉਹ ਕਿਤੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਬੋਜ਼ੇਨਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਇਆ ਅਤੇ ਜਾ ਇਕ ਪੱਥ ‘ਚ ਡੇਰੇ ਲਾ ਲਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਬੋਜ਼ੇਨਾ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਗੈਸਟ ਹੋ, ਰੱਜ ਕੇ ਖਾ ਅਤੇ ਦਾਰੂ ਪੀ। ਬਾਕੀ ਦੀ ਬਾਦ ‘ਚ ਦੇਖੀ ਜਾਵੇਗੀ।” ਬੋਜ਼ੇਨਾ ਖੀਂ ਖੀਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੇ ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਤਰਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇੰਨੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੋਸਟਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਠਹਿਰੇ ਅਤੇ ਬੀਅਰ ਵਿਸਕੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪੀ ਰਹੇ। ਦੋ ਤਿੱਖੀ ਲਾਗਰ ਦੇ ਗਲਾਸ ਪੀ ਕੇ ਬੋਜ਼ੇਨਾ ਹੁਣ ਹਵਾ ਪਿਆਜ਼ੀ ਜਿਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।” “ਬੇਜ਼ੇਨਾ ਸਭ ਗਮ ਪੀ ਜਾ ਅਤੇ ਬੁੱਲੇ ਲੁੱਟ” ਮੈਂ ਕਿਹਾ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਚ ਚੋਂ ਮਿਲੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਅਸੀਂ ਰਲ ਕੇ ਖਾਏ। ਗੱਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਦ ਬੇਜ਼ੇਨਾ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਅਮੀਰ ਬੰਦਾ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਈ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਤਨਖਾਹ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਨੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੋਵੇਂ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤੀਵੀਂ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬੇਜ਼ੇਨਾ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਜੋੜ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਕਾਰ ਹੀ ਖ਼ੀਦ ਲਈਏ ਪਰ ਸਾਡੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੈਸੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।”

ਰੱਜ ਪੁੱਜ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪੱਖ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਲ ਗੇੜੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ। ਬੇਜ਼ੇਨਾ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਲ ਨੀਝ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਛੋਹ ਕੇ ਦੇਖਦੀ ਜਿਵੇਂ ਜਾਂਚ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਦੀਆਂ ਹਨ? ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਧੜਕਣ ਹੈ? ਜਿਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਟੋਹ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਅਣਖ ਵਾਲੀ ਬੇਜ਼ੇਨਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਕੁੱਝ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਜੋਂ ਖ਼ੀਦ ਲੈ; ਪੈਸੇ ਮੈਂ ਦੇਵਾਂਗਾ।” ਪਰ ਉਹ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਹਿਣ ਤੇ ਵੀ ਨਾ ਮੰਨੀ। ਡੈਬਨਅਮ ਸਟੋਰ ਚੋਂ ਮੈਂ ਚਾਰ ਗੁਲੂਬੰਦ ਅਤੇ ਜੋਗਿੰਗ ਸੂਟ (JOGGING SUIT) ਬੇਜ਼ੇਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਖ਼ੀਦਿਆ। ਮੇਰੇ ਜੋਗਿੰਗ ਸੂਟ ਪਾਇਆ ਦੇਖ ਉਹ ਭੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਗਈ।

ਹੁਣ ਕੋਚ ਦੇ ਵਾਪਿਸ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਬੇਜ਼ੇਨਾ ਕੁੱਝ ਫੋਟੋ ਖਿੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਦੋ ਕੁ ਵਾਰ ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕੋਚ 'ਚ ਜਾ ਬੈਠੇ।

ਮੈਂ ਕੋਚ 'ਚ ਬੜੀ ਦੇਰ ਚੁੱਪ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲੀਡਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸਾਨੀਅਤ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ? ਕਈ ਅਖੌਤੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ “ਕੰਮਰੇਡ” ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟੀਆ ਅਤੇ ਗਿਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਦਾਇਰਿਆਂ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆਂ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਮਰੇਡ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਲਾਲਾ ਹਰਦਿਆਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਹਿੰਟਸ ਫਾਰ ਸੈਲਫ ਕਲਚਰ (SELF CULTURE) ਸਿਰਫ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ ਸਗੋਂ ਘੋਲ ਕੇ ਦਿਮਾਗੀ ਪੁਰਜ਼ਿਆ ਨੂੰ ਤੇਲ ਵਾਂਗ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਹੋਣ। ਕਚਘਰੜ ਗਿਆਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਈ ਲੋਕ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਲੇਬਲ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਾ ਬਣਦੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੀ ਆਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਹਿੰਤੂ ਤਾਂ ਹੋਣ ਹੀ ਸਗੋਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹੋਣ।

ਮੈਨੂੰ ਗੁੰਮ ਸੁੰਮ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾਲ ਦੀ ਸੀਟ ਤੇ ਬੈਠੀ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਮੈਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਹਰੀਸ਼ ਕੀ ਗੱਲ ਐ? ਬੜਾ ਚੁੱਪਚਾਪ ਅਤੇ ਉਦਾਸ ਬੈਠਾ?” “ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸਾਂ।” ਮੈਂ ਹੁਣ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਪਰ ਉਹਨੇ ਵੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਈਵਾ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਦੋਹਰ ਹੀ ਪਾਈ। ਮੈਂ ਸੋਚ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲਿਜਾਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਜਾਨਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹਨ। “ਹਾਂ ਹੈਨ ਤਾਂ ਸਹੀ ਪਰ ਬੜੇ ਥੋੜ੍ਹੇ।” ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਾਂ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋ? ਮੈਂ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ। “ਕੀ ਮਤਲਬ?” ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, “ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਫਰੀਕਣਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਬਦਲੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰਅਜ਼ਮਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਏਸ਼ੀਅਨ ਵੀ ਕਾਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹਨ। ਬਲਦੇਵ ਤੋਂ ਬੋਬ, ਹਰੀਸ਼ ਤੋਂ ਹੈਰੀ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੋਂ ਪੀਟਰ ਆਦਿ ਆਦਿ। ਕਈ ਦੇਸੀ ਲੋਕ ਕਾਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਖਿਲਕੁਲ ਖਿਲਾਫ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਜਦ ਮੈਂ ਬਰਮਿੰਘਮ ਪੋਲੀਟੈਕਨਿਕ ਕੋਲਿਜ਼ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ ਤਾਂ 79 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਇਕੋ ਇਕ ਏਸ਼ੀਅਨ ਆਦਮੀ ਸਾਂ। ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰੀਸ਼ ਕਹਿਣ ਤੇ ਬੜਾ ਵੱਟ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਭਰੀ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ 30 ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਬਾਰਬਰਾ ਸਮਿੱਥ ਕਹਿੰਦੀ, “ਹਰੀਸ਼ ਕੀ ਤੂੰ ਬੁਰਾ ਤਾਂ ਨਾ ਮਨਾਏਗਾ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਹੈਰੀ ਕਹਿ ਲਿਆ ਕਰੀਏ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀਸ਼ ਕਹਿਣਾ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਔਖਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।” “ਬਾਰਬਰਾ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਂ ਲੈਣੇ ਵੀ ਔਖੇ ਲਗਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਤੂੰ ਬੁਰਾ ਤਾਂ ਨਾ ਮਨਾਏਂਗੀ ਅਗਰ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਬਲਵੀਰ ਕੋਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਬਲਬੀਰ ਕਹਿਣਾ ਮੈਨੂੰ ਸੌਖਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਇਸ ਜੁਆਬ ਨੇ ਬਾਰਬਰਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਕਾਚੌਂਧ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।” ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਟੱਡੀ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਗੱਲ ਚਾਲੂ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਨਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਸਾਡਾ ਵਿਆਹ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕੁੱਝ ਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਂ ਵਿਚ ਮਾਂ ਪਿਉ, ਤਾਏ ਚਾਚੇ, ਬਾਬਾ ਦਾਦੀ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਹੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਰਲੇ ਮਿਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਬਾਦ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਡੇ ਨਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਇਕ ਸੈਕਿੰਡ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਤਲ ਹੱਸ ਕੇ ਕਬੂਲ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਨਸਲਵਾਦ ਦਾ ਇਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਤੁਹਾਡੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਢਾਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਘਟੀਆਪਣ (INFERIORITY COMPLEX) ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸੂਅ (SUE); ਪੀਟਰ (PETER) ਅਤੇ ਮਾਈਕ ਆਦਿ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਹਨਾਂ ਮੜਕ ਨਾਲ ਜਿਉਣਾ ਸਿੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਰੂਟਸ (ROOTS) ਫਿਲਮ ਦਾ ਕੁੰਟਾ ਕੁੰਟੇ ਉਹ ਲੱਖ ਤਸੀਹੇ ਸਹਿਣ ਤੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਜਿੰਦਗੀ 'ਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ।” “ਕੁੰਟਾ ਕੁੰਟੇ ਕੌਣ?” ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ

ਪੁੱਛਿਆ। “ਰੂਟਸ ਇਕ ਅਮਰੀਕਨ ਫਿਲਮ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਨਾਇਕ ਕੁੰਟਾ ਕੁੰਟੇ ਹੈ। ਅਫਰੀਕਨ ਕੁੰਟਾ ਕੁੰਟੇ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਗੋਰਾ ਮਾਲਕ ਕੁੰਟਦਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਾਂ “ਟੈਂਬੀ” ਹੈ ਕੁੰਟਾ ਕੁੰਟੇ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਸ਼ੇਰਦਿਲ ਕੁੰਟਾ ਕੁੰਟੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਤੇ ਡੱਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।” ਮੈਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ।

ਟੂਰ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣ ਤੇ ਮੈਂ ਆਸਟ੍ਰੀਆ ਤੋਂ ਆਏ ਡਾਕਟਰ ਵਰਨਰ ਵਾਸ਼ਰ ਨਾਲ ਵੀ ਲੰਬੀ ਚੌੜੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਡਾਕਟਰ ਵਰਨਰ ਵੀ ਲੱਗਭਗ ਉਹ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਜੋ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਈਵਾ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਈਵਾ ਦੱਸੀਆਂ ਸਨ। ਡਾਕਟਰ ਵਰਨਰ ਮੈਨੂੰ ਮਸਤ ਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਲੱਗਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡਰ ਤੇ ਵੱਡੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਬੰਸਰੀ ਵਾਲੀ ਕੈਸਿਟ ਵਜਾਉਂਦਾ। ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਇਹ ਕੈਸਿਟ ਪੰਜ ਪੈਂਡ ਦੀ ਲੈ ਲਈ। ਡਾਕਟਰ ਵਰਨਰ ਹੁਣ ਖੁਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅਰੈਂਜਿਡ ਮੈਰਿਜ

ਇਕ ਦਿਨ ਵੱਡੇ ਹਾਲ ਵਿਚ “ਅਰੈਂਜਿਡ ਮੈਰਿਜ” (ARRANGED MARRIAGE) ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਗੋਰਾ ਉੱਠੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਗੋਰੀ। ਉਹਨਾਂ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਵਿਆਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਵਾਹਵਾ ਖੱਲ ਲਾਹੀ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਖੁੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਸਮਝਦੇ ਹਨ; ਦਾਜ ਵਰਗੀਆਂ ਬੁਰੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਉਗਲੱਛ ਦਿੱਤਾ।

ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗ ਲੈਣ ਦੇਵਾਂ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਸਨ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ “ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਨਸਲਵਾਦ” ਵੀ ਉੱਭਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬੱਗਿਆਂ ਦਾ ਸਭ ਕੁੱਝ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਾਈਕ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਸੀ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ “ਅਰੈਂਜਿਡ ਮੈਰਿਜ” ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੁਆਲ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਤੇ ਹੀ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਤੁਸੀਂ ਫੈਕਟਰੀ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਉਪਾਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦੇ ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਵੇ “ਅਰੈਂਜਿਡ ਮੈਰਿਜ” ਦਾ ਤੀਰ ਸਾਡੇ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਛੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਏਸ਼ੀਅਨ ਵਿਆਹ ਨੂੰ “ਅਰੈਂਜਿਡ ਮੈਰਿਜ” ਦਾ ਨਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ। ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਤਾਂ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਟੀਆ ਵਧੀਆ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਟਰਮ “ਅਰੈਂਜਿਡ” ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ; ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਆਹ ਹੀ ਅਰੈਂਜਿਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਚਾਹੇ ਉਹ ਪੂਰਬੀ ਸਭਿਅਤਾ ਯਾਨਿ ਏਸ਼ੀਅਨ ਸਭਿਅਤਾ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਚਾਹੇ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿਚ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰਕ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ (ARRANGEMENT) ਵਿਆਂਦੜ ਜੋੜੇ ਖੁੱਦ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਦੇ ਅਰੈਂਜਮਿੰਟ 'ਚ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੋਸਤ-ਮਿੱਤਰ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਸੱਜਣੋਂ ਇਸ ਕਸਵੱਟੀ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਰੈਂਜਿਡ ਹੀ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਗੱਲ ਚਾਲੂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਵਲੈਤੀ ਮੈਰਿਜ ਗਾਈਡੈਂਸ ਕਾਉਂਸਲਰ ਦੇ ਕੋਰਸ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੀ-ਵਰ, ਜਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨਪਸੰਦ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਦੂਜੀ-ਵਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਹੋਵੇ। ਤੀਜੀ-ਵਰ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਮਾਤ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਫੈਕਟਰਜ਼ (i) PERSONAL PREFERENCE (ii)

FINANCIAL FACTOR (iii) SOCIAL FACTOR ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਗੱਲਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਬਾਰੇ ਘੋਖੀਆਂ ਅਤੇ ਪੜਤਾਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਬਾਦ ਦੀ ਵਿਆਹੁਤਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਠੀਕ ਨਿੱਭ ਸਕੇ।

ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਯਕੀਨ ਮੰਨੋ ਇਹ ਹੀ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਏਸ਼ੀਅਨ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਵੀ ਘੋਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ 'ਚ ਮਾਂ ਪਿਉ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।”

ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਕਈ ਨਰੜ ਵਿਆਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਵੀ ਫਿਲਮ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਇਥੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਕੇ ਮੈਂ ਅਸਲੀ ਨੁੱਕਤੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਇਥੇ ਗੱਲ “ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਨਸਲਵਾਦ” ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੁੱਕਤੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਖੜਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਫਲਾਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਉਹ ਕਾਮਾਜਮਾਤ (WORKING CLASS) ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਆਦਿ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਤੱਕ ਮਾਂ ਪਿਉ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੇ ਪੂਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਬੱਚੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਹੱਸ ਕੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਕਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈਣ? ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਾਲਾ ਨੁਕਤਾ ਕਿਥੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਕਾਮਾ ਜਮਾਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਜਾਂ ਉਪਰਲੀ ਮੱਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਹਨ? ਕੀ ਇਹ “ਅਰੈਜ਼ਡ” ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਏਸ਼ੀਅਨ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ “ਅਰੈਜ਼ਡ ਮੈਰਿਜ” ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੋਰੇ ਲੋਕ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸਾਡੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ? ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਖੁਦ ਨਾ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ; ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।”

ਮੈਂ ਹੁਣ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਗਰਮੀ ਫੜ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਦੋ ਗੋਰੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਟੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਮੈਂ ਬੈਠਿਆ ਨਾ। ਗੱਲ ਚਾਲੂ ਰੱਖਦਿਆਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਗੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਵਰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਬਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਡਿਸਕੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਸੈਕਸੀ ਤਜਰਬੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਕੰਮ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੁਣ ਤਾਂ “ਬਲਾਈਂਡ ਡੇਟਿੰਗ (BLIND DATING), ਕੰਪਿਊਟਰ ਮੈਰਿਜ (COMPUTER MARRIAGE) ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ਼ਤਹਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਰਿਵਾਜ ਜ਼ੋਰਾਂ ਸ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲ ਪਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ “ਅਰੈਜ਼ਡ ਮੈਰਿਜ” ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ? ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕ ਤਾਂ ਮਾਂ ਪਿਉ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਤੁਕੋਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਗਰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਤਲਾਕ ਦੀ ਦਰ ਹੁਣ 35-50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਯੋਰਪੀਨ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। 35 ਲੱਖ ਪੈਂਡ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਤਿੜਕੇ ਵਿਆਹਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਏਸ਼ੀਅਨ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਤਲਾਕ ਦੀ ਦਰ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਲਵ (FREE LOVE) ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ? “ਵਿਆਹ-ਢੰਗ” ਵਧੀਆ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਅਖੌਤੀ ਅਰੈਜ਼ਡ ਮੈਰਿਜ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ? ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਵਿਚ ਅਗਰ ਵਿਆਹ ਤਿੜਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤਿੜਕਣ ਤੇ ਉਹ ਕੱਲਮ ਕੱਲੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਸਹੇੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੈਰਿਜ ਗਾਈਡੈਂਸ ਕਾਊਂਸਲਾਂ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕਤਾਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹਦੇ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਸਮਾਜ 'ਚ ਧੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ 'ਚ ਨਾ ਤਾਂ ਏਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕ ਦੁੱਧ ਧੋਤੇ ਹਨ। ਜੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬਰਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਸੈਕਸ ਡਿਸਕ੍ਰਿਮੀਨੇਸ਼ਨ (SEX DISCRIMINATION) ਐਕਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ 1975 'ਚ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਾ ਪੈਂਦੀ। ਇਸੇ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਅਜੇ ਕੱਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂ ਟੀਚਰ ਆਦਿ ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕਾਂ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ, ਫਰੈਡਰਿਕ ਐਂਗਲਜ਼; ਅਤੇ ਚਾਰਲਸ ਡਿਕਨਜ਼ ਵਰਗਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਰੈਵਲੂਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਇਥੇ ਬੜਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਨਰੜ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਇਥੇ ਵੀ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਘੱਟਣ ਨਾਲ ਜਾਤੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ 'ਚ ਫਰਕ ਪਿਆ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਕੁਝ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਇਥੇ ਘਟਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਤਾਜ਼ਾ ਛਪੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਤਕਰਾ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਇਥੇ ਦੱਸਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਸਭਿਅਤਾ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਔਰਤ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ 'ਚ “ਸੈਕਸ ਸਿੰਬਲ” ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਕਾਮ ਉਕਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। “ਸਨ” ਵਰਗੇ ਪਰਚਿਆਂ 'ਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਔਰਤ ਦੀ ਨੰਗੀ ਫੋਟੋ ਲਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਹੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਲੁੱਚੇ ਰਸਾਲੇ ਅਤੇ ਇਸ਼ਤਹਾਰ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ 'ਚ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪੂਰਬੀ ਸਭਿਅਤਾ 'ਚ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਅਜੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੂਰਬੀ ਸੱਭਿਅਤਾ 'ਚ “ਇੱਜ਼ਤ” ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਧੁਰਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਂ, ਭੈਣ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨੀ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।”

ਇਥੇ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਜਲੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜਿਨੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਹਨ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਭੈਣ ਨਾਲ। ਕਰਵਾਚੋਬ; ਰੱਖੜੀ, ਅਤੇ ਲੋਹੜੀ ਵਰਗੇ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੈਂ ਇਥੇ

ਜਾਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਜੰਮਣ ਤੇ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਮਠਿਆਈਆਂ ਵੰਡਦੇ ਹਨ। ਮੁੰਡਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਲੜੀਆਂ ਕੱਢੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਜੁੱਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਬਦਸਲੂਕੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਡਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕੁੜੀ। ਜੜ੍ਹ ਹਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ। ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕੁੜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਗੋਤ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਮਰਦ ਦਾ। ਮਰਦ ਸਦਾ ਹੀ “ਮਿਸਟਰ” ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਔਰਤ “ਮਿਸਜ਼” ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸੁਆਲ ਕੀਤਾ, “ਸ਼ਾਹੀ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰਲਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਗਲੀਆਂ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ 'ਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ। ਉਹਦੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਦ ਵਾਂਗ ਅੱਖਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਰੀਕਾਰਡਿੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਵਿਆਹ ਵੀ “ਅਰੈਂਜਡ ਮੈਰਿਜ਼” ਸੀ।

ਹੁਣ ਦੁਪਿਹਰ ਦਾ ਇਕ ਵੱਜ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੁਰ ਪਏ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਹੁਣ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਾ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੀ “ਸਵਿੰਮਿੰਗ ਕਿੱਟ” ਚੁੱਕੀ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਤਲਾਅ 'ਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਉਥੇ ਪੌਣਾ ਘੰਟਾ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਘੋਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ 'ਚ ਪਲ ਰਹੇ ਬੱਚੇ

ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਬੱਚੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਿਚ ਪਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਕਈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਂ, ਬਾਪ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤਾਵ ਐਹੋ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਂ ਜਾਂ ਬਾਪ ਘਰ ਸਾਂਭ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਉਹ ਬੱਚੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਰਾਂ ਤੇ ਆ ਡਿਗਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਜਾਂ ਤਾਂ “ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ” ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਉਹ ਵੀ ਬੱਚੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ “ਡੰਗ-ਟਪਾਊ ਮਾਪੇ” ਸਾਂਭਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਦਲੇ ਸਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੋਦ ਵੀ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ‘ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਮਾਂ ਪਿਉ’ ਕੋਲ ਸਦਾ ਲਈ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਪੌਲਸੀਆਂ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ 'ਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣ। ਸਮੱਸਿਆ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੱਦਦ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਇਕਾਈ ਤੋਂ ਤਿਲਕ ਨਾ ਜਾਣ। ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਤਕਰੀਬਨ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ 70-80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰਾਂ ਕੋਲ ਨਾ ਤਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰ ਦਾ ਡਿਪਲੋਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਂ ਡਿਗਰੀ। ਸੋ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ‘ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ’ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਘਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਲੇਬਰ ਸਰਕਾਰੀ ਪੌਲਸੀਆਂ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਹਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਟੋਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਾਰਗਰੇਟ ਥੈਚਰ ਨੇ 1980ਵਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ‘ਟੋਨੀ ਬਲੇਅਰ’ ਨੇ ਲੇਬਰ ਸਰਕਾਰ ਹੇਠ ਟੋਰੀ ਪੌਲਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀ ‘ਨਵੀਂ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ’ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ‘ਟੋਰੀ ਬਲੇਅਰ’ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੈਸਟ ਵੈਲਯੂ (BEST VALUE) ਲੋਕਲ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਐਕਟ 1999 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੁਝ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਬੂਆਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਨੇੜਿਉਂ ਹੋ ਕੇ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਹੁਣ ਹਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਿਜ਼ਨਸ ਪਲੈਨ ਬਣਾ

ਕੇ ਮਿਥੇ ਗਏ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਅਦਾਰਾ ਇਹਨਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਖਚਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਾਂਗ ਬਦਲਣਾ ਐਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜਲਦੀ ਬਦਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਬਹੁਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਇਹਨਾਂ ਨਵੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਭੰਬਲਭੂਸਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਪਏ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਰਵਿਸ ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਢੰਡੋਰਾ ਪਿੱਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਅਜੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ। ਇਨਸਪੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ, ਕਈ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵੀ ਕਸ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ “ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੱਕੀਆਂ” ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ, ਸਗੋਂ ਤਿਲਕਣਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਕੁਆਲਟੀ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟਸ (QUALITY PROTECTS) ਵਰਗੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਜੂ ਦੀ ਚਾਲੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਾਅਰਕੇ ਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ। ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਛੁੱਟੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨੌਕਰੀ ਉੱਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਤੇ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਖਲਾਅ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਏਜੰਸੀਆਂ (PRIVATE AGENCIES) ਤੋਂ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਡੰਗ-ਟਪਾਉ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮਨਸ਼ਾ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵੀ ਸਥਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਇਕ ਦਿਨ, ਦੋ ਦਿਨ ਜਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਏਜੰਸੀਆਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੱਢੇ ਕਮਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਪੈਸੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਕਾਮੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਰੁਚੀ ਘਟਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਜਾ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕਾਮਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਅਤੇ ਬੱਚੇ “ਪਿਆਰ ਦੀ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਰਿਸ਼ਤੇ” ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਤੋਂ ਭਟਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਉੱਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸੇਧ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਉਲਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤਾਵ ਬਹੁਤੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਅਥਰਾ, ਫੂਹੜ, ਬਦਮਾਸ਼ੀ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਦਾਦਾਗਿਰੀ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰਾਂ ਨਾਲ ਪੰਗੇ ਅਤੇ ਜਿਸਮਾਨੀ ਹਮਲੇ, ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈਆਂ, ਝਗੜੇ ਅਤੇ ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਨਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੋਰਟਾਂ ਕਚਿਹਰੀਆਂ ਅਤੇ ਠਾਣੇ ਚੱਕਰ ਲਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ

“ਨਿਖੱਟ ਕਾਕੇ, ਕਾਕੀਆਂ” ਆਮ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੱਢੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਔਗੁਣਾਂ ਭਰੇ ਬੱਚੇ ਚੰਗਾ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਮੰਦਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਮਹਿੰਗੇ ਡੀਜ਼ਾਈਨਰ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਜੁੱਤੇ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਸਿਗਰਟਾਂ, ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਅਤੇ ਡਰੱਗਜ਼ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਬੜਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫਰਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ, ਫਿਲਮਾਂ, ਵੀਡੀਓ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਮਨ ਉਬਾਲੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ “ਇਹ ਬੱਚੇ” ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵੀ ਹਨ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਭਲੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਸਾਊ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਇਹਨਾਂ “ਵਿਗੜੇ ਕਾਕੇ, ਕਾਕੀਆਂ” ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਗਰੀਬ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਘਿਣਾਉਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਵੀ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ “ਵਿਗੜੇ ਕਾਕੇ ਕਾਕੀਆਂ” ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ 6 ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦੀ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਜਿੰਦਗੀਆਂ ਬਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਕਦੇ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਜਾਂ ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਮਰ ਬਿਤਾ ਚੁੱਕੇ ਇਹ ਬੱਚੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹੁਨਰ ਤੋਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਆਹਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਸਾ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਚੋਰੀਆਂ, ਬਦਮਾਸ਼ੀਆਂ, ਵੇਸਵਾਗਮਨੀ, ਡਰੱਗ ਡੀਲਿੰਗ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪੁੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਫ਼ਰਤ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੁੱਝ ਅਨਸਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਬੜੇ ਰਾਸ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਸੇ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਵਾਸਤਾ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਯਾਨਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪੱਕਿਆ ਪਕਾਇਆ ਭੋਜਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਕੇ ਕਾਕੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ‘ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਔਲਾਦ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਚੱਕਰ ਬਸ ਚਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਖਰਚ ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਖਲਜਗਣ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਬੂਆਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸੁਆਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਹੀ ਕਿਉਂ ਬਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇ? ਕੀ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸਲੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਵੱਢਿਆ

ਜਾ ਸਕੇ। ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਧੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਬਦਸਲੂਕੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਦਾ ਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ। ਉਥੇ ਦੇ “ਸੰਤਾਪੇ ਬੱਚੇ” ਕੀ, ਚੋਰ, ਡਾਕੂ, ਬਦਮਾਸ਼ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਨਕਾਰੇ ਅੰਸ਼ ਬਣਦੇ ਹਨ? ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਏਨੀ ਜਾਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ‘ਸੰਤਾਪੇ ਬੱਚਿਆਂ’ ਨੂੰ ਵੀ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਇਸ ਕੰਮ ‘ਚ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਕੀ ਨੁਕਸ ਕਿਤੇ ਅਮੀਰ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ‘ਸੰਤਾਪੇ ਬੱਚੇ’ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰੇ ਚੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ? ਫਿਕਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ‘ਅਫਰੀਕਨ ਕੈਰੇਬੀਅਨ ਕਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ’ ਵਾਂਗ ਏਸ਼ੀਅਨ ਬੱਚੇ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਿਮ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੱਢੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਝੜਪਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਤੇ ਗਿਣਤੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੱਖਿਆ ਦਾ ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸਣਾਂ ਵੀ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ‘ਵੇਰੜੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੱਚੇ’ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਬਾਰੇ ਕਈ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਬੂਲਣ ਅਤੇ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਆਉਂਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਧੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਤਰ-ਨਸਲੀ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਣ ਫੈਸ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸੂਰੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਨਸਲੀ ਹਮਲੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਹ ਬੱਚੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਸਿਰਫ ਕਾਲੀ ਜਾਂ ਗੋਰੀ ਨਸਲ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ‘ਏਸ਼ੀਅਨ-ਗੋਰੇ’, ਜਾਂ ‘ਏਸ਼ੀਅਨ-ਅਫਰੀਕਾ ਕੈਰੇਬੀਅਨ ‘ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ’, ‘ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਿਮ’, ਅਤੇ ‘ਸਿੱਖ ਮੁਸਲਿਮ’ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਧੜ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਉਂਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦਾ ਸਮਾਜ ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਥੇ ‘ਦੋਗਲੀ ਨਸਲ’ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਹੀ ਸਗੋਂ ਏਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਚੌਧਾ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੋਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ‘ਪੈਦਾਇਸ਼ ਦਰ’ ਜਿਥੇ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ ਉਥੇ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਿਮ ਦੀ ‘ਪੈਦਾਇਸ਼ ਦਰ’ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਆਫੇ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਹਾਂ, ਕੁੱਝ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬਰਮਿੰਘਮ ਅਤੇ ਲੈਸਟਰ ਵਿਚ ਕਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਦਾ ਗਿਣਤੀ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਕੁੱਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ

ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ‘ਚ ‘ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤਾਂ’ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹਸ਼ਰ ਹੋਵੇਗਾ? ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਏਸ਼ੀਅਨ, ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਦੋਗਲੀ ਨਸਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ? ਅਖਬਾਰ ਗਾਰਡੀਅਨ ਨੇ 13 ਅਕਤੂਬਰ 2000 ਨੂੰ ਸਫਾ 12 ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ‘ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਦੀ ਕੀਤੀ ਖੋਜ ਮੁਤਾਬਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਇਹ ਬੱਚੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੀਆਂ ਸਕੂਲ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।’ ਅਗਰ ਇਹ ਹੀ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਕਾਲੇ, ਏਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਦੋਗਲੀ ਨਸਲ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਗੋਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਲਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੋਦ ਲੈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ‘ਅਸਥਾਈ-ਮਾਪਿਆਂ’ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ‘ਅਸਥਾਈ-ਮਾਪੇ’ ਬਣਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਏਸ਼ੀਅਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਏਸ਼ੀਅਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਮੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ‘ਅਸਥਾਈ-ਮਾਪਿਆਂ’ ਦੀ ਘਾਟ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਿਮ ‘ਅਸਥਾਈ-ਮਾਪਿਆਂ’ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਸਲਵਾਦ, ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ, ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨਾ ਕੁਝ ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਪੇਚੀਦਾ ਮਸਲੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ‘ਸੰਤਾਪੀ ਬੱਚਿਆਂ’ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਤੇ ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਬਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਪੌਤੜਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆ (EDUCATION) ਸੇਹਤ (HEALTH) ਅਤੇ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨਾ (CARE) ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੈ, ਲੋਕ-ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਭੁਗਤੇਗਾ। ਜਦ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਰਗਾ ਅਹਿਮ ਅਦਾਰਾ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਰੰਗਤ ਅਤੇ ਫਾਇਦਾ ਕਮਾਉਣ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਹੀ ਹਾਲ ‘ਸੇਹਤ’ ਅਤੇ ‘ਦੇਖਭਾਲ’ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣਾ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਮਾਦਾ ਖੁਰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਬਲਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਦਾ ਮੰਤਵ ਜੋ 1948 ਵਿਚ ਬੈਵਰਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੇ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਸਿਹਤ ਅਮੀਰਾਂ ਲਈ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, ਅਪਾਹਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ‘ਸੰਤਾਪੀ ਬੱਚਿਆਂ’ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਵੀ ਅਮੀਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ‘ਸੇਵਾ-ਭਾਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ’ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਯਤੀਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੁੱਝ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਪੁੱਠਾ ਗੇੜਾ ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮੇ ਜਿਵੇਂ ਹੈਲਥ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਬੂਆਂ ਦੀ ਛਾਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲ ਬਾਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਜਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ। ਚਾਹੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਟੈਂਡਰਡ ਕੇਅਰ ਐਕਟ
STANDERD CARE ACT ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਅਸਲੀ ਮੁੱਦਾ ਪੈਸੇ
ਬਚਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵੇਲੇ 'ਸੰਤਾਪੀ ਬੱਚਿਆਂ' ਜਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ
ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਅਪਾਹਜ਼ ਗੱਭਰੂ-ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ ਨਰੜ-ਵਿਆਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੋਸ਼ਣ

ਅਪਾਹਜ਼ ਜਾਂ ਅਪੰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਭਾਰਤੀ
ਸਮਾਜ ਦੇ ਕੁੱਝ ਧਾਰਮਿਕ ਅਦਾਰੇ ਇਹਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ
ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਰੋੜਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ
ਤਾਂ ਹਰ ਪਰਵਾਰ 'ਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਪੰਗਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਰੋਜ਼ਮਰਾ
ਦੀ ਹਫ਼ਤਾ ਦਫ਼ਤੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਬੀਮਾਰੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੋਟਰ ਕਾਰ, ਰੇਲ
ਗੱਡੀ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਹਾਦਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਪੱਕੀ
ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਭ ਉਮਰ ਤੋਂ ਦੌੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਉਮਰ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ,
ਕੰਨਾਂ, ਚਮੜੀ, ਦਿਲ, ਗੁਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਨੂੰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਆ ਚੰਬੜਦੀਆਂ ਹਨ।
ਕਈ ਲੋਕ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਲੁਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ
ਅਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਅਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਿਧਾਂਤ ਖੋਖਲਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ
ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ (?) 'ਚ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ
ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਭ ਮਾੜੇ ਹਾਂ। ਐਹੋ ਜੇਹਾ ਬੇਤੁਕਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ
ਯੁੱਗ 'ਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਖੜਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਚਾਨਣ ਭਰੇ ਸੰਸਾਰ
ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੌੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲਦਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜੀਵਨ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਭਰਿਆ ਬਣਾ
ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਾਹਜ਼
ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜੰਮਣ ਦਰ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਗੋਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ
ਹੈ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ, ਸ਼ੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਜ਼, ਪੜ੍ਹਾਈ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਮਹਿਕਮੇ ਤੇ
ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੋਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਪਾਹਜ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ
ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ
ਆਪਣੇ ਤਾਏ, ਚਾਚੇ ਵਰਗੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਕਰ
ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਕਰੋਮੋਸੋਮਜ਼ ਦੀ ਗੜਬੜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਰੰਗਤ
ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ
ਹਨ।

ਇਹਦਾ ਇਕ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਅਪਾਹਜ਼ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ
ਵਿਆਹ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਖਿਲਵਾੜ ਕੀਤਾ ਈ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ
ਖਿਲਵਾੜ 'ਚ ਲਪੇਟ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਇਹ
ਕਾਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿਚ। ਦੇਖਣ ਸੁਨਣ 'ਚ ਇਹ
ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪਾਹਜ਼ ਮੁਟਿਆਰ ਲਈ ਉਹਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ,
ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਮੁੰਡਾ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈ
ਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਮੰਤਵ ਵਲੈਤ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ

ਬਾਤਾਂ ਵਲੈਤ ਦੀਆਂ / 39

ਵਲੈਤ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਬੱਚਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਕੇ ਪੱਕਾ ਹੋਣ ਤੇ ਪੱਤਰਾ ਵਾਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਪਾਹਜ਼ ਬੱਚੀ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਸਮੇਤ ਦੁੱਖ ਝੇਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਵਿਆਹ ਅਪਾਹਜ਼ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਸਾਊ ਕੁੜੀ ਦਾ ਦੇਸ ਜਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਲੈਤੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮੰਨਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਲੜਕੀ ਅਪਾਹਜ਼ ਕਾਕੇ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਨੱਕ ਵੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਵੀ ਚਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਲੈਤ 'ਚ ਤਾਂ ਕਾਕਾ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਦੇਸੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਲੜਕੀ, ਵਲੈਤੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਮਾਰਖੋਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਤੇ ਨਕੇਲ ਪਾਉਣੀ ਸੌਖੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਸੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਚ ਰੰਗੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਉਹਨੂੰ ਵਲੈਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੇਸ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਮੁਟਿਆਰ ਦਾ ਮੰਨਸ਼ਾ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਲੈਤ ਪਹੁੰਚ, ਪੱਕੇ ਹੋ ਕੇ ਅਪਾਹਜ਼ ਕਾਕਾ ਜੀ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਮਨਪਸੰਦ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਵਲੈਤ ਜਾ ਦੇਸ ਜਾ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਇਕ ਤਿਜ਼ਾਰਤ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਕਈ ਵਾਰ ਇਮਾਨਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਕਈ ਕੇਸ ਤਾਂ ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਥੇ ਅਪਾਹਜ਼ ਮੁਟਿਆਰ ਜਾਂ ਗੱਭਰੂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਮਤਲਬ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜਦ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੁਸਤ ਮਾਪੇ, ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਪਛਾਂਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।” ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਅਪਾਹਜ਼ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬੱਚਾ ਬੱਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਵਰਗੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚਾ ਬੱਚੀ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਫਿਕਰ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵਲੈਤੀ ਮਾਪੇ ਇਹ ਕਹਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਤੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ, “ਵਿਆਹਿਆ ਜੋੜਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਸਮੇਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇੰਡੀਆ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।” ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੇਸ ਸਿਰਫ ਬਰਤਾਨੀਆਂ 'ਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਏਸ਼ੀਅਨ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਫੂਸੜੇ ਉੜਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕੋ ਇਕ ਮਕਸਦ ਜਾਤੀ ਮੁਢਾਵ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਝੂਠੀ ਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਝੂਠੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਦਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਦਗੀਆਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਕਈ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਦ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਏਸ਼ੀਅਨ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ “ਨਰੜ-ਵਿਆਹ” ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ “ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਵਿਆਹ” ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਖਾਹਮਖਾਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤੇ ਅਪਾਹਜ਼, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗੇ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਦੁੱਖ ਝੇਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਕੇਸ, ਵਲੈਤੀ ਅਪਾਹਜ਼ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੇਸੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਆਹ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ

ਸਾਰੀ ਕਰਤੂਤ ਪਿਛੇ ਹੱਥ ਵਲੈਤੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮਰਦਾਉ-ਹਊਮੈਂ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾ ਸਕਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜ 'ਚ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਰੱਖ ਸਕਣ। ਇਹ ਖੋਖਲੀਆਂ ਜਗੀਰੂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ “ਦਾ ਫੋਰਸਡ ਮੈਰਿਜ਼ (ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ) ਐਕਟ 2007” ਹੈ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ “ਨਰੜੀ ਵਿਆਹ” ਦੇ ਨੱਥ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕੇਗੀ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਕੋਈ ਅਦਾਰਾ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਿਆਹ ਰੁਕਵਾਉਣ 'ਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਣਗੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ “ਨਰੜਨਾ” ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਅਪਾਹਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦਾ 1995 ਦਾ ਅਪਾਹਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਬਣਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ “ਨਰੜ-ਵਿਆਹ” ਲਈ ਦੁਹਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਨਰੜ-ਵਿਆਹ ਚਾਹੇ ਉਹ ਅਪਾਹਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਚੰਗੇ ਭਲਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਇਹ ਇਨਸਾਨੀ ਹਕੂਕਾਂ ਦਾ ਖਿਲਵਾੜ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਬੇਦੂਦਗੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਫਾਂਸੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਰਾਸਰ ਖਿਲਵਾੜ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਖਿਲਵਾੜ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹੇਰਾਫੇਰੀਆਂ ਦੀ ਠਾਣੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਇੱਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੇਸ ਵੀ ਸੁਣਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਇਕ ਅਪਾਹਜ਼ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਲਿਜਾ ਕੇ ਉਹਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰ ਵਾਰੀ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਬੁੱਢੜ ਤਬੀਅਤ ਮਾਪਿਆਂ ਇਸ ਧੰਦੇ 'ਚ ਚਾਰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵਲੈਤ ਮੰਗਾਇਆ ਅਤੇ ਅਪਾਹਜ਼ ਬੱਚੀ ਦੇ ਸਿਰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਕਮਾਏ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਰਾਪੀ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਅਪਾਹਜ਼ ਬੱਚੀ ਇਕ ਵਰਦਾਨ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਜੇਹਨੂੰ ਅਖੀਰਲੀ ਵਾਰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬੱਚਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਕੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਮਿਲਦੇ ਭੌਤਿਆਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਕੀਦਿਆਂ ਦੀ ਹਵਾ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਕਰਕੇ ਮਰਨ ਮਿਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਐਨੇ ਬੇਸ਼ਰਮ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਆੜ 'ਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾਪ ਬਦਲੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਦੰਡ ਦਾ, ਜਿਹਨਾਂ 'ਚ ਯਕੀਨ ਦਾ ਇਹ ਪਾਖੰਡੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵੰਡੋਰਾ ਪਿੱਟਦੇ ਹਨ। ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਨਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਅਗਰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮਾਂ 'ਚ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਕੀ ਆਸ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਜਿਉਣ ਖੁਣੇ ਵੀ ਕੀ ਖੁੜਿਐ?

ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ ਕਤਲ

ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਜਵਾਨ ਧੀਆਂ ਨੂੰ “ਇੱਜ਼ਤ” ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਤਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2004 ਤੱਕ 117 ਕੇਸ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆੜ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 52 ਕੇਸ ਲੰਡਨ ਅਤੇ 65 ਕੇਸ ਬਾਕੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2004 'ਚ ਹੋਏ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਚਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਚੌਕਸ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਦਸੰਬਰ 2004 ਨੂੰ 51 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਦੁਸਾਂਝ ਨੂੰ 14 ਸਾਲ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ 23 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਸੰਜੀਤਾ ਦਾ, ਉਹਦੇ ਬੁਆਏਫਰੈਂਡ ਟੈਪਲ ਜਾਬਾਕ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪਿਉ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਰੋਬੈਸਟਰ ਕੋਟ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਦੁਸਾਂਝ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ 54 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਏ ਵਸਨੀਕ ਇਲਫਰਡ ਈਸਟ ਲੰਦਨ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਸੀ। ਜਗਜੀਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੁਨਾਹ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਬਦਲੇ 9 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਰਮਿੰਘਮ ਦੀ 21 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਮੁਟਿਆਰ ਸ਼ਾਹਿਦਾ ਬੀਬੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਮਰਕੈਦ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੇ ਕਤਲ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ 17 ਸਾਲਾ ਮੁਟਿਆਰ ਸ਼ਫੀਲਾ ਅਮਿਹਦ, 19 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਰੁਖਸਾਨਾ ਨਾਜ਼ ਡਰਬੀ ਤੋਂ ਅਤੇ 22 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਮੈਨਰ ਪਾਰਕ ਲੰਦਨ ਦੀ ਅਨੀਤਾ ਗਿੰਧਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਾਲ 2004 'ਚ ਜਦ ਖੁਰਦਿਸ਼ ਮੁਸਲਿਮ ਅਬਦਾਲਾ ਬੇਨਸ ਨੇ ਆਪਣੀ 16 ਸਾਲਾ ਧੀ ਹੈਸ਼ੂ ਬੇਨਜ਼ ਦਾ “ਇੱਜ਼ਤ” ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮੁਲਕ ਭਰ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਈ। ਹੈਸ਼ੂ ਦੀ ਬਾਪ ਨੂੰ ਇਕ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਕਚਿਹਰੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ। ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਹੈਸ਼ੂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਪਿਤਾ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ ਮੈਂ ਉਹ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਪਕੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਇਹ ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮੁੱਕਿਆਂ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿੱਕਾਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਅਜ਼ਮਾ ਕੇ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੁੱਟ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹਦਾ ਕਿੰਨਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਸ਼ਾਬਾਸ਼-ਹੈਸ਼ੂ।

ਇਸ ਦਰਦਭਾਰੀ ਚਿੱਠੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਵਿਚ ਖਲਬਲੀ ਮਚਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਗਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਗੈਰਜਾਤ, ਗੈਰ ਧਰਮ ਅਤੇ ਗੈਰ ਨਸਲ ਵਾਲੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹਨਾਂ

ਦੁਖਆਗੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਗਰ ਉਹ ਮਾਂ ਬਾਪ ਅਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕ ਲੈਣ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਮੁਤਾਬਕ 1000 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1500 ਔਰਤਾਂ “ਇੱਜ਼ਤ” ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਬਲੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਭਰੂਣ-ਹੱਤਿਆ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਹੈ।

“ਇੱਜ਼ਤ” ਵਾਲਾ ਲਾਟੂ ਸਿਰਫ਼ ਔਰਤ ਦੇ ਗਲ ਹੀ ਲਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਕਾਕਾ ਜੀ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਬਦਨਾਮੀਆਂ ਕਰਨ, ਜ਼ਾਇਜ਼ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਔਰਤਾਂ ਰੱਖਣ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਏਸ਼ੀਅਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਲੰਗੜਾਪਣ ਸਿਰਫ਼ ਔਰਤ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਭੰਬੀਰੀ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਚੌਧਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਦੀ ਫੁਰਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇੰਝ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਚੌਧਰੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਉਪਜ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਢੰਗ ਧਰਮ ਤੋਂ ਸੋਧ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਧਰਮ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁੰਗਪੁਣੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ। ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਦੀ ਚੀਰਫਾੜ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਨਰੋਏ ਮਾਪਦੰਡ ਆਪਣਾਏ ਜਾ ਸਕਣ। “ਇੱਜ਼ਤ” ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਸੋਚ ਕੇ ਮਿਥਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਚਾਹੇ ਉਹ ਲੜਕੇ ਜਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਡੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ, ਵਕੀਲ, ਕਚਿਹਰੀਆਂ, ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਵਰਗੇ ਅਦਾਰੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ 1989 ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ 1993 ਦਾ ਚਾਈਲਡ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਚੌਕੀਦਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਜਿਵੇਂ “ਚਾਈਲਡ ਹੈਲਪ ਲਾਈਨ”, ਐਨ. ਐਸ. ਪੀ. ਸੀ. ਅਤੇ ਚਿਲਡਰਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਘਰ, ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਕਤੂਬਰ 2004 ਦੇ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟਿੰਗ ਚਿਲਡਰਨ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਮੁਤਾਬਕ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਰ ਸਾਲ 23 ਬਿਲੀਅਨ ਪੌਂਡ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਰਗੇ ਵਿਕਸਤ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਕਈ ਏਸ਼ੀਆਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅੱਜ ਵੀ ਰੂੜੀਵਾਦ ਨਾਲ ਜਕੜੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਥੇ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਾਖੰਡੀ ਅਸੀਂ ਇੰਨੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕਗੀਤ ਚਾਹੇ ਉਹ ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾ, ਗੱਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਿਰੇ ਚਾੜਣ ਦੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ, ਨਾਵਲ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਇਕਾਂਗੀ ਨਾਟਕ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗਲ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਹਨ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫਿਲਮੀ ਗੀਤ ਇਸ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਆਪਸੀ

ਪਿਆਰ ਦੇ ਹੀ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਇਸ ਪਿਆਰ ਲਈ ਤਾਂਘਦੇ ਅਤੇ ਝੂਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੋੜੇ ਦੇ ਹਮਦਰਦ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਜਦ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਪੈਂਦੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ “ਨੱਕ ਰੱਖਣ” ਜਾਂ “ਇੱਜ਼ਤ” ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੇਹਦੇ ਕਰਕੇ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ? ਜਦ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫੋਕੀ ਹਮਦਰਦੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ? ਉਹ ਗਮ ਵੇਲੇ ਸਿਰਫ਼ ਰੋਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਖਾਣ। ਬਾਕੀ ਸਮਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਬੀਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੇਹਦੀ ਅਤੇ ਕੇਹੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਦਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰੋਕਾਂ ਲਾ ਕੇ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਕੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਜਾਤਾਂ, ਗੋਤਾਂ, ਧਰਮਾਂ, ਨਸਲਾਂ, ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਉਥੇ ਤਲਾਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ? ਕੀ ਉਥੇ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਝੱਲਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ? ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ‘ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਏਕੋ ਪਹਿਚਾਨਬੋ’ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ? ਜਦ ਤੁਹਾਡਾ ਬੱਚਾ ਬੱਚੀ ਦੁਖੀ ਜਾਂ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਸੇਕ ਸਿਰਫ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਰਹੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ-ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਇਹ ਲੋਕ ਰੋਟੀ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਭੁਗਤਦੇ ਹੋ, ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਤੋਏ-ਤੋਏ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਹਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਕੇਹੜੀ ਇੱਜ਼ਤ? ਕੀ ਗੋਰੇ-ਗੋਰੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ? ਇੱਜ਼ਤ ਵਰਗੇ ਖੋਖਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਆਰਾ ਤਰਕ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਘੋਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੋਚ ਨੂੰ ਲਚਕੀਲਾ ਅਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਪਦੰਡ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਦੀ ਸੋਚ, ਜਾਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਥੇ 1998 ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਮਨ ਰਾਈਟਸ ਐਕਟ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸੋਚ ਦੇ ਮੇਚ ਦੇ ਬਣਨ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਸੰਭਵ, ਜਾਂਗਲੀ, ਕੁੜੀਮਾਰ, ਨਿਰਦਯੀ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ

ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ, ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਅਸੀਂ ਆਮ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੌਕਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਧੌਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ, ਜਿਣਸੀ ਤਸ਼ੱਦਦ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਤੋੜ ਵਾਲਾ ਧੌਕਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇਬਾਂ ਖੀਸੇ ਨਹੀਂ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੁਥਾਜ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਪੱਛਮੀ ਤਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਪੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਜੇਬਾਂ ਹਨ ਪਰ ਦੇਸੀ ਪਹਿਰਾਵਿਆਂ-ਸਲਾਵਰ ਸੂਟ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੀ ਖੀਸੇ, ਜੇਬ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੈ। ਔਰਤ ਦੇ ਬੈਗ ਜਾਂ ਪਰਸ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹਦੇ ਥੋੜੇ ਬਹੁਤੇ ਪੈਸੇ, ਚਾਬੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਖੋਹੇ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਮੁਥਾਜ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਕਿਤੇ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਕਈ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸੋਚ ਵੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਸਤੂ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਚੱਲਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਅਗਰ ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹਦੀਆਂ ਬੰਗਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਖੜਕਾ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਜਗਾ ਸਕਣ। ਇਹ ਬਾਦ 'ਚ ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਫੈਸ਼ਨ ਬਣਨ ਨਾਲ ਵੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਵਸਤੂ ਵਾਂਗ ਸਜਣ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਸੁਨਿਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ 'ਚ ਵਾਧਾ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੈ।

ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਤੇ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਅਸਲੀ ਮਨਸ਼ਾ ਤਾਕਤ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਬੂ ਅਤੇ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਔਰਤਾਂ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ, ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਨਾਤਾ ਤੋੜ ਦੇਣਾ। ਫਿਰ ਇਹ ਪੌਲਾ ਪੌਫਾ, ਕੁੱਟਮਾਰ, ਚਪੇੜਾਂ, ਮੁੱਕੇ, ਘਸ਼ੁੰਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਾਹਣੇ ਮੈਹਣੇ ਦੇਣੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਅਪੰਗਤਾ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਤਾਉਣਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਦਿਲ ਚੁੱਥਵੀਂ ਗੱਲ ਕਹਿਣਾ ਜੇਹਦੇ ਨਾਲ ਮਨ ਛੱਲਣੀ ਹੋ ਜਾਣ। ਆਪਣੀ ਮਨ ਪਸੰਦ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਅਤੇ ਖਾਣਪੀਣ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣੀ। ਨਰੜ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਇਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਸਭ ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦੀ ਕਤਾਰਬੰਦੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਤਸ਼ੱਦਦ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਖ਼ਮੀ ਹੋਣ ਦੀ ਦਰ ਵੀ ਦੁੱਗਣੀ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਡਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ

ਸਿਹਤ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਉਹਦੇ ਘਰਵਾਲੇ, ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ, ਦਿਉਰਾਂ, ਜੇਠਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬੋਲਚਾਲ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਵੀ ਇਸੇ ਮਨਸੂਬੇ, ਸਾਜਿਸ਼ ਅਤੇ ਲਕੀਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਹੋਮ ਔਫਿਸ ਦੇ 2004 ਸਾਲ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਕ ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦੇ 16 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚੋਂ 25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕੇਸ ਤਸ਼ੱਦਦ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਹਰ ਮਿੰਟ ਬਾਦ ਇਕ ਕੇਸ ਪੁਲੀਸ ਕੋਲ ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਕੇਸ ਤਾਂ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਏਸ਼ੀਅਨ ਪ੍ਰੀਵਾਰਾਂ ਤੇ ਸਗੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਢੁੱਕਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ, ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਅਤੇ ਸਮਾਜ 'ਚ ਬੁਰਾ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ, ਦੜ ਵੱਟ ਕੇ ਜ਼ੁਲਮ ਸਹਾਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਬਹੁਤੇ ਆਦਮੀ ਇਸ ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੇਖਣ, ਸੁਣਨ 'ਚ ਇਹ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਹੀ ਆਦਮੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋਹਨਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿਚ, ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਕੜੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 45 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ 26 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਰਦਾਂ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਫਰ ਵਿਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਕ ਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਸਿਲਸਲੇ ਵਿਚ ਜ਼ੁਲਮ ਸਹਾਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਔਸਤਨ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ 13 ਮਿਲੀਅਨ ਕੇਸ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦੇ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਔਰਤ ਦਾ ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਪਹਿਲਾ ਘਰ ਵਾਲਾ, ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਸ਼ੱਦਦ ਔਰਤ ਤੇ 16 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਾਦ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 54 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਕੇਸ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੋ ਔਰਤਾਂ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਪਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। 30 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਉਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਾ, ਬੱਚੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੁਲੀਸ ਕੋਲ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਔਰਤ, ਔਸਤਨ 35 ਵਾਰ ਕੁੱਟਮਾਰ ਖਾ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਏਸ਼ੀਅਨ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਕ ਆਮ ਦਿਨ ਵਿਚ 3615 ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ 3580 ਬੱਚੇ ਪਨਾਹ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਸਾਲ 2006 ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਲ 2010 'ਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ 12 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਾਲ 2012 'ਚ ਜਦ ਬਹੁਤ ਲੋਕੀਂ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇਹੜਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦਾ ਚਾਰ ਵਾਰ ਤਸ਼ੱਦਦ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 89

ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਔਰਤਾਂ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਸਹਾਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ 11,310 ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਅੰਕੜੇ 2006 ਦੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ 2003 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ 2012 ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ, ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਚੋਖਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਿਆਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਔਰਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋਹਨਾਂ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਜਿਣਸੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 35 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮਘਾਤ ਵੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰ ਕਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਆਈ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਕਰਕੇ 50 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਸਖ਼ਸ਼ੀਅਤ ਤੇ ਇਕ ਧੱਬਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਉਹ ਔਰਤ ਹੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੀ, ਸਗੋਂ ਉਹਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਦੁੱਖ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਦੁਖਆਰੀ ਔਰਤ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਮਾਯੂਸ, ਡਰੂ ਡਰੂ ਅਤੇ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਾਂਦਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਔਰਤ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਸੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ, ਆਦਮੀ ਦੀ ਹੈਂਕੜ ਨੂੰ ਰੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਉਪਰ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਘਰ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਧਰਮਾਂ ਪਾਸਿਉਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਕ ਅੱਧੀ ਗੱਲ ਕਿਤੇ ਕੀਤੀ ਵੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤਕ ਜਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ 66 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਦਮੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਘਰ ਵਿਚ ਨਾ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਕੇ ਜ਼ਬਰੀ ਗੱਲ ਮਨਾਉਣਗੇ। 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਰਦ, ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਸੰਭੋਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜ਼ਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ 12 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਰਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਰ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਕਰਨਗੇ। ਅਸੀਂ ਵਰਤਾਵ ਘਰੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੜਕੇ, ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੜਕੀਆਂ ਇਹਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਏਸ਼ੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧੀਆਂ ਤਾਂ ਪਰਾਈਆਂ ਹਨ, ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਘਰ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਡੋਲੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਰਬੀ ਹੀ ਉਸ ਘਰੋਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਉਥੇ ਸਹਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਹੀ

ਵਲੈਤੀ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ

ਇਨਸਾਨੀ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਿੱਭਾ ਹੀ ਲੰਬਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਇਹ ਲੁੱਟ ਖਸੁੱਟ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਚਾਹੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀ। ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਜੂਲਾ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਪੂਰਬ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਵੀ। ਲੁੱਟ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣਿਆਂ ਅਤੇ ਪਰਾਇਆਂ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਰੰਗ, ਨਸਲ, ਜਾਤ, ਬਰਾਦਰੀ ਜਾਂ ਧਰਮ ਵੀ ਲੁੱਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਮਾਅਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਲੋਟੂਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਲੁੱਟਣਾ ਹੈ।

ਅਗਰ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਹੋਣ ਕਿ ਕਾਮਿਆਂ ਕੋਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਵੀ ਅਜੇ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਵੀ ਤਰਸਮਈ ਅਤੇ ਪਤਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਲਾਲਚ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ-ਹਿੰਤੂ ਮਨੁੱਖੀ ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੁੱਟ ਸਿਰਫ ਕਿਰਤ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸਗੋਂ ਕਾਮ ਭੁੱਖ ਲਈ ਵੀ ਖਿਲਵਾੜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਤੋਂ ਗਿਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਵ ਕਰਨਾ ਵੀ ਇਕ ਆਮ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਅਫਰੀਕਣ ਮੁਲਕਾਂ ਸੁਮਾਲੀਆ ਆਦਿ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਯੋਰਪੀਨ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸ਼ੱਤਾ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਤਾਏ ਲੋਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਦਲਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੁੱਝਾ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾਅਲੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਘਿਆੜਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਿਚ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਾਅਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਦੇਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਕਈ “ਦਾਦੇ” ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹਰਲ ਹਰਲ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਆਲੂ ਪਿਆਜ਼ ਪੱਟਣ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਸਟਰਾਬੈਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ, ਸਲਾਦ ਤੋੜਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। “ਦਾ ਬਰਮਿੰਘਮ ਪੋਸਟ” ਦੀ 5 ਅਗਸਤ 2003 ਦੀ ਖਬਰ ਮੁਤਾਬਕ ਇਕੱਲੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 75000 ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਭੋਗਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹਰ ਸਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕੋਈ 3000 ਦੇ ਕਰੀਬ “ਦਾਦੇ” ਜਾਂ ਗੈਰਮਾਸਟਰਜ਼ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਾਲੀ ਗਲੋਚ ਅਤੇ ਧੌਲ ਧੱਛਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪੱਕੇ ਕਾਮੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਪੈਕਿੰਗ ਇੰਡਸਟਰੀ ਯਾਨਿ “ਡੱਬਾ ਬੰਦ ਕੰਮ” ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਕੁੱਝ ਹਦਾਇਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਕਿੱਤੂ ਪੁੱਛ ਹਨ। ਪਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਾਅਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਆਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਸਹਾਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਆਪਣੇ ਗਰੀਬ ਮਾਂ ਬਾਪ, ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ, ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਦੁੱਖ ਪੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਿਥੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟੀਆ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਾਅਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਝਾਂਸਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਲੁਟਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਸ਼ੋਰੈਂਸ ਨੰਬਰ, ਡਾਕਟਰੀ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਹੋਰ ਛਿੱਲ ਲਾਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਅਲੀ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਇਹਨਾਂ ਦੁਖਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿੰਚੜ ਵਾਂਗ ਸਦਾ ਚੰਬੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸਹਿਮ ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦੇਸੀ ਲੋਕ, ਦੇਸੀ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ “ਆਪਣਿਆਂ” ਦੀ ਸੱਟ ਦਾ ਦਰਦ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਵੇਂ “ਦਾਦਿਆਂ” ਦੀਆਂ ਰਲਦੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵੀ ਹਨ ਜਿਥੇ ਇਹਨਾਂ ਨਵਦੋਲਤੀਆਂ ਦਾ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਉਪਾਰ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਫੰਦਾ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਕੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵੀ ਪਤਲੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾਈਆਂ ਕਈ ਵਾਰ ਵੱਢ ਵਢਾਂਗੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਵਲੈਤੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੜਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਤਾਪ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਰਾ ਪੈਰਾ ਨਹੀਂ। “ਜਾਏਂ ਤੋਂ ਜਾਏਂ ਕਹਾਂ” ਵਾਲਾ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਾਅਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਭੱਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਸੇ ਭੱਤੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ “ਖੂਨ ਚੂਸਕ ਮਾਲਕਾਂ” ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ “ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ” ਅਤੇ ਭੱਤਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਹ ਦੂਹਰੀ ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਰੋਲਾ ਰੱਪਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਕਿ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਸਟੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ “ਦਾਦਿਆਂ” “ਖੂਨ ਚੂਸਕ ਨਵਦੋਲਤੀਆਂ” ਤੋਂ ਖ਼ੀਦਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਠੀਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਬਣਦੇ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਪਰ ਇਹ ਕੰਮ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ। ਵੱਡਿਆਂ ਵੱਡਿਆਂ ਸਟੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ

ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇ ਜਾਂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੇਚਣ ਤੇ ਰੋਕ ਲਾਵੇ। ਨਸ਼ੇਈ ਅਤੇ ਵੈਲੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਨਸ਼ਾ ਤੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਸੋਚਣੀ ਸਿਰਫ ਨਸ਼ਾ ਪੂਰਨ ਤੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਦਤ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜੰਮੇ ਪਲੇ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦੱਬੂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮਾਰਖੁੰਡੇ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵਿਆਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਕਿ ਅਗਰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਮਤਲਬ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹੀ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?

ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਇਹਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਅਗਰ ਮਸਲੇ ਦੀ ਨਾਜ਼ੁਕਤਾ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਂਗੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਪਨਾਹ ਘਰ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਉਪਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਇਹ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਪੱਟਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।” ਐਹੋ ਜੇਹਾ ਰੋਲਾ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਿਆ ਸੀ ਜਦ ਏਸ਼ੀਅਨ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਪਨਾਹ ਘਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ ਸੀ।

ਘਰੇਲੂ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਅਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਮਾਜ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋਣਾ, ਇਹਨਾਂ ਦੁਖਆਰੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਅਦਾਰੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮੱਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਹੁਣ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚੇਤਨਤਾ ਵੱਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਆਸ ਬੱਝਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਜੰਮੇ ਪਲੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਖਿਲਾਫ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਕਲੰਕ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਤੇ ਉਨੀ ਦੇਰ ਲੱਗਾ ਰਹੇਗਾ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਅਸੀਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੀ ਸੂਈ ਤੇ ਟਿਕਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਔਰਤ ਦੀ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਹਾਣੀ ਵਾਂਗ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਬਹਾਨੇ ਆਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀ

ਗੁਰਬਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਸਰਾਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਗਰ ਗੁਰਬਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣੇ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਾ ਜਾਣ। ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਕਮੀ ਸਾਨੂੰ ਦਰ-ਬ-ਦਰ ਭਟਕਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬਿਗਾਨੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ।

ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਮੀਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗਰੀਬ ਅਫਰੀਕਣ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਦ ਬੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਜਾਅਲੀ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਜਾਅਲੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਲਈ “ਦਲਾਲ” ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਰਾਖ ਲੱਭਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਧਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਸ, ਕਈ ਵਕੀਲ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਉਪਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਰਕੇ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਾਰਗਰੇਟ ਥੈਚਰ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਵਿਉਪਾਰੀਕਰਣ 1980 ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ 8-9 ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੀਸਾਂ ਲੈ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਮਹਾਂ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਭਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸਥਾਪਿਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਵਗਦੀ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਹੱਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਧੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਸਗੋਂ ਨਹਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੇ ਇਥੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੀ ਇਸ ਕੰਮ 'ਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਜਿਹੜੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਤਜਰਬੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਜਦ ਕੋਈ ਗੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਭਰਿਆ ਤਾਂ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਵਿਆਜੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਲਾਲਾਂ, ਵੀਕਲਾਂ ਨਾਲ ਗੱਢ ਤਰ੍ਹੱਪ ਕਰਕੇ ਪੱਛਮੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਆੜ ਵਿਚ ਕਈ ਜਾਅਲੀ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈਆਂ। ਥੈਚਰ ਦੇ “ਵਿਦਿਆ-ਵਿਉਪਾਰੀਕਰਨ” ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲੇਬਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਮੋਕਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੋਕਲੇਪਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ

ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਧੜਾ ਧੜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਗੱਭਰੂ ਅਤੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਪਹੁੰਚਣ ਲੱਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਛੋਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਗਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਆਹਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ/ਪਤੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਲੋਕ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਫੀਸ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਫੀਸ ਅਜੇ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸਿਰਫ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਉੱਚ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਟਾਂਵਾਂ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਐਸਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਥੇ ਸਿਰਫ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸ ਗਏ। ਕਈ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਕੇ ਕੁੜੀ ਜਾਂ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਫੀਸ ਅਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਫੜ ਲੈਣਗੇ। ਇਹ ਕਾਗਜ਼ੀ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਬਕਾਇਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਤਾਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਜਾਂ ਮੁੰਡੇ/ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਹਜ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਬਾਬੇ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਕੀਦੇ ਦੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਇਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਹਿੱਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਇਸ ਕੰਮ ਤੇ ਪੱਕੀ ਮੋਹਰ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਪਾਖੰਡਬਾਜ਼ੀ ਤਾਂ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾ ਅਪੜਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਕਾ ਜਾਂ ਕਾਕੀ ਦੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪਾਠ ਜਾਂ ਸੁੱਖਣਾ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮੱਥੇਦਾਰ ਬੜਾ ਪੀਡਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ, ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਬਾਬੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਗੱਲ ਤੇ ਕਤਲ ਤੱਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜੋ ਖਿੱਲੀ ਉੱਡਦੀ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਉਹਨਾਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ 'ਕਾਗਜ਼ੀ ਵਿਆਹ' ਕਰਵਾ ਕੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦਲਾਲਾਂ ਅਤੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੈਸਾ ਹੱਥਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਝਾਂਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਹ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਹੀ ਪੈਸੇ 'ਚ ਖੇਲੇਗੀ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਮੰਦਵਾੜੇ ਨੇ ਇਥੇ ਪੱਕੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਨਵੇਂ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਕੰਮ ਮਿਲਣਾ। ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਅਵਾਜ਼ਾਰ ਹੋਈਆਂ ਇਹ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਸਿਰ ਲਕੋਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਲੱਭਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਵੇਚਣ ਲਈ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਇੰਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਘਰਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ, ਬਿਜਲੀ, ਗੈਸ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਕਾਂਊਸਲ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵੱਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਪੁਲਾਂ ਹੇਠ ਜਾਂ

ਕਿਸੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਦੋ ਮੁਟਿਆਰ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਪੇਟ 'ਚ ਬੱਚੇ ਪਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਉਹ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਵਾਪਿਸ ਜਾਣ ਜੋਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਅਤੇ ਮੁਟਿਆਰ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਕਲੰਕ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੌਣ ਹੈ। ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪਤਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਮੁਟਿਆਰ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੀ ਧੁੰਦਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸਗੋਂ ਉਹਦੇ ਬਾਕੀ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿਨ੍ਹ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਲੁਕਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਤਾਹਨਿਆਂ ਮੈਗਣਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਤਲੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਾਲੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਜੋ ਵੀ ਸੀ ਵੇਚ ਵੱਟ ਕੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨਰੋਈ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਈ ਦਲਾਲ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਗਲਤ ਸਲਾਹਾਂ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਰ ਲੜਕੀ ਦੇ ਬੱਚਾ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬੱਚੇ ਕਰਕੇ, ਪੱਕੇ ਹੋਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮੱਦ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਦੋਹਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੀ। ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੱਸ ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੇਸੀ ਭਾਈਬੰਦਾਂ ਦੇ ਅੜਿੱਕੇ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਸੀ ਬੰਦੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਆਹੇ ਵਰ੍ਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਾਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਸੀ ਮੁਟਿਆਰ ਦਾ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਇਸ ਦੇਸੀ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਕ ਕਮਰਾ ਜਾਂ ਕਈ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਘਰ ਵੀ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਤੇ ਮੁਫਤੋਂ ਮੁਫਤੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਉਹਦੀ ਰਖੇਲ ਬਣਕੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਮੁਟਿਆਰ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਅਤੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਉਹ ਲੜਕੀਆਂ ਇਸ ਜਾਲ 'ਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਫਸ ਜਾਣ ਬਾਦ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਧੰਦਾ ਵੀ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਜਾਂ ਆਤਮਘਾਤ ਹੀ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਦ ਲੜਕੀ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸਾਥੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੋਲੋਂ ਗਰਭਵਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੱਚਾ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਖਸਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਪਿਸ ਪੰਜਾਬ ਇੰਡੀਆ ਉਹ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਸਮਾਜ ਕੀ ਕਹੇਗਾ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਉਹ ਪੱਕੀਆਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਕੁੱਝ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕਈ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਦੇ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਸਬੰਧ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇਸੀ ਆਦਮੀ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ, ਸਟੋਰ ਵਗੇਰਾ 'ਚ ਬੜੀ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਖਿਲਵਾੜ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਰਦ ਦੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਨਵਦੋਲਤੀਏ ਆਪਣੇ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੱਥੇ

ਕਰਨਗੇ?

ਕੁੱਝ ਕੇਸ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਵੀ ਸੁਨਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗਿਆ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨੇ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤ ਕੋਲ ਜਦ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖੜਾ ਸੁਣਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਗਈ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤ ਨੇ ਜਦ ਕਿਚਨ 'ਚ ਚਾਹ ਬਨਣੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਲੜਕੀ ਨੇ ਟੈਇਲਟ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਘਰ ਦੇ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰਾ ਘਰ ਫਰੋਲ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਘਰ 'ਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਥੱਲੇ ਆ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤ ਤੇ ਗਲ ਤੇ ਛੁਰੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਗਹਿਣੇ ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਉਹਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਲੁੱਟ ਖੋਹ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਆਮ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਉਹਨਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਅਮੀਰ ਘਰਾਂ ਦੇ ਕਾਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਯਾਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਗਰ ਇਹ ਵਿਗੜੇ ਕਾਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇੰਡੀਆ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਪਰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਵੀ ਹੁੱਥ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਕਾਕਾ ਜੀ ਵਲੈਤ ਪੜ੍ਹਨ ਗਏ ਹੋਏ ਆ।” ਬਰਤਾਨੀਆ ਆ ਕੇ ਇਹ ਬਾਪ ਦੀ ਦੌਲਤ ਚੋਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਬੀ. ਐਮ. ਡਬਲਯੂ, ਮਰਸੀਡਜ਼ ਵਗੈਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜੂਏ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਬਦਮਾਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਬਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਲੁਟਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫੋਲ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਗੜ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। “ਇੰਗਲੈਂਡ ਰੀਟਰਨ” ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਫਿਰ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣੇ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾਪਿਸ ਜਾਣ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੈਂਡਾਂ ਦੇ ਫੋਨ, ਆਈ ਪੈਡ ਠੱਗੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਧੜਾਧੜ ਵੀਜ਼ੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਮੁਰਖਤਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੌਲਿਜ਼, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਨਕੇਲ ਬੜੀ ਢਿੱਲੀ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਾਦ 'ਚ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਈਆਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਦ ਨਮਦਾ ਕੱਸਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਝੂਠੇ ਕਾਲਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਪੈਸੇ ਡੁੱਬ ਗਏ। ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ, “ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾ ਕੇ ਦਿਖਾਲਦੇ ਹਾਂ।” ਕੰਮ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਫਿਰ ਫੋਨ ਕਾਲਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ 'ਚ ਨਲਾਇਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਰੋਲ ਹੈ ਈ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਦ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਸੈਰ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਅਮੀਰੀ ਦੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੰਨਾਂ, ਬਾਹਾਂ ਅਤੇ ਗਲੇ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਚੌਹ ਕੁ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਪੈਸਾ ਖਰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਇੰਡੀਆ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ

ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਪੈਸਾ ਕਮਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੋਰੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਢੰਗ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ?

ਸੈਲੀਬਰਟੀ ਬਿੱਗ ਬ੍ਰਦਰ, ਨਸਲਵਾਦ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ

ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਚੈਨਲ ਫੋਰ ਦੇ ਸੈਲਬਰਟੀ ਬਿੱਗ ਬ੍ਰਦਰ ਦਾ 28 ਜਨਵਰੀ 2007 ਨੂੰ ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸ਼ਿਲਪਾ ਸ਼ੈਟੀ ਨੂੰ ਜੇਤੂ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਟੀ. ਵੀ. ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ, “ਸ਼ਿਲਪਾ ਨੂੰ 63 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ।” ਇਸ ਸੀਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਪੰਜਵਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਕਬੂਲ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਕਾਰਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਨੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਫਿਲਮੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸ਼ਿਲਪਾ ਸ਼ੈਟੀ ਨੂੰ ਨਸਲਵਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀਆਂ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜਦ ਸ਼ਿਲਪਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਅਤੇ ਖਾਹ-ਮ-ਖਾਹ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀਨ ਦਿਖਾਏ ਗਏ। ਇਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚਲੇ ਲੋਕ ਬੈਥਲਾ ਗਏ ਕਿ, “ਇਹ ਕੌਮੀ ਟੀ. ਵੀ. ਤੇ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ?” ਗੱਲ ਬਰਤਾਨਵੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ, ਬਰਤਾਨਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਗੋਰਡਨ ਬਰਾਊਨ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਣ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਐਨਾ ਰੌਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਾ ਨਾਲ ਹੋਏ ਨਸਲਵਾਦੀ ਵਰਤਾਅ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਫਤਰਾਂ, ਕਰਖਾਨਿਆਂ, ਦੁਕਾਨਾਂ, ਪੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਲੱਬਾਂ 'ਚ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਕਿ, “ਸ਼ਿਲਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸਰਾਸਰ ਧੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਰਤਾਵ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਦਿੱਖ ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ” ਕਿਉਂਕਿ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਦਿੱਖ, “ਇਕ ਇਨਸਾਫ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰਤਾ” ਵਾਲੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਹ ਨਸਲਵਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲੋਕ ਜੇਡ ਗੁੱਡੀ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਨਾਲ ਦੀ ਜੁੱਡਲੀ ਵਰਗੇ ਹਨ। ਸ਼ਿਲਪਾ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ “ਹਮਦਰਦੀ” ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਲਪਾ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਣਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਲਪਾ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਰਤਾਵ ਦੇ ਖਿਲਾਫ 40000 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਜੇਡ ਗੁੱਡੀ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਜੁੱਡਲੀ ਨੂੰ ਬੜਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ‘ਆਨੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ’ ਤੇ ਲਿਆ ਬਿਠਾਇਆ। ਸ਼ਿਲਪਾ ਨੂੰ 475000 ਪੈਂਡ ਤਾਂ ਮਿਲਣਗੇ ਹੀ ਪਰ

ਸ਼ਿਲਪਾ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁਣ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਘਰ ਘਰ 'ਚ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਿੱਤ ਗਏ ਸਨ ਕਿ, “ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਿਲਪਾ ਹੀ ਜੇਤੂ ਰਹੇਗੀ” ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਲਪਾ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਰੋਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਤਹਾਰਾਂ ਲਈ ਸਾਈਨ ਕਰ ਲੈਣ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੇ ਜਿਥੇ ਨਸਲਵਾਦ ਬਾਰੇ ਫਿਰ ਭਖਵੀਂ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤੀ ਦਿੱਖ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲੋਕੀਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ “ਜੇਡ ਗੁੱਡੀ ਅਤੇ ਜੁੱਡਲੀ” ਦਾ ਵਰਤਾਵ ਨਸਲਵਾਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਲਪਾ ਦੇ ਬੋਲਣ ਢੰਗ (ACCENT) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਵੀ ਟਕੋਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਕਿ, “ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ ਗੰਦੇ-ਮੰਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ (SLUMS) 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਾਕੂ, ਛੁਰੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰੀ ਸਰਾਕੜਦੇ ਹਨ ਆਦਿ।” ਇਹ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਨਿਰੀਆਂ ਨਸਲਵਾਦੀ ਹਨ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚਲੇ ਭਾਰਤੀ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ (ਵੈਸੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਸਭ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਇੰਡੀਆ ਨਾਲ ਈ ਜੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਈ ਖਾਣ ਪੀਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ, “ਭਾਰਤੀ ਭੋਜਨ ਮੁਸ਼ਕ ਮਾਰਦੈ”, ਆਪਾਵਿਰੋਧੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੱਥ ਨਾਲ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਏਸ਼ੀਅਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸੈਂਡਵਿਚ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਈ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਛੁਰੀ ਕਾਂਟੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਆਦਤ ਆਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੰਦੇ-ਮੰਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਖਸਤਾ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਵੀ ਖਸਤਾ ਇਲਾਕੇ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਦੇ-ਭੜੰਦੇ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਸਲਵਾਦ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਭਰਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸਲਵਾਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਸਲਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ਅਸੱਭਿਅਕ ਕਹਾਉਣ ਤੱਕ ਸੰਕੇਤ ਕਰੇ। ਸ਼ਿਲਪਾ ਸ਼ੈਟੀ ਦੀ ਇਹ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਿ, “ਜੇਡ ਗੁੱਡੀ ਨਸਲਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ” ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਿਲਪਾ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਨਸਲਵਾਦ ਦੇ ਜਰਾਸੀਮਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਹੈ ਕਿ, “ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਮੁਤਾਬਕ ਗਿਰਗਟ ਵਾਂਗ ਰੰਗ ਬਦਲ ਕੇ ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।” ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਰੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਇਸ ਨਸਲਵਾਦ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਇਹ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜੇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਡਾਕਟਰੇਟ ਲੇਵਲ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਰਜਨਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲਈ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ

ਪੂਰੀ ਸੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤੁਲ ਦੇਣੀ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਤਲੀ ਜਿਹੀ ਹੀ ਸਮਝ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਉਹ ਭਾਰਤ ਜਾ ਕੇ ਐਹੋ ਜਿਹੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ, “ਵਲੈਤ ‘ਚ ਹੁਣ ਨਸਲਵਾਦ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਘੱਟ ਸਮਝ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।” ਸ਼ਿਲਪਾ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਅਗਰ ਬਰਤਾਨੀਆ ‘ਚ ਰਹਿੰਦੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਮੀਰਾ ਸਿਆਲ ਜਾਂ ਗੁਰਿੰਦਰ ਚੱਢਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਜੇਡ ਗੁੱਡੀ ਅਤੇ ਜੁੰਡਲੀ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾ ਦਿੰਦੀ। ਨਸਲਵਾਦ, ਵਿਤਕਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਦੀ ਚਾਸ਼ਣੀ ਘੁਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੁਸ਼ਤ ਹੈ। ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਚੀਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਈ ਔਰਤਾਂ, ਅਪੰਗਾਂ, ਕਿਸੇ ਫਿਰਕੇ ਧਰਮ ‘ਚ ਯਕੀਨ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਕਾਮ ਬਾਰੇ ਵੱਖਰੀ ਪਹੁੰਚ, ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬੁੱਢਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ, ਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਤਕਾਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਔਰਤ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਵਰਗੇ ਕੁੱਝ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਵਰਤਾਰੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ, ਪੱਛਮੀ ਸਮਾਜ ਨਾਲੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਛੇ ਹੈ। ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਪੂਣੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਛੁਹੀ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਬਸ ਕਾਗਜ਼ੀ ਸ਼ੇਰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕੁੱਝ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਲਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਉਸ ਕਾਗਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਤੇ ਇਹ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦਿਮਾਗੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਵਰਤਾਵ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਅਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਪੱਛੜੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਅਗਰ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਕਾਰਾਂ ਕੋਠੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 60 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਦ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਨਹੀਂ ਵਧੀ, ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਘਟੀ; ਸਿਰ ਲੁਕੋਣ ਲਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਤਨ ਤੇ ਚੀਬੜੇ ਲਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਧ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਸੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਜ਼ੁਰਮ ਪੇਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਆਪਣਾ ਉੱਲੂ ਸਿਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕ ਕੁੱਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਕੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤੀ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਮਿਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਣਜੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਕੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਗੱਭਰੂ ਹੀ ਜਾਅਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਜੁਆਨ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਲਾਲਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕ ਤੌਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਲਾਲ ਰਾਹ ‘ਚ ਅਤੇ ਫਿਰ ਟਿਕਾਣੇ ਪਹੁੰਚਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਲਾੜੇ ਆ ਕੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਵੀ ਘਾਟਾ

ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵਲੈਤ ਪਹੁੰਚ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਾਉਣ ਅਤੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਨਾਲ ਗੁੰਦੀ ਚਾਲ ਮੁਤਾਬਕ ਪੱਕੇ ਹੋਣ ਤੇ ਤਲਾਕ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ? ਗੁਲਾਮ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਲਿਖਣਾ ਉੱਚੇ ਰੁਤਬੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ?

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਜਦ ਬਰਾਬਰਤਾ ਬਾਰੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਕਈ ਗੋਰੇ ਗੋਰੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ, “ਕੀ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਰਾਬਰਤਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿਖਾਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਰਿਹਾ।” ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ‘ਚ ਗਰਕਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ। ਮੈਂ ਜਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਬਰਾਬਰਤਾ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਢੰਡਰਾ ਪਿੱਟੀ ਜਾਵਾਂ ਪਰ ਮੇਰਾ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਮੂਲ ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਮੋਸ਼ੀ ਉਹ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸਹਾਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੀਆਂ ਪੌਲਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਤੋਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ‘ਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ, “ਵਹਿੜਕਾ ਕੀਲੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਤੀਘੜਦਾ।” ਪਰ ਸਾਡਾ ਕੀਲਾਈ ਘੁੱਟ ਖਾਧਾ। ਜੇ ਸੁੱਖ ਆਰਾਮ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਖੋਜੀਆਂ ਸਨ। ਗੱਲ ਘਰ ਤੋਂ ਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਘਰ ‘ਚ ਟੀ. ਵੀ., ਰੇਡੀਉ, ਵੀਡੀਉ, ਡੀ. ਵੀ. ਡੀ., ਟੈਲੀਫੋਨ, ਘੜੀ, ਕਾਰ, ਗੈਸ ਕੁੱਕਰ, ਬਿਜਲੀ, ਫਰਿਜ, ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਅਤੇ ਪਲੇਟਾਂ ਧੋਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਹੈ—ਇਹ ਸਭ ਸੁੱਖ ਆਰਾਮ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ—ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਨਹੀਂ। ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਜ਼ਹਾਜ਼ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਜ਼ਹਾਜ਼, ਰੇਲ ਗੱਡੀਆਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਮੰਦਰਾਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਮਸੀਤਾਂ ਅਤੇ ਗਿਰਜਿਆਂ ‘ਚ ਟੱਲੀਆਂ ਖੜਕਾਈਆਂ ਅਤੇ ਢੋਲਕੀਆਂ ਛੈਣੇ ਵਜਾਏ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਨੁਕਸਾਂ ਨੂੰ ਉਨੀ ਦੇਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲ ਪੜਚੋਲਵੀਂ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਚੀਰਫਾੜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਉਲੀਕਦੇ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ “ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰਨ” ਦੇ ਗਧੀਗੋੜ ‘ਚ ਪਏ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ‘ਚ ਹੋਰ ਨਿਘਾਰ ਆਵੇਗਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਾਬਿਆਂ ਸਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾੜਾਂ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵੱਧ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਤੂਤੀ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੰਮਦੇ ਈ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਫਖਰ ਕਿਥੋਂ ਆ ਸਕਦੇ? ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਪੈਸੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਖੋਹਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ, “ਮੇਰਾ ਆਹ ਕੰਮ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫਲਾਣੀ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇ।” ਕਿਸੇ ਅਦਿੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਜੇਹਦੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਹੋਂਦ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ, ਮੂਹਰੇ ਲੇਲੜੀਆਂ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਆਸ ਰੱਖਣਾ, ਵੱਢੀ

ਦੇਣ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਰਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਨਤੀਜੇ ਕੱਢੇ ਕਿ, “ਸਾਨੂੰ ਐਹੋ ਜੇਹੀਆਂ ਕਰਤਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।” ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨੋਬਲ ਨੂੰ ਠੁੰਮਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਬਣਾਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਚ ਬਰਾਬਰਤਾ ਲਿਆਂਦੀ, ਇਨਸਾਨੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਜਾਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਲਪੇਟਿਆ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ। ਪੱਛਮੀ ਸਮਾਜ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਮੋਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸਭ ਰੱਖਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਹੀ ਕਿਤਾਬ ਜਾਂ ਫਿਲੋਸਫੀ ਤੇ ਟੇਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਇਕ ਈ ਕਿਤਾਬ, ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਮਲੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸੇਧ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਿਰਦਲੀ, ਮਗਰੂਰ, ਜ਼ਾਲਮ, ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਦੇਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਧਾਰਮਿਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਧਾਰਮਿਕ ਵੀ। ਤਰਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਪੱਲਾ ਛੱਡਿਆਂ ਸਾਡੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਸ਼ਕਤੀ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖਿੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਜਦੋਂ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਰਨ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਤੇ ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ, ਕਿਵੇਂ, ਕਿੱਦਾਂ ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਨੂੰ ਘੋਖਣ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗਾਂ 'ਚ ਸੋਚਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਛੇੜਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਵਰਤਾਵ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੁਕਸਾਂ ਬਾਰੇ ਸੱਚਾ ਹਮਦਰਦ ਈ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜਤਾ ਸਕਦਾ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਉਹਨਾਂ ਨੁਕਸਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਖਿੱਲੀ ਉਡਾਏਗਾ। ਸੈਲਬਰਟੀ ਬਿਗ ਬ੍ਰਦਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਨਸਾਨੀ ਵਰਤਾਵ ਬਾਰੇ ਇਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤਜ਼ਰਬਾ ਹੈ ਜੋਹੜਾ ਮੌਲਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ੋਰਜ਼ ਓਰਵਿਲ ਦੇ ਨਾਵਲ “1984” ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜੋਹੋ ਜੇਹਾ ਵਰਤਾਵ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਲੋਕਾਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਰਤਾਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਫੈਕਟਰੀਆਂ, ਦੁਕਾਨਾਂ, ਸਟੋਰਾਂ, ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਵ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਕਈ ਵਾਰ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਜਾਣ ਬਾਦ ਪਤਾ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਧੌਖੇ ਵਿਚ ਈ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤਜ਼ਰਬਾ ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੋਹੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਵ ਕਰੀਏ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਬਾਹਰ ਲਿਆਂਦੀ ਕਿ, “ਅਸੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕੋਝੀਆ ਚਾਲਾਂ ਚਲਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।” ਸਾਡਾ ਵਰਤਾਵ ਹੀ ਸਾਡੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤਾਵ ਈ ਸਾਡੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਰਤਾਵ ਦੀ ਈ ਦੇਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ, ਲਿੰਗ, ਨਸਲ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਕਾਮ, ਅਪਾਹਜਤਾ ਆਦਿ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਫਰਤਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਕ

ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੋਂਦ 'ਚ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਨਫਰਤਾਂ ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਘਾਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨਫਰਤਾਂ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰਨ ਲਈ ਫਿਰ ਲੋਕ ਹਿੰਤੂਆਂ ਅਤੇ “ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਆਜ਼ਾਦੀ” ਦੇ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਹਯਾਤੀ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਨਫਰਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕਣ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਹੀਰੋ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੌਸਲਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਣਕਾ ਕਿਣਕਾ ਕਰਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਭਰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਵੀ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਰਾਬਰਤਾ, ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪੌੜੀ ਕਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਹ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਨਿਬੜੇਗੀ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕਰਨ ਇਕ ਕਿ, “ਮੈਂ ਜਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਡਟਿਆ ਰਿਹਾ ਅਤੇ “ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਬਰਾਬਰਤਾ” ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਕੀਤੀ।” ਦੂਜਾ ਕਿ “ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ “ਆਵਾਜ਼” ਦਿੱਤੀ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕੀ।” ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਗਰ ਇਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਦੋ ਮਕਸਦਾਂ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਲਕਸ਼ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਹੋਰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬਣ ਸਕੇ?

ਜਦ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਬਣ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਖ੍ਰੀਦ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਵਾੜ ਦਾ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਲੈਤੀ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਤਰਸਮਈ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੀ ਚੱਟੀ ਪਈ ਹੈ? ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਫਿਲਪਾਇਨ, ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਅਤੇ ਚੀਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਣੇ ਮਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਪੱਛਮੀ ਸਟੋਰ ਆਫਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਪਰ ਕੀ ਕਦੇ ਇਹਨਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਇਹਨਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫੇ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੈ-ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਸਿਰ ਕੀ ਬੀਤਦੀ ਹੈ?

ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰ, ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਵਾੜ ਬਾਰੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਢਕੋਂਚ ਰਚਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ 25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਹਰ ਸਾਲ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗਾਈਆਂ, ਸੂਰਾਂ, ਕੁੱਕੜਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਸੁਆਲ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੋਚੇਗਾ?

ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਅੱਤਵਾਦ

11 ਸਤੰਬਰ 2001 ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵਰਲਡ ਟਰੇਡ ਸੈਂਟਰਾਂ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬੇਕਸੂਰ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਥੋੜੀ ਹੈ। ਕਈ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ; ਕਈ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਵੀਰ; ਕਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਿਉ; ਕਈ ਪਤੀ ਅਤੇ ਪਤਨੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਸੂਰ ਦੇ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਓਸਾਮਾ ਬਿਨ ਲਾਦੇਨ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਤਾਲਿਬਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਓਸਾਮਾ ਬਿਨ ਲਾਦੇਨ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਖੁਦ ਉਸਾਮਾ ਬਿਨ ਲਾਦੇਨ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਹਮਲੇ 'ਚ ਭਾਈਵਾਲੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਉਪਰ ਅੰਧਾ ਧੁੰਦ ਬੰਬਬਾਰੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੇ ਬਿਨ ਲਾਦੇਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਉਸਾਮਾ ਬਿਨ ਲਾਦੇਨ ਉਹ ਸਖ਼ਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਆਪ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਰੂਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਹਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਧੋਲੇ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਉਹਦੀ ਡੱਟਵੀਂ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਵੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਬਿਨ ਲਾਦੇਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਤਰਨਾਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਜਿਹਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ।

11 ਸਤੰਬਰ 2001 ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਹਵਾਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਅਮਲਾ ਫੈਲਾ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਘਰ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਣ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵੀ ਥਿੜਕ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਅਮਰੀਕਨ ਡਾਲਰ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਪੌਂਡ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਧਾਂਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੰਬਬਾਰੀ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਚੋਂ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਖੁੰਹਦਾ ਵੀ ਸਤਿਆਨਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਪੈਸ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੇ ਚਲਾਏ ਹਨ, ਐਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀਤਨਾਮ ਤੇ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿਚ

ਬੱਚੇ, ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੇਸਹਾਰਾ, ਬੇਘਰ ਅਤੇ ਅਪਾਹਜ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੀ ਕਦੇ ਐਂਗੋ ਜਿਹਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਮਰੀਕਾ ਟਨਾਂ ਦੇ ਟਨ ਬੰਬ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭੋਜਨ ਦੇ ਪੈਕਟ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਅਫਗਾਨੀਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਾਖਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਹ ਅੰਤਹਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ?

ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਤਾਲਿਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਾਲੀ ਤਾਲਿਬਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹ ਕੇ ਫਿਰ ਧੱਕੜ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਸਲਿਮ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਡਾਕਟਰੀ ਜਾਂ ਮੀਡੀਆ ਵਰਗਾ ਕਿੱਤਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਗਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਧਰਮ ਦੇ ਜਨੂੰਨ ਨੇ ਅਕਲ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਤਾਲੇ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨੌਕ ਤੇ ਰਾਜ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਇਹਨਾਂ ਤਾਲਿਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਹਮਾਇਤ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ; ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਫਗਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਨਸਾਨੀਅਤ, ਬਰਾਬਰੀ, ਇਨਸਾਫ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬਰਦਾਰ ਅਮਰੀਕਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੁੱਡਲੀਦਾਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀ ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਕਿਉਂ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਸੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬਾਲਗ ਹੀ ਐਸਾ ਸੀ ਜੋ ਅਪਾਹਜ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ।

ਤਾਲਿਬਾਨ :- ਪਰ ਪਤਾ ਤਾਂ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਲਿਬਾਨ ਹੈ ਕੌਣ ਸਨ? ਤਾਲਿਬਾਨ ਉਹ ਲੋਕ ਸਨ/ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਫੂਜੀ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਰੂਸ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਰਿਫੂਜੀ ਕੈਂਪ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਰਿਫੂਜੀ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਬੱਚੇ, ਜੁਆਨ ਅਤੇ ਬਾਲਗ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿਉ ਦਾ। ਇਹ ਯਤੀਮ ਲੋਕ ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬੜੇ ਰਾਸ ਆਏ। ਇਹਨਾਂ ਯਤੀਮਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਔਰਤ ਜਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਾ ਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭੈਣ, ਚਾਚੀ, ਤਾਈ ਜਾਂ ਮਾਸੀ ਭੂਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਇਹਨਾਂ ਰਿਫੂਜੀ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਬਦਮਾਸ਼ੀਆਂ, ਚੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਤਲਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਸਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਦੌੜ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿਚ ਆਣ ਵੜੇ ਸਨ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਬਣੇ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਪੱਗ ਬੰਨਣੀ ਹੀ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਦੇ ਜਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਣ ਚਾੜ੍ਹਣ ਲਈ ਮੁੱਲਾ ਆਪਣੇ ਜੌਹਰ ਦਿਖਾਉਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ ਮੁਸਲਿਮ

ਲੋਕ ਇਤਰਾਜ਼ ਯੋਗ ਬਦ ਗਏ। ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ, ਸਿਖਲਾਈ ਤਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੀ ਸੀ ਸਗੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸਾਮਾ ਬਿਨ ਲਾਦੇਨ ਵਰਗੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਰੂਸ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਇਹਨਾਂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਖੁਦ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਸੱਦਾਮ ਹੁਸੈਨ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਕੇ ਈਰਾਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਰਤਿਆ ਸੀ। ਜਦ ਸੱਦਾਮ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਉਸਾਮਾ ਬਿਨ ਲਾਦੇਨ ਵਾਂਗ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦਿਖਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨੰਬਰ ਇਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਗਿਆ।

ਅੱਤਵਾਦੀ : ਅਮਰੀਕਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਕਿ ਅੱਤਵਾਦ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੋ ਮੁਲਕ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਅੱਤਵਾਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕੇਹਨੂੰ ਹਨ? ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਦੇ ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਅਗਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀਰੋ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ, ਬਰਤਾਨਵੀ, ਕਾਬਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸਨ ਪਰ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਉਹ ਹੀਰੋ ਹਨ/ਸਨ/ਜੋ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਅੱਤਵਾਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਲੱਭਣ ਲਈ, ਅਮਰੀਕਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਜੁੱਡਲੀਦਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨੂੰ ਕੇਹੜੇ ਖਾਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਕੀ ਭਾਰਤ ਸਿੰਘ, ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ ਅਤੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਯੋਧੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸਨ? ਆਇਰਲੈਂਡ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਆਇਰਸ਼ ਰੀਪਬਲਿਕ ਆਰਮੀ (IRA) ਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸਨ ਹੁਣ ਫਰੀਡਮ ਫਾਈਟਰਜ਼ ਹਨ। ਨੈਲਸਨ ਮੰਡੇਲਾ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 28 ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਡੱਕੀ ਰੱਖਿਆ ਹੁਣ ਉਹ ਅਫਰੀਕਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੀਰੋ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ। ਜਦ ਉਸਾਮਾ ਬਿਨ ਲਾਦੇਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਪਿੱਠੂ ਸੀ, ਕੀ ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੂਤ ਬੈਠਦਾ, ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਕ “ਅੱਤਵਾਦੀ” ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ‘ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਦਾ ਸੱਤੀ ਵੀਹੀਂ ਸੌ’ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਾਬਜ਼ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤਵਾਰੀਖ ਨੂੰ ਪੁੱਠਾ ਗੋੜਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਇਹਦੀ ਜੁੱਡਲੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਇਰਾਕ, ਵੀਤਨਾਮ, ਗਰੇਨਾਡਾ ਆਦਿ ਦਰਜਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਬੰਬਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਅਮਰੀਕਾ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ? ਅਗਰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਜੋਟੀਦਾਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਯੂ. ਐਨ. ਓ. ਵਰਗੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੀਆਂ ਉਸ ਮੁਲਕ ਤੇ ਅੰਧਾ ਧੁੰਦ ਬੰਬਾਰੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਹਾਲ ਹੋਇਆ। ਅਗਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅੱਤਵਾਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ

ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਾਇਜ਼ ਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਮਰੀਕਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੁੱਝ ਕਰਦਾ? ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਕੀ ਰਵੱਈਆ ਹੈ? ਇਜ਼ਰਾਇਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪੈਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਿਹੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਉਹ ਅੱਤਵਾਦੀ ਨਹੀਂ? ਅਮਰੀਕਾ ਕਿਉਂ ਮੱਦਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਜ਼ਰਾਇਲ ਦੀ? ਇਹ ਕੁਝ ਸੁਆਲ ਹਨ ਜੋ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਲ ਮਨਸ਼ਾ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਹੈ।

ਮਨਸ਼ਾ : ਫਿਰ ਮਨਸ਼ਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕੀ? ਰੂਸ ਤੋਂ ਜੁੱਦੇ ਹੋਏ ਮੁਲਕਾਂ ਉਜ਼ੇਬਿਕਸਤਾਨ, ਤੁਰਕਮਨਸਤਾਨ ਆਦਿ ਵਿਚ ਤੇਲ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੌਰਜ਼ ਬੁੱਸ਼ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਜੌਰਜ਼ ਬੁੱਸ਼ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਤੇਲ ਭੰਡਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਸੇਦਾਰੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਭੰਡਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਉਣ ਲਈ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਇਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤੇਲ ਅਗਾਂਹ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਚੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅੱਖ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਰੀਮੋਟ ਕੰਟਰੋਲ ਰਾਹੀਂ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮੁਲਕਾਂ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੁਣ ਬਦਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਗਰ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪਿੱਛੂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਥੇ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਤੁਕ ਹੋਈ? ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚੋਂ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਯਾਨਿ ਧਾਤਾਂ, ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਤੇਲ ਨੂੰ ਹਥਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਮਲਟੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਵੇਚਣਾ ਅਤੇ ਵਿਉਪਾਰ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੱਦਾਮ ਹੁਸੈਨ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੜਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਗੱਦੀਓਂ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਤੋੜ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਹ ਫੌਜੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਰਾਕ ਦੀ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗੀ ਤਿਵਾਜ਼ਨ ਤੇ ਫਰਕ ਪਿਆ ਸੀ। ਕੀ ਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਗਰੀਬੜੇ ਇਰਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਬੰਬਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਵੀਤਨਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਟੋਨੀ ਬਲੇਅਰ, ਯੋਰਪ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਪੱਕੀ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਦੀ ਕਾਠੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਧੀਆ (SUPERIOR) ਕਹਿਣ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਸੋਚ ਅਜੇ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਟੰਗ ਅੜਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਮਾਨਵਵਾਦ ਦੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਹਾਲ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਜੁਆਬਦੇਹ ਕੌਣ ਹੈ? ਇਹ ਤੀਜੇ

ਦਿਨ ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਰੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਿਟਲਰ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਫੌਜੀ ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਗਰ ਮਾਨਵਵਾਦ ਦੇ ਇਹ ਇੰਨੇ ਹੀ ਝੰਡਾ ਬਰਦਾਰ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਫਰੰਟ, ਕੂਕਲੱਕਸ ਕਲੇਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫਾਸ਼ੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬੰਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ? ਕੀ ਇਹ ਲੋਕ ਅੱਤਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਨਸਲੀ ਹਮਲੇ ਕਰਕੇ ਕਤਲ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪਿਛੇ ਜਹੇ ਸਟੀਫਨ ਲੌਰੈਂਸ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋਇਆ। ਮੌਲਿਸਵਿੱਚ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਟਿਹਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀਆਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਟਿਹਰੇ 'ਚ ਕੌਣ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰੇਗਾ?

ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਰ ਹੁਣ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਪੱਛਮੀ ਅਮੀਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ ਤਾਂ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਜੂਲੇ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਧੌਂਸ ਜਮਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਆਪਣੇ ਮਾੜੇ ਮੋਟੇ ਫਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਾਂਝੀ ਯੂਨੀਅਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਲੌਬੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਹੱਕ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੁਹਿਰਦ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਪੱਕੀ ਸਥਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜੇਕਰ ਪੱਕੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਆਦਿ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸ਼ਬਦਜੋੜਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ PANJAB, PANJABI ਅਤੇ JALANDHAR ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲੇ ਸਥਾਪਤ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਜਿਵੇਂ PUNJAB, PUNJABI ਅਤੇ JULLUNDHUR ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ‘ਅਮਰੀਕਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ’ ਦੇ ‘ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ’ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ COLOR, HUMOR ਅਤੇ PROGRAM ਆਦਿ। ਇੰਗਲੈਂਡ-ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ COLOUR, HUMOUR ਅਤੇ PROGRAMME ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਹੀ ਸਿਖਾਏ ਅਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ ਹਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ, ਇਲਾਕਿਆਂ ਸਮੇਤ ਇੱਕੋ ਜੇਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ, ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਚਾਹੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਹੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਹੈ ਬੋਲੀ ਵੀ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ‘ਸੰਚਾਰ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬੋਲ ਕੇ, ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ, ਡੁੱਲਾਂ ਨਾਲ, ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਸਾਂਝੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਰਨ ਉਪਰੰਤ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ, ਅਫਸੋਸ ਚਿੰਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਲੋਕ ਕਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ। ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਵਿਆਹੜ ਲੜਕੀ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਚਿੰਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਲਾਲ ਕੱਪੜੇ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਉੱਲੂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੂਰਖ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਸਿਆਣਾ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਗੋਂ ਸੱਚਾਈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੈਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਲੈਟਿਨ ਅਤੇ ਫਰੈਂਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ

ਜੰਬ, ਜਗਰਨੱਟ, ਖਾਕੀ, ਸਲਾਦ, ਪਜਾਮਾ, ਜੇਲ੍ਹ, ਗੁਰੂ, ਪੰਡਤ, ਕੱਪ ਔਫ ਚਾ, ਜੰਗਲ ਆਦਿ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਾਲੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ “ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਸਹੀ ਮਤਲਬ” ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਰਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਬਾਹਰਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ‘ਸ਼ਬਦ ਲੈਣ ਖਾਤਰ ਹੀ’ ਜਾਂ “ਪੰਡਤਾਈ” ਦਿਖਾਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਜਾਂ ਵਰਤਦੇ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆਪਣਾ ਸਵੈ-ਭਰੋਸਾ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਂਦੇ। ‘ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਾਇੰਸ’ ਵਿਚ ਜਾਂ ‘ਪੁਲਾੜੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਾਇੰਸ’ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਤਜ਼ਰਬੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਵੀਆਂ ਨਕੋਰ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ।

ਰਸਾਇਣ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਂ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੀਵਿਕ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਹੀ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਲਦੀ ਸਮਝ ਲੱਗ ਸਕੇ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਾ ਆਵੇ। ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ, ਸੁਣੀ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਦੀ। ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਆਲੋਚਕ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਖਾਹ-ਮ-ਖਾਹ ਜਾਂ ਪੰਡਤਾਈ ਦਿਖਾਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ? ਕੀ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਤਾ ਹੈ? ਕੀ ਕਿਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ? ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ “ਉੱਚੇ” ਅਤੇ “ਵੱਖਰਿਆਂ” ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਇਕ ਚਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਘਟੀਆਪਣ (INFERIORITY COMPLEX) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਕਈ ਅਧਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹ “ਔਰੋਟ ਵਲੈਤੀਏ” ਦੇਖੇ ਹਨ ਜੋ ਰੋਹਬ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ “ਵੱਡਪਣ” ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਆਪਣੇ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ, ਗਲਤ-ਮਲਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਸ਼ਬਦ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲੋੜ ਦੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਕੁਝ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ, ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਜਾਂ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਆਪਣੇ ਰੁਤਬੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਮਿੱਥਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਘਰ ਬਾਹਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯਾਰ (CZAR) ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਅਮੀਰ ਰੂਸੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ “ਉੱਚੇ” ਅਤੇ “ਵੱਖਰੇ” (ELITE) ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਘਰ ਬਾਹਰ ਫਰੈਂਚ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖਾਹਮਖਾਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੀ ਐਹੋ ਜਿਹੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ? ਕਿਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਆਲੋਚਕ ਵੀ ਇਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਗ੍ਰਸੇ ਪਏ ਹੋਣ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਂ, ਅਗਰ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨੂੰ ਲੈਣ

ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਪੌਲਿਓ ਪੈਸੇ ਖਰਚਕੇ ਕਿਤਾਬ ਛਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਵਲ, ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਵਾਰਤਕ ਮਸੀਂ 500 ਰੁ ਹੀ ਛਪਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਮਸੀਂ 100 ਰੁ ਕਿਤਾਬ। ਲੇਖਕ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਵਲੈਤ ਮੰਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆ ਕੇ ਦੇਸ਼ਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੰਡ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਤਾਬ ਛਾਪਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ (PRINTERS) ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਲੈਤ ਵਿਚ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੈਨਿਟੀ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ (VANITY PUBLISHING) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਵਾਲਾ ਅਖੌਤੀ ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਦੋਹਰਾ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ—ਉਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਰੁ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਕਣ ਲਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਵਿਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲੇ, ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਲੈਤ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹਨ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਿੱਸਾ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਜਾਂ ਜਗਰਾਤਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪ ਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਵਾਂਗ ਸੁਰਖਰੂ ਅਤੇ ਭਰਿਆ ਭਰਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਜਦ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਸੇਹਰੇ ਵਰਗਾ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹਦੇ “ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਪੈਰ ਭਾਰੇ” ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਵਾ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਲੈਤ ਵਿਚਲੀਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਪਬਲਿਸ਼ਰਾਂ ਦੇ ਏਜੰਟ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੌਂਡਾਂ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕੁੱਝ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲੇਖਕ ਤੋਂ ਵੀ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਜਦ ਤੱਕ ਲੇਖਕ ਦੇਸ਼ੋਂ ਕਿਤਾਬ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਏਜੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਹਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜਾ ਹੈ।

ਵਲੈਤ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਸਤੇ ਭਾਅ (SALE) ਤੇ 20 ਪੈਸੇ, 10 ਪੈਸੇ ਆਦਿ ਤੇ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ, ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ? ਬਹੁਤੇ ਲੇਖਕ, ਲੇਖਕਾਵਾਂ ਪੰਜਾਹਵਿਆਂ ਸੱਠਵਿਆਂ ਦੇ ਐੜ ਗੇੜ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਜਦ ਉਹ ਕੁਝ ਰੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਦ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਾਠਕ ਕਿਵੇਂ ਵਧਾਏ ਜਾਣ? ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਕਿਵੇਂ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ? ਅਖੌਤੀ ਪਬਲਿਸ਼ਰਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਿਵੇਂ ਰੋਕੀ ਜਾਵੇ? ਸਾਹਿਤਕ ਮੁਲਾਂਕਣ-ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲਗ ਲਪੇਟ ਦੇ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ? ਸਾਹਿਤਕ ਜੁਗਾੜਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਟਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾਈ ਜਾਵੇ? ਦੇਸੀ

ਅਤੇ ਵਲੈਤੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਆਦਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਵੇ। ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ, ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕੇਹੜੇ ਮਸਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਹੱਲ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾਵੇ ਆਦਿ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਨੁਕਤੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਬਹਿਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਅਣਸਰਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਜਾਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਆਵੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਆਲ ਜੁਆਬ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਪਰਚੇ ਲਿਖਣ ਲਿਖਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਡਾਕਟਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਛਪਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਿਸੇ ਹੱਦੇ ਹੋਏ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਕੂਲੀ, ਕਾਲਜੀ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕੰਮ ਉਲਟਾ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਾਲਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੜੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡਾਕਟਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੈਕਜ਼ਿਮ ਗੋਰਕੀ, ਲਿਉ ਟਾਲਸਟਾਏ, ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ ਜਾਂ ਚਾਰਲਜ਼ ਡਿਕਨਜ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਨੰਗ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਘੁਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਲੱਖਾਂ ਡਾਲਰ ਪੌਂਡ ਕਮਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ ਵੀ ਵਾਹਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਈ ਦੇਸੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ “ਲੱਚਰ” ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੱਚਰ ਦੇ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਆਦਿ ਦੇ ਛਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ “ਇਕ ਸੰਸਥਾ” ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਲੱਚਰ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਛਪਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਸਕੇ। ਅਗਰ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ “ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ” ਯਾਨਿ “ਪੁਣਛਾਣ ਮਹਿਕਮਾ” ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਮੇਰਾ ਇਹ ਸਭ ਨੁਕਤੇ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਜੀਦਾ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਝਮੇਲਾ “ਧੂੜ ਵਿਚ ਟੱਟੂ ਭਜਾਉਣ” ਵਾਲੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਚਲ ਰਹੀ ਦੌੜ ਨੇ ਸਾਡਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੰਵਾਰਨਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਜਲਾ ਭਵਿੱਖ ਬਣੇਗਾ। “ਹਊਮਿਆਂ” ਅਤੇ “ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਿਆਂ” ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸ਼ਤਰੁਮੁਰਗ ਵਾਂਗ ਰੇਤ ਵਿਚ ਸਿਰ ਦਿੱਤਿਆਂ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਸਾਹਿਤਕ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਕਿਤੇ “ਮਾਨਸਿਕ ਅਯਾਸ਼ੀ” ਦੇ ਅੱਡੇ ਨਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣ।

ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ

ਅੱਜ ਕੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ “ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ” ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਰਚਾ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਕਾਰਨ ਭਾਵੇਂ ਕੁੱਝ ਵੀ ਹੋਣ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ‘ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ’ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ‘ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ’ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਤਹਿ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਦਲਿਤ ਸ਼ਬਦ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਐਕਸਕਲੂਡਡ (EX-CLUDED GROUPS) ਗਰੁੱਪਸ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਦਲਿਤ’ ਸ਼ਬਦ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵਰਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਾਂਧੀ ‘ਹਰੀਜਨ’ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਹਿੰਦੂ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਅਖੌਤੀ ਸਵਰਨ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ “ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ” ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਅਤਿਆਚਾਰ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਸਹਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਹਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਅਗਰ “ਸਾਹਿਤ” ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਮਿੱਥ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਬਹਿਸ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਹੜਾ “ਸਾਹਿਤ” ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਅਤੇ ਅਨਿਆਂ ਭੋਗ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ‘ਚਗਲਿਆ ਸਾਹਿਤ’ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਹੀ ਮੈਹਨਿਆਂ ਵਿਚ ‘ਸਾਹਿਤ’ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਮੁੱਢਲਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਅਨਿਆਂ ਭੋਗ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਕੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰਤਾ, ਭਾਰਤੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਸਮਾਜ ਲਈ ਸੋਧ ਦੇਵੇ, ਜਿਥੇ ਸਭ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਰਹਿ ਸਕਣ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਸ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ, ਉਹ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਲਈ ਤਾਂ ਵਾਹਵਾ ਖੱਟ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ। ਕਾਬਜ਼ ਤਾਕਤਾਂ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਖੀਦ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਸਦਾ ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ‘ਸੱਚ’ ਦੇ ਚਾਨਣ ਤੋਂ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਕੂੜ ਸਦਾ ਤੁਝਕਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਹੰਡਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਗਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਤਾਪ ਨੂੰ ਕਲਮੀ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਚਿਹਰੀ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਾਹਿਤ ਦੀ “ਸ਼ਿਦਤ” ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਸੰਤਾਪ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਡੂੰਘੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਜਨਮ ਪੀੜਾ ਬਾਰੇ ਇਕ ਔਰਤ ਹੀ ਦਸ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਮਰਦ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਕਿੰਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੁਆਉਣ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

ਭਾਰਤ ਜਦ 1947 ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੇ ਇਹਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਚਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ‘ਦਲਿਤ ਜਾਤੀ’ ਲਈ ਕਈ

ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਾਂ ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਸੁਧਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹ ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉ ਸਕਣ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸੀ/ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੌਜ਼ੇਟਿਵ ਐਕਸ਼ਨ (POSITIVE ACTION) ਲੈਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੌਕੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆ ਸਕਣ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ 1976 ਦੇ ਰੇਸ ਗੀਲੇਸ਼ਨਜ਼ ਐਕਟ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁੱਝ ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਧਾਰਾ ਹਨ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਕੋਟੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਥੇ ਫਰਕ ਹੈ ਪਰ ਸੋਚ ਇਹ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਘਟੀਆ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸਦਾ ਲਈ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵੱਢ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਤਾਂ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅਫਰੀਕਨ ਕੈਰੇਬੀਅਨ, ਜਾਂ ਏਸ਼ੀਅਨ ਭਾਵੇਂ ਕਰੋੜਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪਰ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਸਈਕੀ (PSYCHY) ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਵੀ ਢੁੱਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਦਲਿਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਟੇ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਦਲਿਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਮੀਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਇਕ ਅਖੌਤੀ ਸਵਰਨ ਜਾਤੀ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਅਜੇ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਗਰੀਬ ਜੱਟ ਜਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਖੱਤਰੀ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਲਿਤ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮੰਨਣ ਲਈ ਅਜੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਪੀਡੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ। ਦਿਮਾਗੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨਤਾ ਤੌਰ ਤੇ ਕਈ ਸਾਲ ਬੰਦ ਕੀਤਿਆਂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਕੇਸ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਗਰਭ ‘ਚ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਦੇਵਦਾਸੀਆਂ ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮੁੰਡਾ ਜੰਮਣ ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਲੱਭੂ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਤਕਰੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਪਰ ਪਰਨਾਲਾ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਰੱਖੜੀ ਅਤੇ ਲੋਹੜੀ ਵਰਗੇ ਤਿਉਹਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਮਨਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਦਰਸਾਉਣ ਤੇ ਦੋਹਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਜਿਥੇ ਅਤਰਕਸ਼ੀਲ ਹੈ ਉਥੇ ਅਨਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਓਤਪੋਤ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਤ ਪਾਤ ਇਸੇ ਘੋਰ ਅਨਿਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਜੋ ਦਲਿਤ ਲੋਕ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਭੋਗਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਦਲਿਤ ਲੋਕ ਵੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਪੱਖੋਂ ਗਰੀਬ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕੋਟਾ ਸਿਸਟਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਦਲਿਤ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਲਤਾੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕ

ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਬੁਤੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਹੀ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ 'ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ' ਦਲਿਤ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ "ਸਾਹਿਤ" ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ ਤੇ ਵੰਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਹਿਤ ਤਾਂ ਸਾਹਿਤ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ "ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ" ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਹੀ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ "ਜੀ ਆਇਆ" ਕਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਯੂਰਪੀਨ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਸਾਹਿਤ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ 'ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਾਹਿਤ' ਜਾਂ 'ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਲੇਬਲ ਨੂੰ ਮੰਨੀਏ ਚਾਹੇ ਨਾ। ਪਰ ਇਸ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਦਰਦ, ਪੀੜਾ ਅਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ 'ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ' ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਕਲਾਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਲਈਏ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ। ਜਾਤਾਂ ਪਾਤਾਂ ਦਾ ਘੁਚੋਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੀਡਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਾਤਪਾਤ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਬਹੁਤੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਹੀ ਟਪਲਾ ਖਾਧਾ ਕਿ ਜਦ ਰਾਜਸੱਤਾ ਪਲਟਾ ਖਾਧਾ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਵਿਚ ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਸੋਚ ਐਨੀ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਰੇਦਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ 'ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ' ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਸਾਡੀ ਜਾਤਪਾਤੀ ਨਫਰਤ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਉਪਰੋਂ ਉਪਰੋਂ ਅਸੀਂ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਦੇ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ "ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ" ਜਾਂ 'ਸਮੁੱਚਾ ਕਾਮਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ' ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਗੋਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ "ਨਸਲ-ਬਰਾਬਰੀ" ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਐਨੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਅਸਲੀ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਸੱਟ ਵੀ ਹਲਕੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। "ਬਰਾਬਰਤਾ" ਨੂੰ "ਮੇਨ ਸਟਰੀਮ" ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਡੋਂਡੀ ਪਿੱਟਣ ਵਾਲੇ ਸਿਰਫ "ਬਰਾਬਰਤਾ" ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਹਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ।

ਸੁਆਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ 'ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ' ਨਾਲ ਕੇਹੜੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕੀ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਆਪ ਦੱਸ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ 'ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ' ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ ਕੀ ਕਦੇ 'ਦਲਿਤਾਂ' ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਗੈਰ-ਦਲਿਤ-ਸਾਹਿਤ' ਲਿਖਣ ਬਾਰੇ ਕਿੰਤੂ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਅਗਰ ਜੁਆਬ

ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਫਿਕਰ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ?

ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਅਗਰ ਸਮਾਜਿਕ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਲਾਹਣਤਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੀ ਹੈ? ਰਾਜੇ ਰਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਯੁੱਗ ਬਦਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਤ, "ਵਿਕਾਉ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ" ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗਰੀਬੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਮਾਇਣ ਆਦਿ। ਇਕ ਅਫਰੀਕਣ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ, 'ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਉਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਮਾਅਰਕੇ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸ਼ੇਰ ਆਪਣੇ ਤਵਾਰੀਖਕਾਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾਉਂਦੇ।' ਇਹ ਗੱਲ 'ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ' ਤੇ ਵੀ ਢੁੱਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਗੈਰ-ਦਲਿਤ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਹਿਤ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ "ਦਲਿਤ-ਸਾਹਿਤ" ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕਸੂਰ ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ "ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ" ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਢਕੌਂਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦਾ

ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਅੱਜ ਕੱਲ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਖਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਹਰੋਂ ਦੇਖਿਆਂ ਇੰਝ ਲਗਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਅੱਜ ਕੱਲ ਰਾਣੀ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਹੈਂਡ ਐਂਡ ਦੀ ਸਟੇਟ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਣੀ, ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਜੱਦੀ ਪੁਸ਼ਤੀ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਵਾਇਤ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਦੇਈ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਯੋਰਪੀਨ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਦੀ ਗੀਟਾਇਰਮੈਂਟ ਮਿਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਪੌਂਡ ਹਰ ਸਾਲ ਤਨਖਾਹ ਵਾਂਗ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਪੌਂਡਾਂ ਦੇ ਭੱਤੇ ਵੀ ਉਹਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਰਾਣੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਖਾਂ ਪੌਂਡ ਹਰ ਸਾਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚਾ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦੀ ਮਾਂ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਨਿਆਰਾ ਰੰਗ ਢੰਗ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸਥਾਨਿਕ ਕਾਊਂਸਲਰਾਂ ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਬੜਾ ਕੁੱਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਦੀਆਂ ਕਾਬਜ਼ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਵਾਰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਬੰਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਖੁਸ਼ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੀਟ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਂਸਲ ਹੋ ਸਕੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਡਰਾਮੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਵਰਤਦੇ ਹਨ।

ਹਰ ਸਾਲ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਨਵਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਪੌਂਡਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀਂ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ, “ਤੂੰ ਸਰਕਾਰੂ ਬੰਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਿ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਾਊਂਸਲ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੋ ਬਿਹਤਰ ਇਹ ਹੀ ਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਤੂੰ ਤੁਰਦਾ ਬਣ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦੱਸਣਾ।” ਕਈ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਵੀ ਤੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ, “ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਜੇ ਹੈ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਦੋਸਤ ਇਥੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਆਇਆ ਹੋਇਆਂ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ।” ਅਤੇ ਕਈ ਟਰਕਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਉਂਦੇ ਹਨ, “ਮੈਂ ਐਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਮਸਰੂਫ

ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਆਵੀਂ।” ਕਈ ਵਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਖਾਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਹਿਦਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਤੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਫਾਰਮ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕੀ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ-ਕੀ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਲਿਖਕੇ ਫਾਰਮ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਫਾਰਮ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਘਰ ਖਾਲੀ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਭੇਜੇ ਫਾਰਮ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੋੜੇ ਹੁੰਦੇ ਕਿ, “ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਵੋਟ ਨੂੰ ਨਵਿਆ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।” ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ 1000 ਪੌਂਡ ਦਾ ਜ਼ਰਮਾਨਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਵੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਕੇਸ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ।

ਸੋ ਇਥੇ ਹਰ ਸਾਲ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਵੋਟ ਬਣ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਸੂਚੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਚੋਣਾਂ ਪੈਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਡ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਡ ਉਪਰ ਵੋਟਰ ਦਾ ਨਾਂ, ਪਤਾ ਅਤੇ ਵੋਟ ਨੰਬਰ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਵੋਟਰ, ਵੋਟ ਪਾਉਣ “ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਬੂਥ” ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਲਈ ਵੋਟਰ ਦਾ ਨਾਂ, ਪਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀਡਿੰਗ ਅਫਸਰ (PRESIDING OFFICER) ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਅਫਸਰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਚੈੱਕ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਬੈਲਟ ਪੇਪਰ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਮੂਹਰੇ ਚੀਟੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾ ਕੇ ਬਕਸੇ ਵਿਚ ਵੋਟ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰਾਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਵੋਟਰ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪਤਾ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਐਸੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਤੈਨੂੰ ਕਾਰਡ ਮੈਂ ਦਿੱਤਾ ਆ, ਇਹਦੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਿਖਿਐ, ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੈ?” ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਛਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪਤਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਕਈ ਵੋਟਰ ਇਸ ਗੱਲ ਪਿੱਛੇ ਐਨੇ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਵੋਟ ਪਾਇਆਂ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵੋਟਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਗੁੱਸਾ ਕੱਢਣ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, “ਮੈਂ ਵੋਟ ਕਿਉਂ ਪਾਵਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਟੋਰੀਆਂ ਜਾਂ ਲੇਬਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੀ ਕੀ ਐ? ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕੋ ਈ ਆ, ਬਸ ਉਨੀ ਇੱਕੀ ਦਾ ਹੀ ਫਰਕ ਆ।” ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਕਾਲੇ ਅਫਰੀਕਣ, ਕੈਰੇਬੀਅਨ ਲੋਕ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਨਾ ਦਰਜ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਫ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, “ਇਸ ਨਸਲਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ

ਨਸਲਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਲਈ ਮੈਂ ਵੋਟ ਕਿਉਂ ਪਾਵਾਂ? ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕਾਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਭ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਦੇ ਆਂ।”

ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਮੂਲ ਦੇ ਲੋਕ ਵੋਟਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਨਵਿਆਉਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਗਰ ਕੋਈ ਜਾਅਲੀ ਬੰਦਾ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਸੀ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਨਾਲ “ਆਪਣਾ ਭਰਾ” ਸਮਝ ਸੁਲਾ ਮਾਰਦੇ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਜਾਅਲੀ ਆਂ। ਜੇ ਵੋਟ ਬਨਾਉਣ ਨਾਲ ਪੱਕਾ ਹੋ ਜਾਊ ਤਾਂ ਨਾਂ ਲਿਖ ਲੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰਹਿਣ ਦੇ। ਹੋਰ ਨਾ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਗਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣ ਤੇ ਫਿਰ ਜ਼ਹਾਜ਼ੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਣ।” ਜੇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਉਹ ਵੀ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਆ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਇਨਚਾਰਜ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣਗੇ, “ਆਹ ਫੜ ਸਾਰੇ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਕਾਟ ਅਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਲੇਬਰ ਤੇ ਕਾਟੇ ਲਾਅ ਦੇ।” ਬਹੁਤੇ ਏਸ਼ੀਆਈ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਾਂ ਆਂਢੀ ਗੁਆਂਢੀ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਮੇਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੀਖ ਚਿਹਾੜਾ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਨਚਾਰਜ-ਪ੍ਰਾਈਜ਼ਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੇ ਕੁੱਝ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਹਦੇ ਗਲ ਪੈਣ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਮਿੰਟਾਂ ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੁਲੀਸ ਵੈਸੇ ਵੀ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਗੇੜੇ ਕੱਢਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁੱਝ ਠੀਕ ਠਾਕ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਆਮ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਿਕ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵੇਲੇ ਮਸੀਂ ਖਿੱਚ ਧੂਹ ਹੋ ਕੇ 15-20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੋਕ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 30 ਕੁ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਔਸਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਯੂਰਪੀਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵੇਲੇ ਹਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਕੋਮੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਔਸਤਨ 30-35 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੋਕ ਹੀ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਕਾਫੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 20-25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੋਟਰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਅਗਰ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹੋਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ : ਲੇਬਰ, ਟੋਰੀ ਅਤੇ ਲਿਬਰਲ ਤਾਂ ਜੇਤੂ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਸੀਂ 12-15 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੋਟ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਅਗਰ ਇਹ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? ਕੀ ਇਹ ਇਕ ਢਕਵੰਜ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਪਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਾਲਸੀਆਂ ਵਿਚ ਉੱਨੀ ਇੱਕੀ ਦਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਹੁਣ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਟੋਰੀ ਪਾਲਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜੋਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਟੋਰੀਆਂ ਦੀ ਲੰਬੀ

ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਈ ਲੇਬਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਇਆ, ਡੀਗਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਮਾਰੀ ਜਾਣ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾ ਕੇ ਜਿੱਤੀ ਲੇਬਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਘਾਣ ਬੱਚਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਟੋਰੀਆਂ ਦੇ “ਫਰੀ ਮਾਰਕੀਟ” ਵਾਲੇ ਲਾਏ ਜਾਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਹੁਣ ਅਮੀਰਜਾਦਿਆਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਪਾਲਸੀਆਂ ਬੀਬੀ ਮਾਰਗਰੇਟ ਬੈਚਰ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਏਸ਼ੀਆਈ, ਅਫਰੀਕਣ ਕੋਰੈਬੀਅਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਮੰਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਫਰੀਕਣ ਕੋਰੈਬੀਅਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਦਰ 5-7 ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਲੇਬਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਇਹਨਾਂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਹੋ ਤੁਰੇ ਹਨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੱਚੇ। ਲੇਬਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਆਈ ਨੰਬਰਦਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲਕਾਂ ਅਤੇ ਸੌਂਝੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਵੰਡ ਵੰਡਾਂਵੇ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲਝੇ ਪਏ ਹਨ।

ਬਰਤਾਨਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚਾ ਧਨਾਢਾਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਨਾਢ ਸ਼ਰੇਆਮ ਅਤੇ ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ ਕਾਬਜ਼ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਟੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੇਸਨਰੀ (MASONARY) ਅਤੇ ਰੋਟਰੀ (ROTARY) ਕਲੱਬ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ਾਘਰ ਹਨ ਜਿਥੇ ਇਹ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਦਾਂ ਗੁੰਦਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੀ ਇਥੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਢਾਂਚਾ ਐਹੋ ਜਿਹੀ ਮਿੱਟੀ ਪਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ, “ਇਥੇ ਸਭ ਅੱਛਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਚੋਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ ਪਸੰਦ ਹਾਂ।”

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਥੇ ਹੁਣ ਹੋਰ ਕਈ ਸਕੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ “ਸ਼ੋਪਿੰਗ ਸੈਂਟਰਾਂ” ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਜਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਆਸਰੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਇਹ ਸਕੀਮਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ ਪਰ ਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਬਰਤਾਨਵੀ, ਯੋਰਪੀਨ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲ ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸੈਂਕੜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਤੇ ਕਾਠੀ ਹੁਣ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ‘ਫਰੀ ਮਾਰਕੀਟ’-ਖੁਲੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਜਲੂਸ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਥੇ ਦੇ ਅਮੀਰ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਸਸਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਨਾਲ ਧੜਾ ਧੜ ਵੇਚ ਕੇ ਮੁਨਾਫੇ ਖੱਟੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਠੀ

ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੀਮੋਟ ਕੰਟਰੋਲ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਹ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹੀਂ ਹੱਥੀਂ ਲੁੱਟ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਕਈ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਲੋਕ ਅਕਲ ਦੇ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੁੱਬਦਾ ਸੂਰਜ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੇ ਅੰਡਬਰਾਂ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਪੱਛਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਗਲਬਾ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਸਨਅਤਾਂ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਦਿਨ “ਬਿਊਟੀ ਕਿਊਨਾਂ” ਨੂੰ ਵਰਤਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੇਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਹੁਣ ਹੀ ਕਿਉਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੋਹਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਅਕਲ ਦੇ ਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਤਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸਿਰਫ ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁਨਬੇ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਕਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੈਨੇਟੀਕਲ ਮੋਡੀਫਾਇਡ ਫੂਡ (G. M.) ਵਰਗਾ ਖੇਖਣ “ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਲਈ” ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਪੱਛੜੇ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜੀ. ਐਸ. ਫੂਡ ਉੱਪਰ ਸਖਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੱਚੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਮੂਰਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਕੇ ਪੱਛਮੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਬੇਸੂਰੇ ਗਾਉਣ ਹੇਠ ਨਵਬਸਤੀਵਾਦ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲੁੰਬੜ ਚਾਲਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਬਦਲੇ ਹਨ-ਮਨਸ਼ਾ ਉਹੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨੇ, ਉਥੇ ਤੋੜਫੋੜ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣੀ, ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਣੀਆਂ, ਈਸਾਈਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਇਹ ਸਭ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਜ਼ਮਾਏ ਹੋਏ ਹੱਥਕੰਡੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਯੋਰਪੀਨ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਉਪਰ ਠਾਣੇਦਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਆਰਮੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਵਰਲਡ ਔਰਡਰ (WORLD ORDER) ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਢਕਵੰਜ ਹਨ। ਕੰਪਿਊਟਰ, ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਥ ਕੰਡੇ ਇਹ ਸ਼ਾਤਰ ਸਿਆਸੀ ਲੋਕ ਸਿਰਫ: ਗਰੀਬ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਉਥੇ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਭੱਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਭੁਰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਡਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਲਾਇਕੀਆਂ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਹੁਣ ਫਿਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਹੁਦਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਫਿਰ ਮੌਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ “ਧਰਮ”

ਵਰਗੇ ਪਰਤਾਏ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਫਿਰ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਫਿਰ 100-200 ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਪਵੇ।

ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਦੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ (ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਟੋਨੀ ਬਲੇਅਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਲੀਅਮ ਹੇਗ) ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕਾਲਾ ਆਦਮੀ ਬਣੇਗਾ ਪਰ ਕਾਲਿਆਂ (ਏਸ਼ੀਅਨ, ਅਫਰੀਕਨ ਕੈਰੇਬੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕ) ਨਾਲ ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬਦਸਲੂਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੱਲ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਅਜੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਸੋਸ਼ਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਜਾਂ ਹਾਊਜ਼ਿੰਗ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਕਾਲੇ ਚੀਫ ਅਫਸਰ ਹਨ? ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਪੱਤਰ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ “ਕਾਗਜ਼ੀਸ਼ੇਰ” ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ “ਅੰਡਰ ਕੁਆਲੀਫਾਇਡ” ਯਾਨੀ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਹੋ ਅਤੇ ਹੁਣ “ਔਵਰਕੁਆਲੀਫਾਇਡ” ਯਾਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਦਾ ਬਿੱਲਾ ਲਾ ਕੇ ਮੁੜ ਘਿੜ ਖੋਤੀ ਬੋਹੜ ਥੱਲੇ ਹੀ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਅਤੇ ਜ਼ਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਉਪਰੋਂ ਉਪਰੋਂ ਬੜਾ ਫਿਕਰ ਹੈ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਇਨਸਾਫ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਸੰਤਾਪ ਵਿਚੋਂ ਰੋਜ਼ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਪਿਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਢੋਲ ਕੀ ਕਦੇ ਆਮ ਸਾਧਾਰਨ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰੇਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਦਿਸ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ

1998 ਦੀਆਂ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਜਦ ਮੈਂ ਇੰਡੀਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਾਪੀ ਵੀ ਲੈ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹਦਾ ਕੰਮ ਔਤਕੀ ਨਿਬੇੜ ਕੇ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੈਂਕ ਖਾਤਾ 1976 ਦਾ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਔਫ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਖਾਤੇ ਦੀ 12-13 ਸਾਲ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਈ - ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਸ ਅਕਾਊਂਟ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਭਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਜਦ ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਗਜ਼ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਫਰੋਲਾ ਫਰੋਲੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬੈਂਕ ਕਾਪੀ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਪਾਸਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੰਡੀਆ ਜਾਣ ਤੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਾ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪੈਸੇ ਕਢਾ ਲੈਣੇ ਹਨ। ਖਾਤਾ ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਯਾਨਿ ਨੌਨ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ੀਅਲ ਇੰਡੀਅਨ ਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿਆਜ਼ ਲਗ ਕੇ ਪੈਸੇ ਵੱਧ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਸੋ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਬੈਂਕ 'ਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਮੇਲਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ-ਕਾਵਾਂ ਰੋਲੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ 'ਚ ਜਾਂ ਬਿੱਲਡਿੰਗ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਗੋਂ ਇਥੇ ਤਾਂ ਅਗਰ ਕਦੀ ਰਸ਼ ਹੋ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਤਾਰਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਕੈਸ਼ੀਅਰ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਰਸ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਊਂਟਰ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਭੁਗਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਹਾਲ ਇਥੋਂ ਦੇ ਡਾਕਖਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਟੋਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਟਿਸਕੋ, ਸੇਨਜ਼ਬਰੀ, ਆਸਡਾ ਜਾ ਸੇਫਵੇਅ ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਗਾਹਕਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾਉਣੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਟੀਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਗਾਹਕ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਨੋਟਿਸ ਵੀ ਲਿਖਕੇ ਲਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਜਾਂ ਸੁਸਤ ਚਾਲ ਦਾ ਖਾਸ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਮਿਲਣ ਤੇ ਖਚਾਈ ਵੀ ਵਾਹਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਇਹ ਸਲੋਗਨ ਹੈ ਕਿ “ਕਸਟਮਰ ਇਜ਼ ਆਲਵੇਜ਼ ਰਾਈਟ” ਯਾਨਿ “ਸਦਾ ਠੀਕ ਗਾਹਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।” ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ‘ਸਰਕਾਰੀ ਜੁਆਈ’ ਕਹਾਉਣ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਰਤਾਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੋ ਸਹੂਲਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਨ, ਉਹ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੱਤੇ, ਨੌਕਰ, ਬੰਗਲੇ ਅਤੇ ਕਾਰਾਂ ਆਦਿ। ਸਭ ਤੋਂ ਮੰਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਿਆਂ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਆਕੜ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ।

ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅੱਥਰਾ ਅਤੇ ਗੈਰ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਉਜੱਡਪੁਣੇ ਦੀ ਵਧੀਆ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕੀੜੇ ਮਕੋੜੇ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਅਤੇ ਕੰਗਾਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਹੈ। ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਸਟੇਟਸ ਸਿੰਬਲ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਗੁਲਾਮ ਸੀ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੈਰ ਮਨੁੱਖੀ ਵਰਤਾਵ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਨਿਪੁੰਸਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਗੋਰੇ ਅਫਸਰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਉਜੱਡਪੁਣਾ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਰਤਾਵ ਅਸੰਭਿਅਕ ਅਤੇ ਫੂਹੜ ਮਿਥਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ/ਸੀ।

ਹੁਣ, ਮੈਂ ਜਦ ਇਕ ਕੈਸ਼ੀਅਰ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਬੈਂਕ ਕਾਪੀ ਦਿਖਾਈ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੋਲ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਉਥੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੋਲ ਜਾਣ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਖਿੱਦੋ-ਖੇਡ ਤਕਰੀਬਨ ਘੰਟਾ ਕੁ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ ਘੋਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਆਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਨੇਜਰ ਦਾ ਦਫਤਰ ਕੋਹੜਾ ਹੈ। ਜਦ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਚਪੜਾਸੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਪਟੀ ਮੈਨੇਜਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋ। ਡਿਪਟੀ ਮੈਨੇਜਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਅਰਦਲੀ ਨੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਇਕ ਅਫਸਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨੂੰ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਲਿਆ। ਕਈ ਫਾਇਲਾਂ ਫਰੋਲਣ ਬਾਦ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ‘ਤੁਹਾਡਾ ਅਕਾਊਂਟ ਤਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ-ਇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖਕੇ ਦਿਉ, ਫਿਰ ਦੇਖਾਂਗਾ ਮੈਂ ਜੇ ਕੁੱਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਇਆ।’ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਦੋ ਦਿਨ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਾਪਿਸ ਬਰਤਾਨੀਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਅਫਸਰ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਖੰਜਲ ਖੁਆਰ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ।

ਸਮਾਂ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ‘ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ’ ਦੇ ਦਫਤਰ ਗਿਆ। ਬਲਬੀਰ ਪਰਵਾਨਾ ਨਾਲ ਬੋੜੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਜਤਿੰਦਰ ਪੰਨੂੰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਪੰਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਰਾਤ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੈਂਕ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੁੱਤੇਖਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਫੌਰਨ ਫੂਨ ਘੁੰਮਾਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਕਹਾਣੀ ਮੈਨੇਜਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਉਹਨੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਂ ਪੰਨੂੰ ਹੋਰਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਸਵੇਰੇ ਦਫਤਰ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਬੈਂਕ ਜਾ ਧਮਕੇ। ਪੰਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਧੇ ਮੈਨੇਜਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਜਾ ਵੜੇ। ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਘੰਟੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕੇਸ ਡਿਪਟੀ ਮੈਨੇਜਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਡਿਪਟੀ ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਪੰਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖਕੇ ਦੇਵਾਂ।’ ਪਰ ਪੰਨੂੰ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਸੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਖੰਜਲ ਖੁਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਨੂੰ ਕੌਣ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਦੀ ਫਰੋਲਾ ਫਰਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਕੁੱਝ ਦੇਰ

ਬਾਦ ਡਿਪਟੀ ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਾਪੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪੰਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨਗੇ। ਮੈਂ ਡਿਪਟੀ ਮੈਨੇਜਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਪਿਸ ਬਰਤਾਨੀਆ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੰਮ ਜਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਮੇਰੀ ਗਲਤੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੁੰਡੀ ਹੱਥ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਕਈ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਫਾਇਲਾਂ ਦੇਖਣੀਆਂ ਪੈਣੀਆਂ ਹਨ, ਅਜੇ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਆਦਿ। ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਸ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਏ। ਪੰਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਵ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸਾਂ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਦੇ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਆਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਜਿਥੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ।

ਇਹੋ ਜੇਹਾ ਡਰਾਮਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਸਹੁਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਬੈਂਕ ਐਫ ਬਰੋਦਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਸਟਰੀਟ ਨਿਊ ਦਿੱਲੀ ਪੈਸੇ ਕਢਾਉਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਮੇਰੇ 10 ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਸਨ। ਕੁੱਝ ਪੈਸੇ ਭਾਰਤੀ ਕਰੰਸੀ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਸਨ। ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੇ ਕਲਰਕ ਅਫਸਰ ਨੇ ਖੱਜਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਇਥੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵੀ ਅਕਾਊਂਟ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਗਰ ਅਗਵਾਈਆਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜਾਣਦੇ ਬੰਦੇ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਤਰਲੇ ਪਾਏ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਮੇਰੇ ਪੌਂਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੈਸੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਕਾਊਂਟ ਦੀ ਅਗਰ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਅਕਾਊਂਟ ਦੇ ਬੇਸ ਤੇ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਉ। ਪਰ ਉਹ 'ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਬੂ' ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੈਣ ਦੇਵੇ। ਮੇਰੇ ਸਹੁਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੇ ਅਵਾ ਤਵਾ ਬੋਲਿਆ। ਮੇਰੀ ਸਾਬਣ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਜਾ ਮੈਨੇਜਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਧਮਕੇ। ਮੈਨੇਜਰ ਦਾ ਅਰਦਲੀ ਰੋਕਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੈਂ ਧੁੱਸ ਦੇ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜਿਆ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਮੈਨੇਜਰ ਖੁਰਾਣਾ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣ ਪੰਘਰ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਘੰਟੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਬੂ ਅੰਦਰ ਸੱਦ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਭਲੇ ਮਾਣਸਾਂ ਦੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਪੈਸੇ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਵੇ। ਸਾਨੂੰ ਠੰਡਾ ਪਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੀ। ਆਪਣਾ ਕਾਰਡ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਖੁਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਲੈਤੀ ਰੰਗ ਵੰਗ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਮੈਨੇਜਰ ਖੁਰਾਣੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਖਿਚਾਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਪਰ ਹੜਤਾਲ ਵਾਲੀ ਤਲਵਾਰ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਸਦਾ ਲਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਸਾਡੇ ਪੈਸੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਖੁਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਕੇ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਏ। ਬਾਦ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਖੁਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਦਲੀ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੋ ਗਈ, ਸ਼ਾਇਦ ਨਖੱਟੂ ਬਾਬੂ ਨੇ ਕਿਤੇ ਆਂਢਾ ਸਾਂਢਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਦੁੱਖੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ

ਬੈਂਕ 'ਚੋਂ ਕਢਾ ਲਏ ਅਤੇ ਇਕ ਲੰਬੀ ਚੌਥੀ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਖਾਤਾ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹਾਉਣ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੈਨੇਜਰ ਦੀ ਲੇਲੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ। ਪਰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।

ਜਲੰਧਰ ਵਾਲੀ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਵਾਲਿਆਂ ਪੰਜਾਂ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਦ ਮੈਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਪਾਈ ਕਿ ਤਪਤੀਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੰਦਨ 1977 ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਸੇ ਭੇਜ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਲੰਦਨ ਕੋਈ ਵੀ ਬੈਂਕ ਖਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪੈਸੇ ਬੈਂਕ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਗਏ।

ਨਸ਼ੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਭਰੂ

‘ਸੋ ਖਾਣਾ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਆਰ ਜਿੱਤ ਖਾਧਿ ਮਨ ਪੀੜੀਏ ਤਨ ਮੇਂ ਚਲ ਵਿਕਾਰੁ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਸਾਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਖਾਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਕਹਿਣੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਜਦ ਮੈਂ 1973 ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੋਈ ਅਮਲੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਅਮਲੀ, ਡੋਡੇ, ਅਫੀਮ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਬੜੇ ਬੜੇ ਲੋਕ ਐਹੋ ਜੇਹੇ ਸਨ ਜੋਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਿਊਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਕੁੱਝ “ਸਾਊ ਪੁੱਤ” ਕਾਲਿਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਐਲ. ਐਸ. ਡੀ. ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਿੰਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ “ਜ਼ਰਦਾ” ਬੜਾ ਘੱਟ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਿਹਾਰ ਤੋਂ ਆਏ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਜੋ ਕਿੱਸੇ ਸੁਨਣ ਅਤੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਦਿਲ ਕੰਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕ “ਅਮਲੀ ਕਾਕਾ ਜੀ” ਨੇ ਅਮਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਘਰ ਦੇ ਪਤੀਲੇ ਅਤੇ ਪਰਾਤਾਂ ਤੱਕ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੋਈ ਕਿ ਨਸ਼ੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁਣ ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਹੁਣ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵੰਗ ਵੀ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। “ਨਸ਼ਈ ਅਮਲੀ ਕਾਕੇ ਕਾਕੀਆਂ” ਕਿਰਲੀ ਦੀਆਂ ਪੂਛਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਗਟਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸੂਟੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖੰਘ ਦੀ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਸ਼ੂਅ ਪਾਲਿਸ਼ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੁੱਝ ਇਹ ਅਮਲੀ ਗੱਭਰੂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋਹਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਸਕਣ। ਕਈ ਅਮਲੀਆਂ ਨੇ ਅਮਲ ਦਾ ਕੋਡ ਨਾਂ “ਸਬਜ਼ੀ” ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਉਜਲੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਗੱਭਰੂ ਅਤੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਗੀਡ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵੀ। ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਸਿਰਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਲਈ ਸਿਰਤੋੜ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਯੁੱਗ ਪਲਟਾਉ ਕਰਾਂਤੀ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਗੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੇ ਖੋਖਲਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਮੁਲਕ ਕਦੇ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ: ‘ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕਾਇਆ ਕੋ ਗਾਲੇ ਜੈਸੇ ਕੰਚਨ ਸੁਹਾਗਾ ਢਾਲੇ’ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਵੀ ਗਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਸ਼ੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਨਸ਼ਾ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸੁਰਤ

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਣਾ। ਜਿਥੇ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਝੁੱਗਾ ਚੌੜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਤਰਸਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਥੇ ਤਾਂ ਘਰ ਦਾ ਗੱਭਰੂ ਪੁੱਤ ਘਰ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ੰਮੇਵਾਰੀ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਉਹ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਘਰਦਿਆਂ ਤੇ ਬੋਝ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਸੂਮ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਡੰਗੋਰੀ ਬਣਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੜੀ ਤਰਸਮਈ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਮੇਰੇ ਗੁਆਂਢ ਰਹਿੰਦਾ ਗੀਟਾਇਰਡ ਹੋਇਆ ਸੂਬੇਦਾਰ ਅਫੀਮ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਮਿਲਦੀ ਪਿਨਸ਼ਨ ਜਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ। ਘਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵੇਚ ਦਿੰਦਾ ਜਾਂ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁਟਣ ਦਾ ਡਰਾਵਾ ਦਿੰਦਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਟੇਬਲ ਫੈਨ ਚੱਕ ਲਿਆਇਆ। ਉਹਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਮਿੰਨਤਾਂ ਤਰਲੇ ਕਰੇ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਪੱਖਾ ਖੂਹ ਦੀ ਮੌਣ ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ—20 ਰੁਪਏ ਦਿਨੀਂ ਆ ਜਾਂ ਪੱਖਾ ਜਾਵੇ ਖੂਹ ‘ਚ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਅਖੀਰ ਉਹ 20 ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਹਟਿਆ। ਉਸ ਕਰਮਾਂਮਾਰੀ ਦੀ ਉਹ ਕੁੱਟਮਾਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਪੇਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉਹਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦਾ। ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਵਿਲਕਦੇ ਅਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਨੇ ਜਕੜ ਲਿਆ। ਘਰ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਬੀਮਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਚਲ ਵਸੀ। ਕੁੱਝ ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਬਾਦ ਸੂਬੇਦਾਰ ਦਾ ਵੀ ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ। ਬੱਚੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਤੋਂ ਨਿਆਸਰੇ ਜਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਘੁਲਣ ਲੱਗੇ। ਇਕ ਰਸਦਾ ਹਸਦਾ ਘਰ ਖੱਖੜੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਹ ਦਾਸਤਾਂ ਇਕ ਅਮਲੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਹੋ ਜੇਹਾ ਹਾਲ ਬਹੁਤੇ ਅਮਲੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਰੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਮਲੀ ਨੂੰ ਘਾਤਕ ਬੀਮਾਰੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਲੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ “ਘਰਵਾਲੀ” ਕੋਈ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬੀਮਾਰੀ ਲੁਆ ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਤੋਟ, ਰਹਿੰਦੀ ਖੁੰਹਦੀ ਕਸਰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੇ ਇਸ “ਅਮਲੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ” ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਉਪਰੋਂ ਪੇਤਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਦੇਖਿਆ ਇਉਂ ਲਗਦੈ ਕਿ ਬਿਹਾਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਇਹ “ਅਮਲੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ” ਵਧਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਕਾਮੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਬੋੜੀ ਜੇਹੀ ਹੋਰ ਘੋਖ ਕੀਤੀਆਂ ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੱਭਰੂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਫਿਰਕਮੰਦ ਹਨ। ਵਿਦਿਅਕ ਢਾਂਚਾ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਸਰਦੇ ਪੁੱਜਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਰਜ਼ ਵਾਲੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਭੇਜਣਾ ਇਕ “ਰੁਤਬੇ” ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਪੜ੍ਹਾਈ ਇਹਨਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਦ 2005 ਦੀਆਂ

ਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ 10+2 ਸਕੂਲ ਦੇਖਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੀ ਮੁੱਖ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 100 ਤਕ ਵੀ ਗਿਣਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਕੂਲੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਹ ਗਰੀਬ ਬੱਚੇ ਕੋਹੜਾ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ—ਇਹਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹੀਣਤਾ ਅਤੇ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਕਦਰੀ—ਇਹਨਾਂ ਅੱਧਵਾਣੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪੜ੍ਹਾਕੂਆਂ ਨੂੰ “ਭਈਆਂ” ਅਤੇ ਬਿਹਾਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਬਰਾਬਰ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋੜਦੀ ਹੈ। ਵਲੈਤੀ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਚਮਕਦਮਕ ਅਤੇ ਖਾੜੀ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਕਮਾਏ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਟੌਹਰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਮ ਭੁਲਾਉਣ ਲਈ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੀ ਹੀ ਇਹ ਦੇਣ ਹੈ ਕਿ ਘਰਦੀਆਂ ਸੁਆਣੀਆਂ ਇਸ ਯਹਿਮਤ ਦਾ ਇਲਾਜ ਬਾਬਿਆਂ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਢੇਰੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ “ਸੁੱਖਾਂ ਲੱਧੇ ਕਾਕੇ” ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਪਿਸ ਪਰਤ ਆਉਣ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 112 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਾਧਾਂ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਹੁਣ ਚੜ੍ਹਤ ਹੈ। ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਈਆਂ ਧੀਆਂ, ਭੈਣਾਂ, ਮਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ‘ਬੋਕ ਬਾਬੇ’ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਿਪੁੰਸਕ ਅਤੇ ਬੇਗੈਰਤ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਦੀ ਇੰਤਹਾਂ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਬਾਬਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਸਾਰਥਿਕ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਸਾਰੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁੱਢੋਂ ਵੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਚਲਾ ਕੇ ਵਿਉਪਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ “ਵਿਉਪਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ” ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ “ਟਿਊਸ਼ਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰ” ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਰਹੇ।

ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਉਹ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁੱਝ ਵਲੈਤੀਏ 40-50 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਲਾ ਕੇ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਮੰਜਲਾਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਆਪ ਵਾਪਿਸ ਫਿਰ ਵਲੈਤ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਲੈਤੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਹਉਮੈ ਗੱਭਰੂਆਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਲੈਤ ਵਿਚ ਬੇਸ਼ਮਾਰ ਪੈਸਾ ਹੈ ਜੇਹੜਾ ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਅਜਾਂਈਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੱਭਰੂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅੱਧਵਾਣੇ ਛੱਡ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੁਆਰ ਲਈਏ। ਕਈ ਵਲੈਤੀਆਂ ਨੇ ਮਟੀਆਂ ਅਤੇ ਡੇਰੇ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਿਚ ਦੁਆਨੀ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਵਲੈਤੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਅਤਰਕਸ਼ੀਲ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਵੱਲ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਲੈਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਹੁੰਦਰੀਆਂ, ਦਿਖਾਵਾ ਅਤੇ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਸੇਵਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਵੈਸੇ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ

ਹਨ ਪਰ ਜਦ ਪੈਸੇ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕੋਹਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ “ਪੰਜਾਬ ਜੀਉਂਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ” ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਕਦੇ ਵਕਾਲਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋੜਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋੜਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। “ਸਾਧ ਡੇਰਿਆਂ” ਵਿਚ ਵੀ ਅਮਲ ਚਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਗੱਭਰੂ ਇਹਨਾਂ “ਕਰਤਾਰੀ ਦੌਲਿਆਂ” ਨਾਲ ਜਾ ਰਲਦੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਮੁਫਤ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਫਤ ਨਸ਼ੇ ਅਤੇ ਬਦਮਾਸ਼ੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਵੀ ਮੌਕੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਵੀ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਵਧਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਘੋਰ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹਨੂੰ “ਕਸਰ” ਕਹਿਕੇ “ਅਣਪੜ੍ਹ ਸਾਧਾਂ” ਕੋਲੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਸਹੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਘਾਟ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੈਂਦਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰਨ। ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਗੱਭਰੂਆਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲ ਵੀ ਇੰਨਾ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ “ਸਪਾਰਸ਼ੀ ਚੜ੍ਹਾਵਾ” ਚੜ੍ਹਾ ਸਕਣ। ਇਸ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸਾਫ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੱਲ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਸਰੇ” ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ “ਕਾਂਊਸਲਿੰਗ ਕੇਂਦਰ” ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਾਂਊਸਲਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਬੋਥੇ ਸਾਧ, ਹਕੀਮ, ਵੈਦ ਅਤੇ “ਸਿਆਣੇ” ਕਰੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਸਿਰਫ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਹੀ ਕੋਈ ਸਾਰਥਿਕ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਹੀ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪੌਲਸੀਆਂ ਜਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ “ਅਮਲ ਕੈਸਰ” ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੱਛਮੀ ਚੈਨਲਾਂ ਅਤੇ “ਗਲੋਬਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ” ਦੇ ਖੋਖਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਸਾਰੀ ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਬਲਦੀ ਉਪਰ ਤੇਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਨਾ ਸੰਭਲੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਾਂ “ਅਮਲੀ ਪੰਜਾਬ” ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ।

ਡਾ. ਹਰੀਸ਼ ਮਲਹੋਤਰਾ ਬ੍ਰਮਿੰਘਮ

- Date of Birth** : July 7, 1951
- Birth Place** : Lallian Kalan, Distt. Jalandhar(Panjab)India
- Address** : 24, Friary Gardens Handsworthwood
Birmingham B218ET England (U.K.)
Mobile : 07763013424
- Education** : B.Sc. D.A.V. College, Jalandhar (Pb.) 1972
M.A. Warwick University, U.K. 1991
Ph.D Birmingham University, U.K. 1997
Diploma in Social Work (1984) Birmingham
City University
Diploma in Aromatherapy
Diploma in Indian Head Massage
Diploma in Body Massage
From City College Birmingham 1997-1998
- Work** : * Senior Govt. Officer, Birmingham City
Council
* Senior Lecturer in University

TARK BHARTI PARKASHAN

Purani Sabji Mandi, K. C. Road,
Barnala-148101 (Pb.)
Ph. 01679-233244, 241744
Email : tarksheel@yahoo.com

ISBN 81-7982-115-3

Rs. 70/-

9 798179 821151